NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13210

SORKE

Joseph Opatoshu

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

קינדערפֿריינד

י. אַפּאַטאָשו

שרהקע

א	„קינדערפֿריינד“, ווארשע	נומער 4 39/1938 רטער יאָרגאַנג

פון דוד סעלצער׳ס

ביכער־שראַנק

י. אָפּאַטאָשו

שרהקע

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH
51474

פאַרלאַג „קינדערפֿרײַנד", וואַרשע 1938

J. OPATOSZU

SORKE

„Kinder-Frajnd" Warszawa 1938

זעצעריי ה. גלאַנץ מוראַנאָווסקע 28 וו. 25

Druk. „Renoma" Warszawa

אַליין אין וואַלד

שרהקע איז געוואַקסן אין וואַלד אַליין, כמעט אָן חברטעס.

מאַריאַנע, דעם לעשניקס ווײַב, האָט שרהקען מיטגענומען קלויבן יאַגדעס, שוואָמען, פאַרקראָכן מיט איר אויף דער לאַנקע, נישט ווײַט פון דער ווײַסל, ווו זייערע קי האָבן זיך געפּאַשעט.

שרהקע איז געזעסן, געריסן פעלדבלומען און געהערט ווי מאַריאַנע דערציילט וועגן דעם אַלטן מילנער, וואָס געפינט זיך אין דער הינטמיל, ווי דער מילנער קען אַרויספירן די שטיינער און זיי לויפן אים נאָך ווי געטרײַע הינט, ווי דער מילנער האָט אַ פלייט און אַז ער וויל, גייט ער אין פעלד אַרײַן, זעצט זיך אַוועק, נעמט שפּילן און מחנותווײַז באַווײַזן זיך פעלדמײַז, רינגלען אים אַרום, דרייען מיט די עקן און אַז ער הערט אויף צו שפּילן, באַהאַלטן זיי זיך אין די נאָרעס.

זוניקע פליטערלעך האָבן געגלעט, געקושט, זיך פאַרקליבן אין די פאַרזשמורעטע אויגן — האָט שרהקע אַריבערגעוואָרפן אַ פּאַסמע שוואַרצע האָר, נישט געקענט מער אײַנזיצן, גענומען בײַ מאַריאַנען אַ שטיקל ברויט און געגאַנגען צו די וועלשענע ביימער. זי האָט ליב געהאַט צו קוקן, ווי די חעוויריקעס שפּרינגען פון צווײַג צו צווײַג. זי האָט זיי געוואָרפן קרישקעס און די חעוויריקעס האָבן שרהקען אַרומגערינגלט, גענעסן פון אירע הענט אַרויס.

די קליינע שרהקע איז געשטאַנען מיטן צעשפּרייטן פאַר-

טעכל אַ פרישע, מיט רויטע פעדעמלעך אין די בלאַסע באַקן און אַרום איר זענען געשפרונגען גאָלדענע חעוויריקעס, געשפרונגען, זיך געשטעלט אויף די הינטערשטע פיסלעך, פאַרריסן די לאַנגע, האָריקע עקן, געקוקט, אײַנגעקוועטשט די שנעבעלעך און געשמעקט.

און אַז זי האָט צעטיילט דאָס גאַנצע ברויט, האָט זי אַראָפגעלאָזט דאָס פאַרטעכל, געשטאַנען נאָך אַ ווײַלע, אַ פּאַטש געטון מיט די הענטלעך:

— נישטאָ מער! וואַרט, מאָרגן וועל איך ווידער קומען! זי האָט זיך געשלעפּט איבערן וואַלד.

אַ האָז מיט אַ פּאָר אויפגעשטעלטע אויערן איז געזעסן אויף די הינטערשטע פיסלעך, ווי אַן אויסגעהאַקטער און געקוקט אין הימל אַרײַן. ער האָט דערזען שרהקען, זיך אַפּנים דערשראָקן, אומגעלייגט די אויערן און געמאַכט פיס.

שרהקע איז געבליבן שטיין, אַרײַנגעלייגט אַ פינגער אין מויל, זיך פאַרטראַכט און געגאַנגען ווײַטער.

אויפן וועג האָט זי געקליבן רויטע יאַגדעס. זי האָט זיך אָפּגעשטעלט בײַ אַ יונג ביימל און עס דרייסט אַ שאָקל געטון:

— דו ווייסט, כ'בין דעם שרײַבערס טאָכטער?

— דו ווילסט מיר נישט ענטפערן?

— נאַרעלע, אַז כ'וועל בייז, בעט איך מײַן טאַטן, האַקט מען דיך אויס!

— מײַן טאַטע וועט מיך נישט פאָלגן?

— ער וועט מיך יאָ פאָלגן! ער האָט מיך אַזוי ליב — ב — — — אַלע בײַנאַכט נעמט ער מיך אין בעט אַרײַן און דערציילט מיר אַזוינע שיינע מעשות און דיך נישט, אַ בע! דיך נישט — — — דו וויינסט? זיין נישט, כ'וועל אים נישט זאָגן. אָסור! כ'וועל אַלע טאָג צו דיר קומען. מיר וועלן זײַן חבר. כ'וועל דיר אַלץ דערציילן, אַלץ, גוט? כ'האָב אַזאַ שיינע ליאַלקע מיט זײַדענע קליידער. אַז מען גיט איר אַ קוועטש, רעדט זי.

— גלייבסט נישט? יאָ, גלייב. מײַן טאַטע זאָגט, כ'זאָג קיין מאָל קיין ליגן נישט!

— פאַר וואָס שווײַגסטו? גיי, ביסט אַ שלעכטער! כ'האָב פײַנט שלעכטע! כ'וועל מיט דיר אייביק זײַן ברוגז, אייביק!

און אַן אָנגעכמורעטע האָט זיך שרהקע געשלעפּט איי־בערן וואַלד, ביז זי איז פאַרקראָכן אויפן בערגל, ווו דער וויאַטראַק איז געשטאַנען. דעם וויאַטראַק האָט שרהקע זייער ליב געהאַט. פיל מאָל האָט זיך איר געדאַכט, אַז דער וויאַט־ראַק איז אַן אַלטער גיבור, שטייט אויפן בערגל, מיט דעם גרויסן פאַרשימלטן היטל און פאַרטרײַבט פון זיי אַלע וואַלד־גזלנים.

דער אַלטער וויאַטראַק איז אַ גוטער, נאָר מען דאַרף אים נישט ברענגען אין כּעס אַרײַן. אַז מען ברענגט אים אין כּעס, נעמט ער וואָיען, פײַפן און דרייט מיט די פליגלען אַן אויפ־הער. און טאָקע פאַר אַ יאָרן איז דאָס יונגע ביקל מיטן איי־גענעם האָרן אַרויס פון שטאַל, אויסגעהאַקט דאָס פענצטער, גע־נומען איבערקערן דעם גאַנצן הויף. דאָס ביקל איז באַלד צו־צום וויאַטראַק און מיטן גאַנצן כּוח אים אַ באַדושע געטון. דער וויאַטראַק האָט געטון אַ שטאַרקן קרעכץ, אַ פליגל האָט זיך אויסגעבראָכן און דאָס ביקל איז אַוועקגעשלײַדערט גע־וואָרן אויף עטלעכע איילן אַ דערהרגעטער.

פון דעמאָלט אָן האָט זי נאָך ליבער געקריגן דעם וויאַט־ראַק. פאַרן מילנער האָט זי אפילו מורא געהאַט, נאָר זי האָט נישט געוווסט, וואָס עס ציט זי צו אים. זי האָט איין מאָל גע־זען, ווי דער אַלטער מילנער האָט אָנגעריסן וועלשענע בלע־טער, געדרייט די בלעטער, געדרייט, גענומען די פליים, זיך פונאַנדערגעשפּילט — האָבן די בלעטער גענומען טאַנצן, זיך דרייען אַרום אים. שרהקע האָט נאָך מער מורא געקריגן פאַרן מילנער און אין דער זעלבער צײַט איז זי אָפטער געגאַנגען צו אים.

— גוט מאָרגן, מיקאָלײַ!

— גוט מאָרגן, שיינע פּאַנגע! ווּ איז דער פּאַן שרײַבער?

— דער טאַטע איז אין וואַלד.

— גוט, טאָכטערל!

— מיקאָלײַ, שפּיל אַ ביסל!

דער אַלטער מילנער האָט אַרויסגענומען די פליים, געמאַכט עטלעכע באַוועגונגען מיט די פינגער, פאַרלייגט אַ פוס אויף אַ פוס און זיך פונאַנדערגעשפּילט.

שרהקע האָט געקוקט אויפן גרויען מילנער, וואָס ווינט תמיד איינער אַליין - אויף דער ווינטמיל, האָט נישט קיינעם און ס'איז איר אומעטיק געוואָרן.

מיקאָלײַ האָט אויפגעהערט שפּילן און אַ קוש געטון שרהקען אין קעפּל.

שרהקע איז געוואָרן דרייסטער, אַרײַנגעשטעלט איר הענטל אין זײַנע זילבערנע פּאַסמעס האָר:

— האָסט נישט מורא דאָ אַליין צו זײַן? אַפילו בײַ נאַכט אויך נישט?

— פאַר וועמען זאָל איך מורא האָבן, קינד מײַנס?

— ברײַנע זאָגט, אַז בײַ נאַכט טאַנצן אַרום אויפן וויאַטראַק טײַוואָלים. און דו האָסט נישט מורא? ווי זעט אויס אַ טײַוול?

מיקאָלײַ האָט געשמייכלט.

— ווי אַ ציגײַנער נאָר מיט אַן עק.

— יאָ, יאָ, — האָט שרהקע זיך געפרייט. — איך האָב אַ מאָל געזען, ווי אַ קליין ציגײַנערל האָט זיך געגליטשט אַ באָרוועסער אויפן אײַז. ער האָט געהאַלטן די הענטלעך אין די קעשענעס, זיך געגליטשט און צוגעפּײַפט, און אַז ער האָט געזען, ווי איך קוק אים אָן, האָט ער זיך פונאַנדערגעלאַכט און מיר אויסגעבלעקט אַ צונג. מיקאָלײַ, אמת ער איז אַ טײַוול?

— אַ קליין טײַוועלע, — האָט זיך מיקאָלײַ צעלאַכט.

שרהקע איז אַראָפּ פון וויאַטראַק, געוואַשמורעט פון צופיל ליכט מיט די אויגן און געגאַנגען מיט דער לאָנקע.

די ווײַסל האָט זיך געצונדן אונטער דער צעפּלאָמטער זון, זיך געוויגט ווי א בריליאַנטענער שפּיגל, אָפּגעשפּיגלט די גרינע לאָנקעס — איז די ווײַסל פון ביידע זײַטן גרין געוואָרן. און באַרג אַרויף, וווּ די ווײַסל האָט זיך געשפּאָלטן אין צווייען, מיטגעריסן, צעדריוולטע, זילבערנע סטענגעס און געפאַלן מיט א געפּילדער אויף שפּיציקע מיט גרינעם מאָך באַוואַקסענע סקאַלעס — אין אויסגעוואַקסן וואַנדעס קריסטאַלענער פּאַלאַץ.

און וואַנדע, די קייסערין פון דער ווײַסל, מיט די גאָל-דענע האָר, מיטן בלויען קלייד ווי דער ים, האָט געבלענדט די אויגן, געגלעט און געוואָרעמט ווי א שטראַל, זיך פאַרגנבעט אונטערן האַרץ און געוועקט, גערופן אין פּאַלאַץ אַרײַן, גערופן צו די שוואַרצע סקאַלעס — האָט שרהקע דערזען די מוטער אַזאַ יונגע, א וואַסערדיקע, געשלייערט אין שבתדיקע טערקישע שאַלטיכער.

— קום טאָכטערשי, קום צו דײַן מאַמעשי! שלעכטע מענטשן האָבן דיך פון מיר צוגענומען, טאָכטערשי! קום צו דײַן מאַמעשי! — האָט די ווײַסל גערופן, פאַרנאַרט צו זיך.

און טיף פון וואַלד אַרויס זענען שטראַלן באַפאַלן שרה-קען, זי גענומען קושן, ציגדן אירע בלאַסע באַקן — האָט זי פאַרזשמורעט די אויגן, אײַנגעקאָרטשעט דאָס קעפּל און פאַר-שוווּנדן צווישן די ביימער.

— וווּ גייסטו, טאָכטערשי? — איז מרדכי איר אַנטקעגן געקומען מיט צעשפּרייטע הענט.

דער פאָטער האָט זי אויפגעהויבן, זיך אײַנגעקוקט אין אירע שוואַרצע אויגן, אַז שרהקע האָט אַזש מורא געקריגן, זי צוגעדריקט א ווײַלע צו זײַן ברוסט און א פאַרטראַכטער גע-נומען גיין מיט איר אַהיים.

די ביימער, איינס בײַ איינס געקליבענע, ווי די ריזן, מיט קרוינען אויף די קעפּ, האָבן געטראָגן סודות אויף הונ-דערט שלעסער. ווינטער אין די לאַנגע אָוונטן, ווען די הע-קערס זענען אַוועק פון וואַלד, האָבן יונגע ביימער זיך געטוּ-ליעט צו די אַלטע. די אַלטע ביימער האָבן צעעפנט די פאַר-

ראָסטעטשע שלעסער און דערציילט וועגן וואַנדען, דער קייסערין פון דער חוסל, וועגן די אַלטע דעמבעס, צו וועלכע די חע־קערס האָבן תפילה געטון, וועגן דעם ערשטן ישוב אָרום דעם „אַלשינע", ווו מרדכיס עלטער־זיידע האָט פאַרטריבן מיט אַ שם־המפורש די רוחות פון וואַלד. וועגן מרדכיס געהאָנגענעם טאַטן, וואָס האָט געטריי געדינט פוילן.

מרדכיס זיידע איז געווען שרייבער אין ליפאָווצער וואַלד. דאָרט איז זיין טאַטע געבוירן געוואָרן, זיך אויסגעהאָדעוועט, חתונה געהאַט און פאַרנומען דעם זיידנס שטעל. דאָרט איז ער, מרדכי, געבוירן געוואָרן, זיין קינדהייט פאַרבראַכט, גע־לערנט ביי דעם מקובל ר' איטשע, דאָרט האָט ער זיך פאַר־ליבט אין פאַכטערס טאָכטער רחל.

מיט דער צייט האָט ס'ווייב אים געבוירן אַ טאָכטער און איז אין קימפעט משוגע געוואָרן.

שרהקע איז געבוירן געוואָרן אַ בלאַסע, מיט שוואַרצע אייגעלעך, מיט שוואַרצע הערעלעך אויפן קעפל.

איין מאָל אין אַ זוניקן נאָכמיטאָג האָבן פויערים, וואָס האָבן געאַרבעט ביי דער חוסל, אַרויסגעשלעפט אַ מוטער מיט אַ קינד. די מוטער איז געווען אַ דערטרונקענע און שרהקען האָט מען קוים דערמונטערט.

נאָך דעם אומגליק איז מרדכי אין גאַנצן פאַרשוויגן גע־וואָרן, באַשלאָסן מער נישט חתונה צו האָבן און זיך גענומען אויסהאָדעווען דאָס מיידעלע.

קאַפּיטל 2

באַקענט זיך מיט ברוכן

שרהקע האָט זיך אָנגעטון אַ שובקע אויף פוטער. אַ וואָ־לענעם שאַל אויפן קאָפּ און ווי אַ דאָרפסמיידל איז זי אַרויס מיט דער אַלטער דינסט ברײַנע אויפן גאַניק, וואָס געפינט זיך פאַר זייער הויז.

דער פּאַטער איז שוין געזעסן אין אַ טיפן שליטן, געשפּאַנט אין צוויי צוגאָווע פערד. די פיס זענען געווען באַדעקט מיט אַ פוטערנעם קאָץ און ער האָט געוואַרט אויף שרהקען.

דער ווײַסזילבערנער שניי האָט מיט אַ מאָל אָפּגעגאָסן שרהקען מיט אַזוי פיל ליכט, אַז זי האָט געמוזט פאַרמאַכן אויף אַ ווײַלע די אויגן. שרהקע האָט דערפילט, ווי דער פראָסט קנײַפּט די באַק, פידלט אונטער די פיס — און זי לעבעדיקער געוואָרן. זי האָט גיך געכאַפּט צוויי הענטלעך מיט שניי, עס גוט אײַנגעקוועטשט, זיך אַרומגעקוקט און, דער-זעענדיק ווי דער לעשניק גייט אַרויס פון שטאַל אין דעם וואַטענעם „סוקמאַן", מיט אַ בײַטש אין דער האַנט — האָט זי אַ געשריי געטון:

— וואַצעק, כאַפּ!

דער לעשניק האָט אויפגעהויבן דעם קאָפּ, און די קויל שניי האָט זיך צעלייגט אויף זײַן פּנים.

וואַצעק האָט זיך צעלאַכט, גיך געכאַפּט שרהקען, גע-וואָלט אויסציִען אויפן שניי און זי גלײַך אַוועקגעזעצט אויפן שליטן.

די אַלטע ברײַנע האָט זי גוט אַרומגעדעקט, זיך צעקושט, אָנגעזאָגט מרדכין, ער זאָל אַכטונג טון אויפן קינד — און די פערד האָבן לײַכט געריררט פון אָרט.

אַ לענגערע צײַט זענען זיי געפאָרן און געשוויגן. מרדכי איז געווען פאַרטיפט אין זײַנע געשעפטן, און שרהקע האָט זיך נישט געקענט אָפּרײַסן פון דעם פאַרשנייטן וואַלד, וואָס האָט זיך געטונקט און געשפּיגלט אין זונשײַן.

דער שליטן האָט זיך האַסטיק געטראָגן און שרהקע איז ווי אַ פאַרכישופטע געזעסן און געקוקט, ווי די הונדערטער אײַזליכטלעך, וואָס האָבן אַראָפּגעהאָנגען פון די הויכע, ווײַסע סאָסנעס, האָבן געבלענדט די אויגן, זיך געצונדן אין בלוי-גרין, רויט-פּאַנס, ווי געשליפענע פּריזמע-גלעזלעך בײַ זיל-בערנע הענגלײַכטער.

פון וואלד האט זיך געטראגן: — האפ! האפ!

האט מרדכי שוין נישט געקענט איינ־צן אין שליטן, געהייסן וואצעקן אויסדרייען און צופארן צום פלאץ, ווו זיינע פויערים האבן אראפגעלאזט ביימער.

קופעסוויין זענען די פויערים געווען צעווארפן איבערן וואלד. טייל האבן אראפגעלאזט ביימער, אנדערע — געזעגט קלאצער און אויסגעשטעלט האלבעקלאפטער; טייל זענען גע־שטאנען ביי קיניקע קארפע*), וואס האט געפלאקערט מיט א נעדיכטן רויך, און זיך געווארעמט. דער רויטער פלאם האט זיך געשפילט אין דעם זילבערנעם שניי, אפגעגאסן די פויערים מיט א קופערנעם שיין.

מיט א ווילדער הנאה האט שרהקע אפגעווארט יעדן קראך פון א געזונטן, פארצווייגטן בוים, וואס איז געפאלן, מיטרייסנדיק יונגע ביימלעך, אונטער די פויערישע קולות — האפ, האפ! — טיף אין שניי אריין.

שרהקען האט זיך געדאכט, אז די געזונטע פויערים מיט די פוטערנע היטלען, מיט די קאלירטע גארטלען ארום די שעפסענע פעלצלעך, מיט די שארפע, בלאנקע העק אין זייערע הענט — דאס איז א באנדע גזלנים. איר פאטער, דער פירער פון דער באנדע, לויפט פון איין קופע צו דער צווי־טער, זיין לאנגע בארד טיילט זיך אויף צוויין, און רעדט, שרייט... די גזלנים ווארפן זיך אויפן וואלד מיט בלאנקע העק און זעגן. אט לויפן אכט יונגע פויערים מיט שארפע העק, מיט זעגן, שטריק און דרענגער צו א געזונטן, פאר־צווייגטן דעמב. די פויערים פארציען די גארטלען און מיט א קרעכץ נעמט זיך די זעג איינבייסן מיט אירע ציין אין איין זייט פון בוים, פון דער צווייטער — ארבעטן צוויי העק צום טאקט. מען פארזארפט שטריק, מען שפארט אונטער דרענגער, די פויערים רוקן זיך אפ, די אויגן גלאנצן מיט א קאלטן פייער.

---

*) אויסגעבראכענע ווארצלען פון אן אויסגעהאקטן בוים.

שרהקע האָט געזען, ווי דער דעמב שטייט שטיף, טוט זיך קיין ריר, כאָטש ער ווייסט, אַז באַלד איז נאָך אים, נאָר נאָכגעבן וויל ער נישט. זי האָט גרויס חשק געהאַט צוצוגיין צו די פויערים און זאָגן:

— וואָס אַנטלויפט איר, וואָס? אַכט אויף איינעם! אַז איר גנבעט זיך אונטער, בינדט אים מיט שטריק און איצט אַנטלויפט איר? שעמט אײַך!

— טראַ־ראַך!

דער אַלטער דעמב האָט זיך אַ צי געטון, ווי גרויס ער איז געווען, געפּאַלן מיט אַ קראַך פון אַ ווײַטן דונער.

מרדכי איז אַרײַנגעשפּרונגען אין שליטן אַ פרייליכער, זיך גוט צוגעדעקט, צוגעטוליעט צו זיך שרהקען.

— איצט פאָרן מיר גלײַך אין שטאָט אַרײַן, צו דער מומע גיטל!

די פערד, אַרויסקומענדיק אויפן שאָסיי, האָבן זיך פונאַנדערגעטראָגן ווילד, אויפהייבנדיק גאַנצע וואָלקנס שטעכיקע שנייעלעך. דער וואַלד האָט אַלץ געקרעכצט — האָפּ, האָפּ! — איז שרהקען אומעטיק געוואָרן. זי האָט אָנגעשפּאַרט איר קעפּל אויפן פאָטערס ברוסט און זיך פאַרטראַכט.

— שרהקע, שלאָפסט?

— ניין, טאַטעשי! וואָס איז?

— גאָר נישט!

אין דער מיט פון אַ פאַרפרוירן וואַסער, אויף אַ בערגל, איז געשטאַנען אַ זעקסוועגטיקע געבײַדע, מיט צוויי ריזיק הויכע, קײַלעכדיקע טורעמס. די גאַנצע געבײַדע איז געווען באַשאָטן מיט שניי, פון אונטער וועלכן עס האָבן אַרויס־געשטאַרט נאַקעטע, פאַרצווײַגטעביימער.

— טאַטעשי, ווער וווינט דאָ?

— דאָס איז דאָך פּאָטאָצקיס שלאָס, קינד מײַנס. זעסט, ווען כ'בין נאָך אַ יינגל געווען, פלעגט דײַן זיידעשי, עליו השלום, נישט הייסן קוקן אַהינצו. דאָרט — פלעגט ער זאָגן — טאַנצן אַרום קליינע דײַטשלעך — שדים. וואַרט, מיר וועלן

באַלד דורכפאָרן, וועסטו זען, ווי גרויס דער שלאָס איז, ווי דיק די ווענט זענען, אַז מען קען זיך אויסדרייען מיט אַ פּאָר פערד אויף אַ וואַנט.

שרהקע האָט זיך גוט איינגעהערט, פאַרמאַכט די אויגן, צייטיק אָנגעשפּאַרט דאָס קעפּל אָן פאָטערס ברוסט און זיך איינגעטוליעט.

מיט יאָרן צוריק האָט געלעבט אַ כראַביאַנקע – יאַדוויגע. שיין איז יאַדוויגע געווען – געשמט איבער קרוין פּוילן און ליטע. בלינדע בעטלער מיט פאַרוואַקסענע קעפּ ווי חכמים, מיט קאָלטענעוואַטע לאַנגע בערד, מיט באַנדורעס אונטער די אָרעמס, האָבן זיך געשלעפּט איבער פּוילישע וועלדער און פעלדער, איבער פּריצישע הויפן, באַזונגען יאַדוויגעס שיינקייט.

יונג איז יאַדוויגע געווען — קוים אָכצן פרילינגס געציילט. האָט דאָס יונגוואַרג מיט אומגעדולד געוואַרט אויפן סיים, געוואָלט אָנקוקן די שיינע יאַדוויגע.

און וואַנדע, די קייסערין פון דער ווייסל, האָט זייער געוואָלט געמען יאַדוויגען פאַר איר זון, דעם לאַנגפּיסיקן טאַדעוש – האָט זי אים אויסגעבויט אַ פּאַלאַץ, אים געשענקט איר הערב, דעם עלטסטן פּוילישן הערב – אַ ווייסן אָדלער מיט צווי סנאָפּעס זאַנגען – און געשיקט טאַדעושן נאָך וואַרשע אויפן סיים.

שיין איז יאַדוויגע געווען — דאָס קלענסטע גאָלדענע שיכל געטראָגן, האָט דאָס יונגוואַרג געהאַלטן אין איין שרייען „וויוואַט״, געטרונקען פאַר יאַדוויגעס געזונט.

און דער לאַנגפּיסיקער טאַדעוש, און דער כראַביע פּאָטאָצקי – די גרעסטע פּוילישע יחסנים – האָבן געבעטן יאַדוויגעס האַנט ביי אירע עלטערן.

ניט געפעלן איז יאַדוויגען דער לאַנגפּיסיקער טאַדעוש, געפעלן אין יאַדוויגען פּאָטאָצקי מיט די קריגערישע וואָנסן, איז זי געפאַלן אויף אַ קאַפּריז – ווער עס וועט איר אויפבויען אַ שענערן פּאַלאַץ, צו דעם וועט זי געהערן.

וואַנדע, די קייסערין פון דער ווײַסל, האָט אויסגעבויט אַ קרישטאָלענעם פּאַלאַץ — און טאַקע דעם לאַנגפּיסיקנס שלאָס שענער געווען.

און יאַדוויגען איז, ווי אויף צו להכעיס, געפֿעלן געוואָרן פּאָטאָצקיס שלאָס, געבויט פון צעטעקיקע שטיינער און פון ווײַסלע פון אייער, האָט זי מיט אים חתונה געהאַט און געבוירן צום יאָר אַ זון.

און געשטורעמט האָט וואַנדע, צוויי מאָל אויסגעגאָסן די ווײַסל, פאַרפליצט דערפער, אומגעבראַכט נפשות, געשווירן נקמה צו נעמען פון יאַדוויגען פאַר איר באַליידיקטן זון, דעם לאַנגפּיסיקן טאַדעוש.

אויסגעוואַקסן איז יאַדוויגעס זון — האָט זי אים אַוועקגעשיקט נאָך ווילנע לערנען.

און וואַנדע האָט נישט גערוט, ארויסגעשיקט נאָך ווילנע אַן אָפּגעברענט בראָנזן מיידל, אַ יידישע טאָכטער, וואָס האָט זיך מיט יאָרן צוריק באַהאַלטן בײַ וואַנדען אין פּאַלאַץ, נישט געוואָלט ווערן גראַף פּאָטאָצקיס קעפּסווײַב.

שיין זענען יידישע טעכטער — איז דאָס בראָנזענע מיידל, שולמית האָט זי געהייסן, אַ שיינע געווען.

געפֿעלן זענען דעם יונגן גראַף יידישע טעכטער און מער פון אַלעמען — די שוואַרצחנודיקע שולמית.

פאַרליבט איז דער יונגער גראַף געווען, זיך געשאַרט אַרום שולמיתעס בלויען טורעם בײַ טאָג און בײַ נאַכט, און ס'האָבן אי בלומען, אי מיידלעך געלאַכט...

מגייר געווען האָט זיך דער יונגער גראַף — שולמית האָט געוואָלט זיכער זײַן אין גאַנצן. האָט דער סיים אים איבערגעגעבן צום ווילנער קלויסטער און מען האָט אים פאַרברענט.

נישט גערוט האָט וואַנדע, נקמה גענומען פאַר איר באַליידיקטן זון, דעם לאַנגפּיסיקן טאַדעוש. זי האָט זיך פאַרקליבן אין שלאָס אַרײַן מיט אירע בלויע וואַסער-מיידלעך—

אין יאַדווינגע מיטן גראַף פון עגמת נפש געשטאָרבן, און דער שלאָס איז געוואָרן וויסט.

און נאַכט אײַן, נאַכט אויס טראָגט זיך דער יונגער גר איבער פוילישע פעלדער, רײַט אויף אַ שוואַרץ צוגאָווע פערד, אַ קרוין אויפן קאָפּ, זינגט „שיר השירים" און זוכט זײַן כלה, זײַן שולמית.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

שרהקע האָט זיך אַ טרייסל געטון, ווי זי וואָלט אויפגעקומען פון אַ פאַרכישופטן חלום, צעעפנט דאָס מויל און געזען, ווי אַ ייִד מיט אַ פּאָר קאָסע אויגן שטעלט אָפּ די פערד. דער פעטער האָט אַרויסגענומען צוויי קופּערנע מטבעות און באַצאָלט שלאַגבוים־געלט.

שרהקע האָט נישט צײַט געהאַט אַ טראַכט צו טון, ווי דער שליטן האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר אַ בשמים־געוועלב.

די מומע גיטל איז אַרויס אין אַ וואַטענעם קאַפּטן:

— אָ, וואָס פאַר אַ געסט! וואָס מאַכסטו, מרדכי? און דו, שרהקעלע קרוין? קום אַהער!

גיטל האָט שרהקען אַראָפּגענומען פון שליטן און זי גענומען קושן, האַלזן.

מרדכי איז באַלד אַוועק אין שטאָט אַרײַן הענגן געשעפטן. גיטל האָט שרהקען דערווײַל אויסגעטון, באַטראַכט יעדע זאַך, געזאָגט מבינות, אויסגעשלאָגן אַן איי, אַרײַנגעבראַכט פרישע זעמל און געמאַכט עפּעס צו עסן.

בײַם טיש איז געזעסן אַ דאַר בחורל פון אַ יאָר פערצן, מיט אַן אויסגעווייקט פּנים, האָט דערזען שרהקען און זיך פאַרגאַפט.

— וויסט, ווער דאָס איז? — האָט זיך גיטל געווענדט צו ברוכן. — דאָס איז דעם פעטער מרדכיס מיידל, שרהקע!

ברוך האָט נישט געענטפערט, עטוואָס צעמישט געוואָרן און גענומען דרייען אַ קנעפּל פון זײַן אַלפּאַגן כאַלאַטל. דערווײַל איז אַרײַן אַ קונה, און גיטל איז אַרײַנגעגאַנגען אין געוועלב.

א מאָדנער, — האָט שרהקע געטראַכט. — רעדט גאָר נישט! און איך האָב געמיינט, אַז ברוך איז אַזאַ פריילעכער, אַ שטאָטיש יינגל! און אפשר שטייט אים נישט אָן צו רעדן מיט מיר?

— ברוך, — האָט שרהקע אָנגעהויבן. — דו ווייסט? כ'האָב אַזוי דיך געוואָלט זען. דער טאַטעשי פלעגט מיר תמיד דערציילן, אַז דו ביסט דער בעסטער אין חדר.

שרהקע האָט געגעסן פאַמפּלעך, דרייסט געקוקט אויף ברוכן און געוואָלט, ער זאָל עפּעס ענטפערן.

— כ'גיי נישט מער אין חדר! — האָט ברוך געענטפערט און אויפגעהויבן די אויגן.

— פאַר וואָס?

— ווייל קליינע חברה גייען אין חדר! און איך בין שוין בר-מיצווה.

— לערנסטו שוין אין גאַנצן נישט?

— וואָס הייסט, כ'לערן נישט? — האָט זיך ברוך צעלאַכט. — כ'לערן איצט אַליין אין בית-המדרש מיט אַלע בחורים.

— וואָס לערנסטו אין בית-המדרש?

— און אַז כ'וועל דיר זאָגן, וועסטו וויסן? ביסט דאָך אַ מיידל, — האָט ברוך געענטפערט מיט גדלות.

שרהקע האָט זיך עפּעס דערשראָקן, גלייך ווי זי וואָלט טאַקע ערשט צום ערשטן מאָל אַ טראַכט געטון:

בין איך טאַקע אַ מיידל? — און האָט אַראָפּגעלאָזן אַ ליפּ. — דאַרף מען נישט!

באַלד האָט זי זיך פאַרגעסן:

— ברוך, פאַר וואָס קומסטו קיין מאָל נישט אין וואַלד אַריין?

— וואָס וועל איך דאָרט טון?

— ווייסט וואָס? זומער וועלן מיר צוזאַמען גיין אין וואַלד קליבן יאַגדעס, שוואָמען, קריכן אויף די ביימער, אַרויסנעמען פון די נעסטן פייגל. אַז נישט, וועלן מיר נעמען

די לאָדקע און פאָרן אויף דער טײַך. איך פאָר אַזוי גוט! כ'שווים אויך, דו ווייסט? און דו שוויכסט?

— יאָ, — האָט ברוך געענטפערט און נישט דרייסט געקוקט אויף שרהקען.

ער האָט זיך מיט אַ מאָל דערפילט אַזוי נאָענט צו איר, געוואָלט דערציילן, ווי ער שפּרינגט אַראָפּ פון בײַדל, מאַכט אַ גורעק איבער פינף מינוט, גייט אַ „בואי־בשלום", וואַסער־טריט, לייגט קלאַפּטער אָן אַ בלעזל — האָט ער זיך באַגעגנט מיט איר בליק, איז רויט געוואָרן און שטיל געבליבן.

— דו ווייסט, ברוך, איך רײַט אויף אַ פערד אויך! אַז דער טאַטעשי זעט, לאָזט ער נישט. נאָר ווען ער איז אין וואַלד, זעץ איך זיך אויף אָן אַ זאָטל און רײַט, ס'איז אַזוי גוט! קום אַרויס אין וואַלד אַרײַן, וועלן מיר צוזאַמען רײַטן, גוט?

גיטל איז אַרײַנגעקומען.

— ע, שרהקע, האָסט דאָך גאָר נישט געגעסן! אַלץ שטייט דאָך! עס, קינד!

— מומע, פאַר וואָס שיקט די מומע ברוכן קיין מאָל נישט אין וואַלד אַרײַן?

— ווי קען איך אים שיקן, שרהקעלע, אַז ער דאַרף לערנען? מײַן ברוך איז שוין קיין עין הרע אַ בחור. קוק! — האָט גיטל געוויזן מיט דער האַנט אויף איר זונדל.

— אַ ב – חור, — האָט שרהקע באַכגעשפּעט. — כ'בין יינגער פאַר ברוכן און פונדעסטוועגן וועל איך זיך מיט אים פּראָבירן.

ברוך האָט געקוקט אויף דער מוטער און געשמייכלט.

— קום אַהער, ברוך, לאָמיר זיך פּראָבירן! וואָס גיסטו, אַז כ'וועל דיך לייגן?

שרהקע איז גיך צוגעגאַנגען צו ברוכן, אים אַרומגע־כאַפּט, אַ גוטן טרייסל געטון און אים אויסגעצויגן אויף דער פּאָדלאָגע.

— לאָז מיך אָפּ, ס'איז נישט שיין, ס'פּאַסט פאַר אַ

שיקסע — האָט זיך ברוך צעשריגן, אַ רויטער פון שאַנדע און איז אויפגעשפּרונגען...

קאַפּיטל 3

ברוך קומט צו גאַסט אין וואַלד אַרײַן

ל״ג בעומר נאָך מיטאָג, האָט זיך די בויד, וואָס גייט מיט פּאַסאַזשירן נאָך פּלאָצק, אָפּגעשטעלט אונטער ליפּאָוועצער וואַלד.

לייב בעל-עגלה, אַ שווערער ייִד, מיט שווערע טריט, ווי אַן אָקס, איז אַראָפּ פון דער קעלניע, אַ טרייסל געטון ברוכן:

— נו, בחורל, שפּרינג אַרונטער!

ברוך איז אַראָפּ אַ האַלב דערשראָקענער פון וואָגן. לייב האָט אים אַראָפּגעפירט פון שאָסיי אויף אַ זאַמדיקן וועג, אים געוויזן אויף אַ גרויס, געל געפאַרבט הויז:

— זעסט דאָרט אַ הויז, אַ געלס?

— יאָ.

— דאָרט וווינט דער פעטער מרדכי! גיי גלײַך, האָב קיין מורא! — האָט לייב געזאָגט און זיך אומגעקערט.

ברוך איז געבליבן שטיין אין זײַן שוואַרץ אַלפּאַגן כאַלאַטל, זיך אַרומגעקוקט און נישט מיט זיכערע טריט גענומען גיין צום הויז.

אויף דער לאָנקע אין געלעגן אַ שייגעץ, אויסגעצויגן ווי אַ העכט, געמאַכט מיט די הענט און געדרוקט זײַן קערפּער, ווי איינער וואָס לערנט זיך שווימען. נעבן אים איז געזעסן אַ קאָלטענוואַטער דאָרפישער הונט מיט אַ דרענגל צווישן די פיס, פויל אָפּגעטריבן מיט אַ לאַפּע די פליגן פון אונטערן אויער און געשמאַק געגענעצט. נישט ווײַט, אונטער אַ בוים, זענען געשטאַנען צוויי קי, געפרײַכט און מעלה-גרה געווען.

ברוך האָט געפילט, ווי די פיס וואַקלען זיך אים און ער האָט גענומען גיין פּאַמעלעכער.

דער שייגעץ איז אויפגעשפרונגען, באַטראַכט ברוכן און זיך צעלאַכט:

— וווּהין?

— צום שרײַבער.

— גלײַך! – האָט דער שייגעץ אַ בורטשע געטון, זיך געפלייגט אין דער זעלבער פּאָזע און ווײַטער געשוויגן.

ברוך האָט זיך דערפילט עטוואָס לײַכטער, גענומען שפּרײַזן גיכער און אַלץ אין איינעם געוואָרפן בליקן צום שיי-געץ, טאָמער יאָגט ער אים נאָך.

בײַ דער וועראַנדע האָט זיך ברוך אָפּגעשטעלט, אַרויס-גענומען זײַן נאָזטיכל, אָפּגעשטויבט די שיך מיט די גומעס אין דער זײַט, זיך אַ טאַפּ געטון בײַם שניפּסל, וואָס האָט גע-שטעקט אין דעם ווײַסן, איבערגעלייגטן קאָלנער פון העמד, אָפּ-געהוסט און אַרויף אויפן טרעפּל.

מרדכי איז אים אַנטקעגן געקומען מיט אַ האַלבן „קלאַפּ-טער“ אין דער האַנט:

— זע נאָר, זע! שלום-עליכם, ברוך! וואָס מאַכסטו עפּעס? און וואָס מאַכט די מאַמע? קום אַרײַן.

ברוך איז אַרײַן פּאַמעלעך, עס האָט זיך אים נישט גע-וואָלט טרעפן שרעקן. אַזאַ ווילדע, שעמט זיך גאָר נישט, און וואָס איר קען נאָך אַלץ אײַנפאַלן דעם פעטער אין די אויגן?

— ס'קאָצל קום, ברוך! אויסגעוואַקסן, קיין עין-הרע, אַ בחור! נו, וואָס מאַכט די מאַמע? ביסט דאָך אַוודאי הונגע-ריק? – האָט די אַלטע ברײַנע געזאָגט אַלץ מיט אַ מאָל.

— ניין... – האָט ברוך געענטפערט, און איז רויט גע-וואָרן.

— ע, וואָס ער רעדט! ברײַנע, מאַכט אים עפּעס צו עסן! — האָט מרדכי געשמייכלט און זיך געווענדט צו ברוכן.

— וואָס איז שײַך, ברוך? ס'איז דאָך הײַנט עפּעס ל"ג בעומר. און קרעפּלעך צו עסן איז דאָך אַ מיצווה — אם אין קמח אין תורה. האַ, האַ! כ'שיק דיר באַלד אַהער שרהקען, זי

חעט זיך דאָס איין מאָל פרייען. — און מרדכי איז אַרויס פון שטוב.

די אַלטע ב־ײַנע האָט אַרײַנגעבראַכט אויף אַ ווײַסן טאַץ אַ שיסל מיט קרעפּלעך, ברויט, פּוטער און קעז.

— וואַש זיך און עס.

ברוך האָט זיך געוואַשן, געמאַכט המוציא, די אַלטע האָט זיך געריבן די פינגער אָן וואַנט, נאָכגעזאָגט אָמן.

עס האָט זיך געהערט אַ שטאַרקער שפּרונג אויף דער וועראַנדע, באַלד האָט זיך געעפנט די טיר.

— דאָס גיים שרהקע, — האָט ברײַנע אַ צופרידענע געזאָגט.

שרהקע איז אַרײַן אַ צעפּלאָמטע, די בלאַסע באַקן פאַררויטלט, און מיט אַ קורצן אָטעם האָט זי אָנגעהויבן:

— אײַ, גוט וואָס דו ביסט געקומען, ברוך! בין איך געלאָפן! ס'האַרץ קלאַפּט מיר!

שרהקע האָט אָנגענומען ברוכס האַנט, צוגעלייגט צו איר ברוסט:

— נאַ, זע!

ברײַנע האָט באַמערקט, ווי ברוך האָט זיך פאַרלוירן.

— וואָס לאָזסטו אים נישט עסן, דו ווילדע ציג!

שרהקע האָט זיך נישט אײַנגעהערט, וואָס ברײַנע רעדט.

— ווייסט, וווּ איך בין געווען? בײַ די ציגײַנער. בײַ אונדז הינטערן וואַלד וווינען ציגײַנער. דאָרט איז דאָ אַן אַלטע ציגאַנקע, האָט זי מיך אַזוי ליב! זי זאָגט, אַז איך זע אויס ווי אַ פרינצעסין, — האָט זיך שרהקע צעלאַכט אויפן קול.

— געדענק זשע, שרהקע, — האָט ברײַנע געמוסרט. — גיי נישט צו די ציגײַנער! זיי וועלן דיך נאָך באַפישופן!

— ציגײַנער זענען מכשפים! — האָט ברוך אויסגעבאָמבלט פון דער שיסל.

— איר ווייסט? — האָט שרהקע פיידן אָנגעקוקט און געלאַכט. — ציגאַנקעס באָדן זיך נישט נאַקעט, זיי שעמען זיך

פאַר אונדז, ווײַסע — באָדן זיי זיך אין די העמדער, אויף מײַן וואָרט!

— וו׳הייסט, זיי שעמען זיך? — האָט ברײַנע זיך געפרעגט.

— ווײַל זיי זענען אויפן לײַב שוואַרצער, ווי אויפן פּנים. אַזוי שוואַרץ, גלײַך ווי מען וואָלט זיי מיט סאַדזע אויסגעשמירט!

— אַלץ ווייס עס! — האָט ברײַנע געשמייכלט.

— אַוודאי ווייס איך! כ׳האָב זיך הײַנט געבאָדן, איך און מאַריאַנע, מיט די ציגאַנקעס צוזאַמען. איז צו מיר צוגעגאַנגען די אַלטע ציגאַנקע, מיר געגלעט די האָר און מיר אַ קוש געטון אין דער פּלייצע. האָסטו געדאַרפט זען, ווי מאַריאַנאַ האָט גענומען מאַכן קולות:

—אָ, הייליקע מאַריאַ, זי האָט דיך באַכישופט. דאָרט, וווּ זי האָט דיר אַ קוש געטון, וועט דיר אויסוואַקסן אַ מכּה, גרויס ווי אַן איי.

— און די ציגאַנקע? — האָט ברוך אַ נײַגעריקער געפרעגט.

— די ציגאַנקע? זי האָט זיך געהאַלטן אין איין צלמען: — גיי שוין, גיי! מענטש דו! וואָס דו טראַכסט אַלץ אויס! — האָט די ציגאַנקע געוויינט — גאָט זאָל היטן! ער איז דאָך אַן עדות, אַז איך האָב איר גאָר נישט געטון! כ׳האָב מײַנע אַלטע אויגן נישט געקענט אָפּרײַסן פון שרהקען! ווי שיין זי איז אין וואַסער! ווי אַ שיינע רויז! האָב איך איר אַ קוש געטון.

— און מאַריאַנע האָט געשוויגן? — האָט ברײַנע זי געפרעגט.

— מאַריאַנע האָט גענומען אַ טיכל בײַם — — מיט — — כ׳שעם זיך פאַר ברוכן, — האָט שרהקע קאָקעטיש געזאָגט. געשטאַנען אַ ווײַלע, ווי זי וואָלט זיך געקווענקלט, ארומגעכאַפּט ברײַנען, איר עפּעס אײַנגערוימט אין אויער און זיך געבויגן אין דרײַען פאַר געלעכטער.

ברײַנע האָט געשאָקלט מיטן קאָפּ.

— אַז אַ מיידל האָט קיין עול נישט! כ׳וועל שוין דעם

טאָטן הײַנט מאַכן אַ מי־שברך! ווו איז דאָס געהערט געוואָרן, אַז אַ ייִדישע טאָכטער זאָל זיך באָדן מיט ציגאַנקעס! און וואָס װעט זײַן, אַז עס וועט איר טאַקע אַ מכה אויסוואַקסן?

שרהקע האָט אַרומגענומען די אַלטע ברײַנע מיט איין האַנט אַרום האַלדז און זי גענומען קושן:

— וועסט זאָגן דעם טאַטן, ברײַנע? ניטע! זאָג נישט!

— טאָ איז מען נישט אַזוי ווילד! פּאַסט דאָס פאַר אַזאַ גרויס מיידל ווי דו? ביסט דאָך שוין באַלד אַ כלה־מיידל?

שרהקע האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגן און זיך צעלאַכט.

— נו, אַצינד גיי אַ ביסל אַרויס מיט ברוכן, — האָט ברײַנע שרהקען אַ־ומגענומען, און איר גלײַך געמאַכט די האָר. — נאָר זוים זיך נישט לאַנג און דער עיקר, זײַ נישט ווילד, הערסט?

ברוך מיט שרהקען זענען געגאַנגען אויף אַ שמאָלער סטעזשקע, וואָס פירט אין וואַלד אַרײַן.

— ווו וווינען די ציגײַנער? — האָט זיך ברוך געפרעגט.

— הינטערן וואַלד אין לײַוונטענע ביידלעך.

— און אַז ס׳רעגנט?

— אַז ס׳רעגנט? דעקן זיי זיך איבער מיט פלאַכטעס. ס׳איז אַזוי גוט צו זיצן אין אַ בויד, אַז ס׳רעגנט! זיי שטעלן אַוועק אין דער מיט אַ גרויסן, אײַזערנעם שאַף מיט ברענענ־דיקע קוילן, פאַרמאַכן די בויד אַרום און אַרום, צעלייגן דעקן מיט קישנס, ציִען זיך אויס אויף די בעבער, און זיי שפּילן, זינגען, און דער רעגן קלאַפּט אין דער פלאַכטע, קלאַפּט!

— און דו האָסט נישט מורא פאַר זיי? דו ווייסט, אַז זיי מאַכן פון אונדזערן אַ מענטשן אַ ציגײַנער? זיי כאַפּן קלײנע קינדער, שערן אָפּ די הערעלעך, נעמען פון אַלטע ציגײַנער צוויי גריוע האָר, מישן דאָס אויס מיט אַ ביסל סמאָלע, זאָגן עפּעס דרײַ מאָל, און דאָס קינד ווערט אַ ציגײַנערל. זיי זענען דאָך אמתע מכשפים!

— איך האָב נישט מורא, — האָט שרהקע געענטפערט. — ועסט, מיקאָלײַ, אונדזער מילנער, איז אַ גרעסערער מכשף, אַז

ער וויל, רופט ער צונויף אַלע פעלדמײַז, און איך גיי צו אים יעדן טאָג אויפן וויאַטראַק.

— דו האָסט עס אַליין געזען? — האָט ברוך זיך געפרעגט.

— אַוודאי האָב איך געזען! ער האָט נאָך אָפגעטון אַ גרעסערן כּישוף אויך!

— סאָרע כּישוף?

— מיקאָלײַ האָט זיך אַ מאָל פאַרליבט אין אַ שיקסע. די שיקסע האָט אים נישט געוואָלט, האָט מיקאָלײַ געכאַפּט אַ ווײַסע קאַץ מיט אַ שוואַרצן עק, זי דערהרגעט, אַרײַנגעלייגט אין אַן ערדענעם טאָפּ, און אים גוט אַרומגעקלעפּט מיט ליים. ער האָט צעלייגט אַ פײַער אין מיטן פעלד און געלאָזט די קאַץ קאָכן דרײַ טעג און דרײַ נעכט. אין דער זעלבער צײַט איז מיקאָלײַ אַוועק צו דער שיקסע, אײַנגעשמירט מיט געקעכטס דאָס טויער מיט די לאָדן, ווו זי האָט געוווינט, און נאָך אין דער זעלבער נאַכט איז די שיקסע צו אים געקומען אויפן וויאַטראַק.

ברוך איז געווען אַזוי פאַרטיפט אין דער מעשה, אַז ער האָט נישט באַמערקט, ווי זיי זענען אַרויף אויף אַ הויכן באַרג.

פון אונטן האָבן זיך געצויגן ברייטע, גרינע לאָנקעס, דורכגעוועבט מיט ווײַסע און בלויע בלומען. אין מיטן דער לאָנקע איז געשפּרונגען אַ געפּענטעטע פערד. דערנעבן איז אַרומגעלאָפן אַ יונג זשרעבאַקל. דאָס זשרעבאַקל האָט זיך אָפּגעשטעלט, שטאָלץ פאַרריסן דאָס קעפּל, אויפגעשטעלט דעם קורצן עק, אַ קלאַפּ געטון מיט די הינטערשטע קאָפּיטעס, זיך צעהירזשעט, אַפערגעוואָרפן מיט אַ מאָל אין דער לופט די פעדערשטע און הינטערשטע פיס, און זיך פונאַנדערגעטראָגן איבערן פעלד אין דער פאָרם פון אַ האַלבן קרײַז.

— ווילסט זען, ווי איך רײַט? — האָט שרהקע זיך געווענדט צו ברוכן און אים אָנגענומען פאַר אַ האַנט. — קום אַראָפּ!

זיי האָבן זיך געהאַלטן פאַר די הענט און זענען געלאָפן באַרג אַראָפּ.

— אַט אַזוי זעצט מען זיך אויף אַ פערד, — האָט שרהקע חווילעריש געזאָגט. — מיט דער לינקער האַנט נעמט מען זיך אָן פאַר דער גריווע, די רעכטע לייגט מען דאָ אַהער און מען טוט זיך אָט אַזוי אַ הייב, זעסט?

שרהקע האָט בשעת־מעשה אַ הייב געטון איר קערפּער, דער לאַנגער צאָפּ איז זיך צעפלויגן. זי איז געבליבן זיצן אויפן פערד און אירע ווײַסע ציין, ווי פרישער ווײַסער קעז, האָבן געלאַכט.

— אַצינד פּראָביר דו! — האָט שרהקע געזאָגט און איז אַרונטער פון פערד.

ברוך האָט זיך געשראָקן, זיך געשעמט פאַר שרהקען, איז צוגעגאַנגען צום פערד און זיך אַ הייב געטון — נאָר עס הייבט זיך נישט.

— ס׳מאַכט נישט, ברוך! ס׳ערשטע מאָל האָב איך אויך נישט געקענט, — האָט אים שרהקע באַרויִקט. — וואַרט, כ׳וועל דיר העלפן.

זי האָט אים אונטערגעהויבן אַ פוס, און ברוך איז אַרויף אויפן פערד, זיך געהאַלטן פעסט מיט ביידע הענט, און נאַריש געשמייכלט.

שרהקע האָט פונאַנדערגעפּענטעט דאָס פערד, געמאַכט פון שטריק אַ צײַמל, זיך אַרויפגעכאַפּט הינטער ברוכן, אים אַרומגענומען מיט ביידע הענט, און אַ פײַף געטון. דאָס פערד האָט זיך גערירט פון אָרט. שרהקע האָט עס אַ קיצל געטון מיטן שוך, און דאָס פערד האָט גענומען גיין גיכער.

ברוך האָט געפילט, ווי שרהקעס קערפּער ברענט אים. ער האָט טיפער אײַנגעגראָבן זײַנע הענט אין דער גריווע און האָט זיך אַלץ מער געבויגן צום פערדס קאָפּ. ער האָט מיט אַ מאָל דערפילט, ווי עס נעמט אים שווינדלען פאַר די אויגן. אָט אָט, אָט פאַלט ער אַרונטער.

שרהקע האָט זיך צעלאַכט, און גענומען יאָגן דאָס פערד נאָך שטאַרקער.

ברוך האָט דערפילט, ווי אַלץ אַרום אים דרייט זיך

כאָדאָראָם, האָט ער אָפּגעלאָזט די הענט, פאַרלוירן דעם גלייכ־געוויכט און אַרויסגעלאָזט אַ קוויטש.

שרהקע האָט אָפּגעשטעלט דאָס פערד און אַרונטער־געשפּרונגען.

ברוך איז געווען בלייך, די צעשראָקענע אויגן גרויס, זיך געשפּאַרט פון קאָפּ אַרויס.

שרהקע האָט אים אָנגענומען פאַר אַ האַנט:

— ביסט בייז, ברוך?

— ניין... נאָר ס'ערשטע מאָל... און דו יאָגסט אַזוי ס'פערד, כ'וויס ... דער קאָפּ האָט מיר גענומען דרייען...

שרהקע האָט געפּענטעט דאָס פערד, און זיך געלאָזט מיט ברוכן אין וואַלד אַריין.

דער וואַלד האָט גערוישט און מיד געמאַכט. דער טיפער הימל האָט געבלענדט די אויגן, זיך געפּאָלדעוועט, ווי בלויע דורכזיכטיקע שטיקער זיידנס, באַשפּריצט דאָ און דאָרט מיט בלייכע זילבערנע שטויבלעך.

ברוך האָט דעם גאַנצן וועג קיין אויג נישט אַראָפּ־גענומען פון שרהקען, געזען ווי אירע באַקן רויטלען זיך, ווי אַ פּאַסמע שוואַרצע האָר איז צעפּאַלן איבערן שטערן, און ווי דער דיקער לאַנגער צאָפּ הייבט זיך, בייגט זיך — און ער האָט חשק געקראָגן צו נעמען דעם צאָפּ אין דער האַנט אַריין, אים כאָטש אָנרירן. און אים האָט זיך געדוכט, אַז שרהקע איז אַ בת מלכה, ער אַ בן מלך, און זיי שפּאַצירן אין אַ גרויסן, געדיכטן וואַלד, פון וועלכן זיי וועלן קיין מאָל נישט אַרויס. דאָ וועט ער זיצן און לערנען תורה, לערנען מיט התמדה, און אַז די צייט וועט קומען, ווען ער וועט נתגלה ווערן, וועט ער רופן שרהקען, און איר אָפּמאָלן די שענסטע קרישטאָלענע פּאַלאַצן פון מלאָכים ושרים, און דער פּאַלאַץ, וואָס וועט אים געפעלן, וועט ער פונקט ווי ר' אָדם בעל שם גוזר זיין, אַז דער פּאַלאַץ מיט די קנעכט און די דינער זאָל אַריבער אין וואַלד אַריין. ער וועט פאַרטרייבן אַלע שדים און וואַלד־גזלנים. ער וועט...

— שרהקע, ס'זענען עפּעס דאָ אַ סך גזלנים אין וואַלד?

— אוודאי איז דאָ!

— און איר האָט נישט מורא דאָ צו וווינען?

— ניין, אונדז טשעפּען זיי נישט! זיי האָבן מורא פאַר אונדזער לעשניק. ער איז אַ גבור!

— כ'בין זיכער אָבער, אַז צו אונדזער זיינוול קומט ער נישט!

— ווער איז זיינוול?

— זיינוול איז אַ פערד־גנב, און שטאַרק איז ער, ווי שמשון הגבור. מעגסט הערן. פאַר אַ יאָרן האָט אַ הינקעדיקער פויער געבראַכט אַ יונג עקסל אין שטאָט אַריין צו פאַרקויפן. די קצבים האָבן מיט אים נישט געקענט מושווה ווערן, איז ער געוואָרן בייז, דער פויער מיין איך, און געשריגן: „זשידעס, איר ווילט אָנקריגן די בהמה בחנם, כ'וועל זי איידער מכות פאַרקויפן! לאָז אַפילו דער „ראַבין" אַליין קומען, און זיך אויסצייַען, וועט ער עס ביליקער נישט קויפן". איז זיינוול שטאַרק אין כעס געוואָרן. שלאָגן דעם פויער האָט ער נישט געוואָלט — אַ קאַליקע. איז ער צו צום עקסל און עס דער־לאַנגט עטלעכע מאָל מיט זיין פויסט אין קאָפּ, אַז דאָס עקסל האָט זיך באַלד אויסגעצויגן מיט די קאָפּיטעס אַרויף.

שרהקע האָט געשוויגן און געגאַנגען פאַמעלעך איבערן וואַלד.

— ברוך, ס'איז אמת, אַז מען שדכנט דיר שוין שדוכים? ברײַנע האָט מיר דערציילט, אַז דו וועסט ווערן אַ רב.

ברוך איז רויט געוואָרן, זי געוואָלט עפּעס פרעגן, האָט זיך געטראָפן מיט איר בליק, און איז שטיל געבליבן...

— עפּעס אַ שיין מיידל? אַ וואַרשעווערין?

ברוך האָט אַ קוועטש געטון מיט די פּלייצעס.

— און וועסט טאַקע ווערן אַ רב? וועסט גיין אַ גרויס שטרײַמל מיט אַזאַ אַטלעסענער קאַפּאָטע, ווי דער אַלטער רב? און וועסט פּסקנען שאלות אויך?

— ווען איך וועל קריגן היתר־הוראה. — האָט ברוך א צופרידענער געשמייכלט.

— און אַז איך וועל דיר ברענגען אַ שאלה, וועסט תמיד מאַכן כשר, אמת?

ברוך האָט זיך צעלאַכט אויפן קול און האָט פאַר גרויס שמחה אָנגעכאַפּט שרהקען פאַר דער האַנט.

שרהקע איז געשטאַנען אַ ווײַלע, אים אָנגעקוקט. דער־נאָך האָט זי אַראָפּגעכאַפּט זײַן היטל, זיך אָנגעטון, און אָפּגעשפּרונגען אויף עטלעכע טריט.

— נו, אָצינד כאַפּ מיך! וועסט מיך נישט כאַפּן, אי־בע!— האָט שרהקע שטיפעריש געלאַכט און צונפּטאַנצט.

ברוך האָט זי גענומען יאָגן, שרהקע איז געשפּרונגען, ווי אַ יונגע סאַרנע, פון איין בוים אונטערן צווייטן, האַלטנדיק איר לאַנגען צאָפּ אין מויל. מיט אַ מאָל האָט זי זיך אָפּגע־שטעלט, זיך געלאָזט כאַפּן — האָט זי ברוך אַרומגעכאַפּט מיט ביידע הענט, געבליבן שטיין, ווי אַ צעמעקעטער, נישט געוווּסט וואָס צו טון, און זיך פאַרשעמט.

שפּעט אין אָוונט האָט שרהקע אָנגענומען ברוכן פאַר דער האַנט און איז מיט אים אַהיים געגאַנגען.

אַ לײַכט ווינטל האָט געבלאָזן, זיך געטראָגן איבערן וואַלד מיט אַ רויש און מיטגעבראַכט מיט זיך אַ שאַרפן באַכטיקן וואַלד־ריח.

באַלד האָט זיך דערהערט אַ וואָיען, גלײַך ווי אַ משוגענער וואָלט זיך פאַרקליבן איינער אַליין אין וואַלד, ברייט צעעפנט די ווילדע אויגן, אַרויסגעשטשירעט די געלע ציין און געשריגן אין דער נאַכט אַרײַן.

ברוך האָט געפילט, ווי הענט און פיס ווערן בײַ אים אָפּגענומען, און האָט זיך פעסטער צוגעדריקט צו שרהקען.

— וואָס איז דאָס?

— אַ סאָווע שרײַט.

דאָס געשריי איז געוואָרן אַלץ נענטער, פאַרגליווערט דאָס בלוט.

פון דער פינצטער האָבן אַרויסגעגלאָצט אַ פּאָר גרויסע, גרויע אויגן. אַ סאָווע איז געזעסן, געקוקט מיט איר פּלאַטשיק פּנים, ווי אַ טראַגעדיקע קאַץ, געעפנט דעם עטוואָס קרומלעכן פּיסק און געוואָיעט. איין לאַפּע האָט זי טיף איינגעגראָבן אין אַ קוסט און מיט דער צווייטער האָט זי געשטיקט אַ קליינעם האָז. דער האָז האָט זיך געוואָרפן מיט די פיסלעך, געריכן דאָס קעפּל, געצאַפּלט און געוואָרטשעט.

ברוך איז געוואָרן אַ פאַרציטערטער, געכאַפּט אַ שטיק האָלץ און געוואָלט אָפּמעסטן דער סאָווע.

— מ'טאָר נישט, — האָט שרהקע אים אָנגעכאַפּט ביים אָרבל. — ס'איז אַ גרויסער חטא צו הרגנען אַ סאָווע. נאָכן טויט קומט זי אין חלום און וואָיעט אַזוי לאַנג, ביז מען ווערט משוגע.

ברוך האָט זיך דערשראָקן, אַראָפּגעלאָזט דאָס האָלץ, פעסטער אָנגענומען שרהקעס האַנט און זיי זענען געלאָפן אין שטוב אַריין.

קאַפּיטל 4

שרהקע לייענט „יאָסעלע"

Dי אַלטע דינסט בריינע איז געזעסן אויף אַ פּוסבענקל, גע-שטריקט אַ זאָק און צוגעוואָרפן בעריאָזעווע העלצער אין אויוון אַריין. די ווייסע קאָרע האָט זיך געקאָרטשעט, געקנאַקט, און דער אויוון האָט היימלעך געברענט, געפּלאַצט פון היץ. אַ פלאַם האָט זיך אַרויסגעשפּאַרט אויף דער שטוב און אָפּגעגאָסן אַלץ מיט אַ קופּערנעם שיין.

דורך די פענצטער האָבן אַריינגעקוקט פאַרשנייטע, אויס-געגראָבענע קאַרפּעס, ווי ווייסע בערן, און האָבן אָנגעיאָגט אַ שרעק. האָבן זיך אַלע אין שטוב אָנגעהויבן טוליען, גע-

רוקט זיך אַלץ נענטער צום פונאַנדערגעברענטן קאַכל-אויוון.

מרדכי איז געלעגן אויף דער קאַנאַפּע, געפּיפּקעט אַ ציביק, זיך איינגעהערט, ווי שרהקע, שוין אַ מיידל פון אַ יאָר צוועלף, מיט גאָלדענע פּעדעמלעך אין די בלאַסע באַקן, לייענט דינעזאָנס „יאָסעלע", און אין דער זעלבער צייט האָט זיך אים געפּלאָנטערט אַ מעשה מיט אַ שטו־עם, וואָס האָט דעכער אַרונטערגעריסן, זעק מיט תבואה אַרויסגעטראָגן, באַפאַלן אויפן וועג אַן אונגאַר מיט אַ גרויסן קאַסטן סחורה אויף די פּלייצעס און אים איבער דער ווייסער לעבעדיקן אַריבערגעטראָגן.

פון וואַלד איז יעדע ווײַלע אָנגעקומען אַ ווינט, מיטגעבראַכט גאַנצע פּלאַכטעס שניי און זיי אַ שלײַדער געטון אין די פענצטער.

— נישט אַנדערש, עמעצער האָט זיך אויפגעהאָנגען! — האָט די אַלטע ברײַנע אָפּגעזיפצט.

זי האָט אויסגעזוכט אין אַ טאָרבע מיט קנעפּ שרהקעס אַ מילכציינדל און עס איר געגעבן:

— נאַ, טאָכטערשי, גיב אָפּ דעם פייער זײַנס, וועט אפשר אַ ביסל שטילער ווערן!

שרהקע האָט זיך דערפרייט מיטן ציינדל, אַרונטערגעכאַפּט דאָס אָפענע ביכל אונטער דעם אָרעם און איז צוגעשפּרונגען צום פײַער:

— מײַזעלע, מײַזעלע, פײַערדיק מײַזעלע, נאַ דיר אַ ביינערנעם צאָן און גיב מיר אַן אײַזערנעם צאָן! — און זי האָט אַרײַנגעוואָרפן דאָס ציינדל אין דעם צעפלאַמטן אויוון.

דער ווינט האָט זיך פאַרקליבן הינטער אַ שטיק אָפּשטייענדיק בלעך, און מיט אַ פּײַפּערײַ גענומען האַמערן איבערן דאַך, אַז עס האָט אויסגעזען, דאָס הויז פאַלט אײַן.

שרהקע האָט געקוקט אויף ברײַנען און געלאַכט:

— אַז ס'רײַסט נאָך שטאַרקער!

די אַלטע האָט אַרומגעכאַפּט שרהקען, איר אויסגעקושט די אויגן:

— שטיפעריקע דו! לייען בעסער ווײַטער, שרהקע.

שרהקע האָט געליִיענט פּאַמעלעך, אירע בלייכע באַקן האָבן זיך פאַרצויגן מיט אַ בלאַסער רויטקייט, די אויגן האָבן געגלאַנצט.

ברײַנע האָט זיך אײַנגעהערט און געטראַכט:

— אַ שוואַרצע גבורה זיי האָבן דאָס! ווי זיי שרײַבן דאָס אַלץ ריכטיק אָפּ! אַ!

שרהקע האָט געלייענט, ווי דער רבי שלאָגט יאָסעלען, ווי דער קאָנטשיק פּאַלט תּמיד אויף יאָסעלעס דאַרער פּלייצע. זי האָט דערפילט, ווי עס פאַרקלעמט איר אונטערן הערצל און גרויסע דורכזיכטיקע טרערן האָבן זיך איר געשטעלט אין די אויגן.

ברײַנע האָט זיך געווישט די נאָז מיטן פאַרטעך:

— יאָ, יאָ, אַן אָרעם קינד. ס'האָט נישט, חצר עס זאָל זיך פאַר אים אָנגעמען, שלאָגן אַלע, ווער עס וויל!

שרהקע האָט אויפגעהערט לייענען, אויסגעווישט די אויגן:

— טאַטעשי, פאַר וואָס איז דער רבי אַזאַ שלעכטער? וואָס האָט ער געוואָלט פון יאָסעלען? פאַר וואָס האָט ער די רײַכע קינדער נישט געשלאָגן? אָ, כ'וואָלט אַזאַ רבין די אויגן אויסגעדראַפּעט! — האָט שרהקע אַ קלאַפּ געטון מיטן פויסטל אין טיש.

— ע, נאַריש קינד, ס'איז דאָך אַ מעשה! און דו נעמסט דיר צום האַרץ! — האָט מרדכי געשמייכלט.

— און דאָס טראַכט אַלץ דער שרײַבער אויס פון אײַגענעם קאָפּ? — האָט שרהקע זיך געפרעגט.

— ווי דען? דערפאַר איז ער דאָך אַ שרײַבער!

— דאָס האָט שוין איין מאָל אַ קאָפּ! — האָט די אַלטע אָפּגעזיפצט.

שרהקע האָט ווײַטער געלייענט.

מרדכי האָט עטלעכע מאָל געוואָלט צונעמען דאָס ביכל:

— תשעה־באב ווילסטו מיר מאַכן, נאַריש קינד? אַ

שרײַבער טראַכט אויס אַ מעשׂה, און זי נעמט זיך צום האַרצן! — און בשעת־מעשׂה האָט מרדכי געפילט, ווי טרערן וואַרגן אים אין האַלדז.

— אויף מײַן וואָרט, ווי ס'איז אמת, נו, נו, — האָט די אַלטע דינסט אַרויסגעוויינט פון פאַרטעך.

— טאַטעשי, — האָט שרהקע זיך געפרעגט. — האָט מען בּרוכן, די מומע גיטל, אויך אַזוי געשלאָגן? דו זאָגסט דאָך, אַז די מומע גיטל איז אָרעם.

— גיי שוין, גיי, — האָט דער פאָטער געשטאַמלט און גענומען די שפּיץ באָרד אין מויל אַרײַן.

אין דרויסן האָט געפײַפט דער ווינט, זיך געשפּאַרט אין אַלע ווינקלען, ווי שדים וואָלטן זיך אָפּגעריסן, געפּאַטשט גאַנצע הויפנס שניי אין פענצטער אַרײַן. דאָס פײַער האָט זיך צע־געשפּאַרט פון אויוון, זיך געריסן אין צימער אַרײַן, געצאַפּלט ווי צונגען פון פײַערדיקע שלאַנגען.

שרהקע האָט געלייענט מיט אַ ציטערדיקער שטים:

„— — יאָסעלע איז געגאַנגען עטלעכע טריט אַליין. באַלד האָבן זיך די פיסעלעך אונטערגעבראָכן און ער האָט זיך מיט די לעצטע כּוחות קוים צום פּאַרקן געשלעפּט. דאָ האָט ער זיך אַנידערגעזעצט, געמיינט אָפּרוען אַ ביסל. נאָר באַלד האָט ער זיך פאַרגעסן, וווּ ער איז. פײַערדיקע רעדער האָבן זיך געדרייט אין זײַנע אייגעלעך און, דאַכט זיך, אַזוי פינצטער אָרום אים, פונדעסטוועגן זעט ער עפּעס מענטשן, אַזעלכע מאָדנע, הויכע מענטשן, מיט דרײַ נעזער. מיט פינף נעזער — — מיט אַ סך קעפּ... ער שרעקט זיך פאַר זיי, ער ציטערט, זיי ווילן אים אײַנשלינגען, נאָר אָט, דאַכט זיך, שטייט די מאַמע זײַנע, זי וויינט און גלעט אים. זי לייגט אים אין בעט, טוליעט אים, נישטאָ מער קיין מענטשן, די מאַמע אויך נישטאָ...“

דאָ האָט שרהקע אַרויסגעפּלאַצט מיט אַ היסטערישן גע־וויין. מרדכי איז אויפגעשפּרונגען, געכאַפּט שרהקען אויף זײַן

שויס, זי גענומען בארויִקן. און טרערן האָבן געקאַפּעט אויף זײַן לאַנגער, באָרד. ברײַנע האָט זיך אַרײַנגעשאַרט אין קיך מיט פאַרשוואָלענע אויגן. שרהקע האָט אַרומגעכאַפּט דעם פאָטער מיט דער האַנט אַרום האַלדז:

— טאַטעשי, פאַר וואָס איז דער שרײַבער אַזאַ שלעכטער?

— וואָס מיינסטו, שרהקע?

— כ׳מיין, טאַטעשי, דער שרײַבער האָט דאָך געקענט ענדיקן אַנדערש! ווען איך וואָלט אויסגעטראַכט אַזאַ מעשה, וואָלט איך יאָסעלען געמאַכט פאַר אַ גבור, אויף מײַן וואָרט! איך וואָלט זײַן טאַטן געזונט געמאַכט און זײַן גוטע מאַמע נישט געלאָזט שטאַרבן. גלייבסטו נישט? דערנאָך וואָלט יאָסעלע גענומען נקמה פון אַלע, פון אַלע! צומייסט פון דער גראָבער, רײַכער שיינדלי אַזאַ פּאַסקודסטווע!

מרדכי האָט געשמייכלט און אויסגעקושט שרהקען די אויגן.

— טאַטעשי, זעסט, יאָסעלעס טויטע מאַמע איז אים געקומען צו חלום... און מײַן מאַמע קומט צו מיר קיין מאָל נישט! פאַרוואָס? זי האָט מיך פײַנט? מײַן מאַמעשי איז דאָך אַזאַ גוטע געווען, וואָס? זי איז געווען אַ שיינע, טאַטעשי? ווי האָט זי אויסגעזען?

— פונקט ווי דו, שרהקע.

שרהקע האָט צעעפנט אירע שוואַרצע אויגן, און גע־קוקט דעם פאָטער אין מויל אַרײַן:

— טאַטעשי, פאַר וואָס זאָגט ברײַנע, אַז די מאַמעשי איז געווען אַ בלאָנדע, אַז איך גראָט נישט אין דער מאַמעשי אַרײַן?

מרדכי האָט אַ טרייסל געטון מיטן קאָפּ, ווי איינער וואָס וואַכט אויף זיִצנדיקערהייט פון אַ חלום.

— וואָס? ברײַנע זאָגט, דײַן מאַמע איז געווען אַ בלאָנדע? יאָ, מײַן קינד, אַ בלאָנדע, אַ בלאָנדע...

די מראָזאָווסקין

שרהקע איז געזעסן איינע אַליין בײַם טיש. די ביכלעך מיט די שרײַבהעפטן זענען געווען צעוואָרפן אַרום איר. זי איז געזעסן אַ צעפּאַטעלטע, דער קאָפּ אָנגעשפּאַרט אָן די הענט, די פינגער אויסגעשמירט מיט טינט, מעכאַניש איבער-געחזרט צום צענטן מאָל „זשעסי ז'עמע" און געטראַכט בשעת מעשה וועגן איר עלטער-באָבען, וואָס האָט גערעדט מיט נאַפּאָלעאָנען פראַנצויזיש. שרהקע איז געווען שטאָלץ מיט איר עלטער-באָבען, ליב געהאַט אַרומצוטראָגן מיט זיך אַ גאָלדן טאַבאַק-שקעטעלע מיט נאַפּאָלעאָנס בילד, וואָס די באָבע האָט פון אים געקראָגן אַ מתנה, און תמיד געחלומט, אַז זי וועט עלטער ווערן, וועט זי זײַן אין פּאַריז, געפּילט, אַז זי האָט אַ שײַכות מיט דער שטאָט און געווען זיכער, אַז דאָס גאָלדענע שקעטעלע וועט פאַר איר אַלע וועגן עפענען.

זי האָט אַ קוק געטון אויפן זייגער, געוווסט, אַז די מראָזאָווסקין קען יעדע מינוט אָנקומען און זי קען נאָך נישט די לעקציעס, איז זי בייז געוואָרן אויף זיך, וואָס נאַרישקייטן קריכן איר אין קאָפּ אַרײַן, זיך פאַרשטעלט מיט די הענט די אויגן און אויף דאָס נײַ אָנגעהויבן:

„זשעסי ז'עמע, זשע־סי ז'עמע, טי ע ז'עמע."

זי האָט איבערגעזאָגט יעדעס וואָרט עטלעכע מאָל, באַלד צוריק פאַרגעסן, מער נישט געוווסט, וואָס די ליפּן חזרן, געקוקט דורכן פענצטער, צי די מראָזאָווסקין פאָרט נישט אָן. און אין קאָפּ האָט זיך איר געפּלאָנטערט צעשקע קראָנענבערג, וועמען די עלטערן האָבן אַוועקגעשיקט נאָך פּאַריז אין אַ פּאַנסיאָן. שרהקע האָט רחמנות געהאַט אויף צעשקען, וואָס אירע עלטערן זענען נישט פרום, פירן זיך ווי די גוים, זיך געערגערט, וואָס זי מוז בלײַבן אין וואַלד, און אין דער זעלבער צײַט זיך פײַנט געהאַט, פאַר וואָס זי איז אין האַרצן צעשקען

מקנא. צעשקעס עלטערער ברודער, זיגמונט, איז גאָר אַ משוגענער – ער וויל צעטיילן די פויערים דעם גאַנצן מאַיאָנטעק. ער איז שוין געזעסן אויך! ברײַנע זאָגט, ער לעבט נישט שלום מיטן קייסער, פאַרשאַפט אַזוי פיל צרות זײַנע עלטערן... זי האָט אים איין מאָל בײַ נאַכט געזען בײַ זיי אין הויז. דער פאָטער איז מיט אים געבליבן אַליין. זיי האָבן לאַנג גערעדט, זיך געקאָכט, געשריגן. דער פאָטער האָט אים עפּעס נישט געהייסן טון, ער האָט געטענהט, אַז ער מוז עס טון, זי ווייסט נישט, וועגן וואָס עס האָט זיך געהאַנדלט, געדענקט נאָר, ווי זיגמונט, אַ הויכער, אַ בלאָנדער, האָט געקלאַפּט אין טיש, געשריגן. דער פאָטער האָט נישט גע־ ענטפערט, געזעסן און געקײַעט די שוואַרצע באָרד, און אַז זיגמונט האָט גענומען רעדן וועגן איר געהאָנגענעם זיידן, אַזוי שטיל, אַז טרערן האָבן זיך איר געשטעלט אין די אויגן, האָט דער פאָטער . נישט אויסגעהאַלטן, אויפגעשפּרונגען און אים איבערגעריסן:

— גענוג, גענוג, פאַניע קראָנענבערג!

ער האָט אים אָפּגעציילט אַ פּעקל מיט געלט. קראָנענ־ בערג האָט זיך געזעגנט, לאַנג געדריקט דעם פאָטער די האַנט, און בײַם אַרויסגיין באַמערקט שרהקען. ער האָט זי אויפגעהויבן, און איר אַ קוש געטון אין קעפּל.

— זײַ געזונט, מיידעלע!

שפּעטער, אַז זי האָט געהערט, אַז מען האָט אים גע־ כאַפּט. מען גייט אים שיסן, איז זי אַ צעטומלטע אַרײַן צום פאָטער:

– איז טאַקע אמת, אַז מען גייט קראָנענבערגן — — — ?

דער פאָטער האָט באַלד נישט געענטפערט, זיך דורכ־ געגאַנגען עטלעכע מאָל דעם צימער, דערנאָך גענומען שרהקען אויף דער שויס:

– אַזאַ קליין מיידל, ווי דו, דאַרף נישט אַלץ וויסן — — — ווען עלטער ווערן — — — און אויב עמעצער וועט דיך פרעגן וועגן קראָנענבערגן, זאָג, דו ווייסט נישט.

— איז עס טאַקע אמת?
— וואָס, מײַן טאָכטער?
— אַז מען גייט אים שיסן?
— נישט אמת, נישט אמת.

פון דעמאָלט אָן האָט שרהקע אָנגעהויבן צו קוקן מיט חשד אויפן פֿאָטער, ס'איז איר געוואָרן קשה, געפֿילט, אַז ער באַהאַלט פֿון אַלעמען עפּעס, אָפּטער גענומען קוקן דורכן לעכל פֿון שלאָס אין קאַבינעט אַרײַן, ווו ער איז געזעסן אָן אָפּגעשלאָסענער צווישן די שווערע שענק מיט ספרים, און געשריבן שעהן נאָך אַנאַנד. וואָס האָט ער געקענט שרײַבן? און טיף ערגעץ אין דער נשמה האָט זיך געוועקט בײַ שרהקען נישט קיין קלאָרער פֿאַרלאַנג אויסצוגעפֿינען, וואָס ער שרײַבט. אויב עס איז אמת, וואָס ברײַנע זאָגט, - האָט זיך שרהקע נישט אויפֿגעהערט צו פּלאָנטערן, — אַז קראַנענבערג איז ערגער פֿון אַ גוי, גלייבט נישט אין גאָט, און איר פֿאָטער אין דאָך אַזאַ פֿרומער, טאָ, ווי קומט עס, ער זאָל האָבן צו טון מיט אַזאַ — —

זי האָט געהערט פֿון דעם אַלטן האַלצהעקער אָן דער האַנט, אַז איר פֿאָטער האָט אײַנגעשטעלט ס'לעבן פֿאַר פּוילן, געהערט פֿון ברײַנען, אַז איר פֿאָטער איז אַ בעל-תשובה, געוווּסט, אַז ער איז בחורוויַז אַנטלאָפֿן פֿון דער היים — — — פֿאַר וואָס דערציילט ער קיין מאָל נישט, ווו ער איז געווען? און פֿאַר וואָס איז ער אַנטלאָפֿן? זי איז זיכער, אַז זי געדענקט, כאָטש ברײַנע זאָגט, אַז ס'איז אוממעגלעך, איר מאַמען — אַ דאַרע, אַ הויכע, געשלייערט אין שאַלטיכער. זי געדענקט, ווי די מוטער האָט געוויינט, געהאַלטן שרהקען נעבן דער ברוסט, געקושט, געשריגן אויפֿן פֿאָטער, אַז ער איז אַ גוי, אַז ער האָט זי נישט ליב, אַז זי וועט אַוועק מיטן קינד. דערנאָך איז געוואָרן שטיל, אַזוי שטיל, אַז שרהקע האָט זיך פֿון שרעק פֿונאַנדערגעוויינט, געדענקט, ווי דער פֿאָטער איז געשטאַנען איבער איר, זי געגלעט, געגעבן דעם גאָלדענעם זייגער, און פֿון דעמאָלט אָן האָט זי מער די מוטער נישט געזען.

אַן דער ברישקע, וואָס האָט זיך אָפּגעשטעלט הינטערן פענסטער, האָט שרהקע געוווּסט, אַז די מראָזאָווסקין איז שוין דאָ. זי האָט אויף גיך אַ כאַפּ געטון די ביכער מיט די העפטן, זיי אײַנגעלייגט, נאָך אַ מאָל איבערגעקוקט, צי זי קען „פּאָוורוט טאַטי״ אויף אויסווייניק, גלײַך געמאַכט די האָר און געוואַרט, די לערערין זאָל אַרײַנקומען.

די מראָזאָווסקין איז געווען גוווערנאַנטקע בײַ די קראָנענבערגס. האָט מרדכי געפּועלט, זי זאָל דרײַ מאָל אַ וואָך אַריבערקומען אין וואַלד אַרײַן און לערנען שרהקען.

די מראָזאָווסקין, נישט קיין הויכע, אַ דאַרע, מיט אַ לענגלעך אַריסטאָקראַטיש פּנים, ווו די האָר, ערטערווײַז שוין גראָלעך, האָבן זיך געלייגט פון ביידע זײַטן קאָפּ אין אַ שרונט, איז אַרײַנגעקומען מיט אַ זיסן שמייכל:

— גוטן טאָג סאַרוניו!

שרהקע האָט געמאַכט אַ רעווערענס, אַ קוש געטון דער לערערין אין דער האַנט, האָט די לערערין זי מוטערלעך אַרומגענומען און איר אַ קוש געטון אין קאָפּ. זי האָט אַ קוק געטון אויף איר זייגערל, וואָס זי האָט געטראָגן אויף אַ שוואַרץ שנירל, זיך געזעצט בײַם טיש:

— ביסט פּאַרטיק, סאַרוניו?

— פּאַרטיק.

שרהקע איז איבערגעגאַנגען פון איין קעגנשטאַנד אין צווייטן, געווען צופרידן, וואָס די מראָזאָווסקין קוועלט פון איר אָן. אַרײַנגעעטעמט אין זיך דעם דינעם ריח פון פּערפומען, וואָס האָט זיך געטראָגן פון איר, געקוקט, ווי אַלץ אַרום דער מראָזאָווסקין איז אַזוי ציכטיק, אַזש טרוקן, ווי מען וואָלט זי לאַנג געוואַשן, נאָך לענגער געטריקנט, און פון צופיל טריקענען האָבן זיך אַזש באַוויזן קנייטשלעך בײַ איר אויפן פּנים.

די מראָזאָווסקין האָט זיך געפּײַלט די נעגל, פון געוווינהייט מיטגעזאָגט מיט דער שילערין און געהאַלטן אין איין איבערחזרן:

— גוט, גוט! לערנסט זיך בעסער פון דער קראָנענבערג־

זשאַנקע! כ׳פאַרשטיי נאָר נישט, פאַר וואָס מאַטעמאַטיק גיט זיך דיר אַזוי שווער איין? האָסט געמאַכט די אויפגאַבע, וואָס איך האָב דיר געגעבן?

— ניין, — האָט שרהקע אַראָפּגעלאָזט די אויגן.

— נישט גוט, נישט גוט! — האָט די מראָזאָווסקין געשאָקלט מיטן קאָפּ. — דאָס איז קיין פלאַן נישט, איך זאָל דיר יעדעס מאָל מאַכן די אויפגאַבעס. ווען דו וואָלסט געהאַט שלעכטע פעיִקייטן, וואָלט געווען עפּעס אַנדערש. דאָס ווייזט נאָר, אַז דו לייגסט נישט צו קיין קאָפּ, ווילסט נישט, ביסט חערט מען זאָל דיך באַשטראָפן! מאַטעמאַטיק איז זייער אַ וויכטיקער קעגנשטאַנד, זייער אַ וויכטיקער, און פרויען, אויף וועלכע די מענער האָבן געמאַכט אַ פאַלשן בילבול, זיי דאַרפן זיך אויסצייכענען אין מאַטעמאַטיק! ס׳לעצטע מאָל, וואָס כ׳מאַך פאַר דיר די אויפגאַבע, ס׳לעצטע... ווו איז דאָס ביכל?

שרהקע איז געזעסן אָן אָנגעבלאָזענע, אַ צעפּלאָמטע, געפילט זיך פונאַנדערצווויינען, געווען זיכער, אַז ס׳איז נישט איר שולד: געפּטרט איבער צוויי שעה, טאָ וואָס איז זי שולדיק, אַז דער ענטפער קומט נישט אויס? זי האָט זיך געערגערט, נישט געקענט אַזוי גיך געפינען ס׳ווײַטל און אַ צערודערטע עס אונטערגעטראָגן דער מראָזאָווסקין.

די מראָזאָווסקין האָט געהאַלטן אַ בלײַפעדער מיט אַ העפט, אײַנגעצויגן דעם שטערן, ווי זי וואָלט געוואָלט צונויפנעמען די געדאַנקען און זיך אַ בייזער געטון:

— לייען!

שרהקע האָט גענומען לייענען. די מראָזאָווסקין האָט אין מיטן לייענען צוגענומען בײַ איר ס׳בוך, אָפּנים נישט געכאַפּט, נאָך אַ מאָל איבערגעלייענט און אַ הייב געטון מיט די אַקסלען:

— טאָ וואָס איז דאָ נישטאָ וואָס צו וויסן? קינדער פון אַ פאָלקשול מאַכן שווערערע אויפגאַבעס, פאַרשטייסט? אַז דורך דעם ערשטן קראַן רינט אַ־ײַן אין קעסל אַזוי פיל אין אַ מינוט, דורכן צווייטן אַזוי פיל, און דורכן דריטן אַרויס אַזוי

פיל און דע· קעסל נעמט אין זיך אַרײַן אַזוי פיל און אַזוי פיל, פרעגט זיך? — — —

און זי האָט גיך געשריבן, אָנגעוואָרפן רונדיקע ציפערן, געצערדט אזוי קלאָר, האָט שרהקע געזען, ווי איינפאַך ס'איז, געפאַלן בײַ זיך, צוגעגעבן, אַז די מראָזאָווסקין איז גערעכט, זי האָט מיט אַן אמת אַ פארשטאָפּטן קאָפּ.

— גו קוק אַרײַן, — האָט די מראָזאָווסקין אָװעקגעלייגט די בלײַפעדער. — וואָס איז דער ענטפער? צוואַנציק מינוט?

שרהקע האָט אַרײַנגעקוקט, זיך אײַנגעהאַלטן, זי זאָל נישט אַרויסווײַזן די צופרידנהייט, וואָס דער ענטפער שטימט נישט און שטיל געזאָגט:

— ניין.

די מראָזאָווסקין האָט נאָך אַ מאָל איבערגעקוקט, צי זי האָט נישט אַ טעות געמאַכט, ווידער איבער־געלייענט די אויפ־גאַבע, זיך פארלוירן פאַר שרהקען, געוואָרן ווייכער. זי האָט אַ קוק געטון אויפן זייגער, זיך געכאַפּט, אַז ס'איז שפּעט און זיך געזעגנט צו שרהקען:

— ס'טרעפט אַ מאָל, ס'גיט זיך נישט אײַן, כ'וועל עס אין דער היים איבערקוקן, ס'איז אויך מעגלעך, אַז ס'זאָל זײַן אַ טעות אין ענטפער.

— יאָ, וואָס האָבן מיר נאָך?

— היסטאָריע.

די מראָזאָווסקין האָט אַ נערוועזע געבלעטערט די היס־טאָריע, חושד געווען, אַז שרהקען טוט הנאה, וואָס זי האָט אויך נישט געקענט מאַכן די אויפגאַבע און זייער געוואָלט ווײַזן דער שילערין, אַז זי דאַרף זיך נישט איבערנעמען, זי קען סײַ ווי סײַ גאָר נישט.

— מיר זענען, דאַכט זיך, דורכגעגאַנגען ביז איין פופצנטן יאָרהונדערט, האַ?

— יאָ.

— קענסטו מיר נישט זאָגן, ווי ס'האָט זיך געלעבט דע־מאָלט דער פּרוי אין פּוילן?

שרהקע איז געבליבן שטיין, נישט געוווסט וואָס צו ענט־
פערן, נישט געווען צוגעגרייט אויף אַזאַ פראַגע, זיך נישט
אָפּגעשטעלט אויף דעם בשעת אין לערנען און אָנגעהויבן
שטאַמלען :

— די פרוי האָט אין פּופּצנטן יאָרהונדערט, כ׳מיין אין
פּופּצנטן יאָרהונדערט האָט די פרוי... וועגן דעם, דאַכט
זיך, איז גאָר נישט געווען...

— געווען, געווען, — האָט די מראָזאָווסקין אַ צופרידענע,
וואָס זי האָט שרהקען ווידער אַוועקגעשטעלט אין אַ פאַרלעגנ־
הייט, געשמייכלט. — אין דעם קאַפּיטל „משפחה״ רעדט זיך
וועגן דער פרוי.

— אַ ! — האָט שרהקע אַ כאַפּ געטון די האַנט צום
קאָפּ. — כ׳מיין, מען פאַרווערט חתונה צו מאַכן עלף־צוועלף־
יאָריקע מיידלעך, און טעכטער האָבן זיך אָנגעהויבן רעכענען
פאַר יורשים פּונקט ווי זין...

— און וואָס נאָך ?

— נאָך ? — האָט שרהקע זיך געקנאַקט די פינגער.

— כ׳מיין, ס׳וויכטיקסטע ?

— כ׳געדענק נישט.

— זעסט ? — האָט די מראָזאָווסקין פאַרמאַכט דאָס ביכל,
זיך אָנגעשפּאַרט אָן ווענטל פון דער שטול, די אויגן האָבן
זיך ביי איר אַ צונד געטון, וואָס ס׳האָט זיך געמאַכט אַ גע־
לעגנהייט אַרויסצוווייזן, וואָס זי קען. - אין פּופּצנטן יאָר־
הונדערט האָבן פרויען אָנגעהויבן אָנטייל צו נעמען אין געזעל־
שאַפטלעכן לעבן. שוין ביי קאַזשימיערזש דעם גרויסן זעט
מען, אַז פרויען האָבן אויף אים געהאַט אַ גרויסן איינפלוס,
יענע דאַמען זענען שוין באַוווּנדערן...

— זיי זענען באַוווּנדערן פון קראַ... — האָט שרה־
קע איבערגעריסן די מראָזאָווסקין, זיך געכאַפּט, אַז זי האָט
געמאַכט אַ טעות, אַז קראַשעווסקי לעבט נאָך אפשר, זיך פאַר־
רויטלט, און איז אַנטשוויגן געוואָרן.

— פון וועמען? — האָט די לערערין זי איבערגעפרעגט.
— אַנטשולדיקט, כ'האָב געהאַט אַ טעות.
— אַז פאַננאַ סאַרוניאַ מוז תמיד איבערשלאָגן, — האָט די לערערין זיך אָנגעצויגן. — איצט ווייס איך שוין נישט, וו כ'האַלט. ווו איז דער דזשענניק?
שרהקע האָט איר דערלאַנגט דעם דזשענניק. פון דער זײַט געזען, אַז זי שטעלט איר גוטע צייכנס, האָט זי פאַרגעסן און ווידער געפרעגט.
— איז עס אמת, אַז קאַזשימיעזש האָט געהאַט אַ ייִדי־שע פרוי?
— אסתרקען? — האָט די לערערין געשמייכלט.
— טאָ פאַר וואָס ברענגט ער עס נישט אין דער היס־טאָריע, וואָס מיר לערנען?
— אַלס לעגענדע דאַרף עס זײַן.
— ס'איז נישטאָ.
— פון וואַנען דען ווייסטו עס?
— כ'האָב עס געלייענט אין „קרול כלאָפּוו".
— קראַשעווסקיס?
— יאָ.
— זייער אַ גוט ביכל, — האָט די לערערין זיך אָפּ־געשטעלט.
שרהקע האָט געמאַכט אַ רעווערענס, געוואַרט, די לערע־רין זאָל זיך מיט איר צעקושן.
האָט יענע זי אַרומגענומען.
— אויב פוילסט זיך נישט, סאַרוניו, קום וועלן מיר זיך דורכשפּאַצירן ביז צו דער אָלשינע, דאָס פּאָרן איז מיר שוין דערעסן.
— מיט פאַרגעניגן.
זיי זענען אַרויס. די מראָזאָווסקין האָט געהייסן דעם פורמאַן וואַרטן אויף איר בײַ דער „אָלשינע", אַליין האָט זי גענומען שרהקען אונטערן אָרעם, און זיך מיט איר געלאָזט איבערן זאַמדיקן וועג, וואָס איז פאַרבײַגעלאָפן זייער הויז,

דורכגעשניטן אַ שטיקל װעלדל, און זיך געצויגן צװישן די לאַנקעס.

פאַרן הויז זענען געשטאַנען קײלעכדיקע בײמן מיט סאַמעטלעך, װי די קאָלירטע פֿינטעלעך האָבן אַרויסגעבלישטשעט פון די סאַמעטענע קעפּלעך, װי װײכע קינדערישע אײגעלעך.

עס איז געװען שטיל. פון דער װײַטנס האָט זיך געהערט, װי אַ װאָגן קומט אָן מיט אַ קלאַפּערײַ. אַ װאָגן מיט לײדיקע טונדלעך פון מילך איז אָנגעפאָרן. דער פאַכטער, אָן אַ כאַלאַט, האָט עטװאָס אײַנגעהאַלטן די פערד, און פאַרבײַפאָרנדיק זיך באַגריסט:

— גוטן מאָרגן, װיעלמאָזשנאַ פּאַני מראָזאָװסקאַ!

— מיר קומט הײַנט צו װינטשן, — האָט דער פאַכטער, אָן אָפּגעבריענטער, מיט געלבלעכע, צעשויבערטע האָר, דערמאָנט אַ שטיק זוניק תבואה־פעלד.

— װאָס איז, אַבראַמקו?

— מײַן טאָכטער איז הײַנט אַ כּלה געװאָרן.

— װער, רוכלאַ?

— יאָ.

— זי איז דאָך נאָך אַ קינד?

— די מויד האָט שוין איבער פּופצן.

— מזל־טוב, אַבראַמקו! — האָט די מראָזאָװסקין געזאָגט אין ייִדיש, און זיך צעלאַכט.

— מזל־טוב! — האָט דער ייִד אַ שמיץ געטון די פערד, און פאַרשװוּנדן אין אַ זײַטיק געסל.

— זײער גוט, װאָס ייִדישע מײדלעך פאַרזיצן נישט, — האָט די מראָזאָװסקין, װי צו זיך געזאָגט.

— און איך גלײב, אַז אויב אַ מײדל קען נישט קריגן, װעמען זי װיל, דאַרף זי פאַרזיצן, — איז שרהקע געװען צופרידן מיט אירע אײגענע רײד. — איז קראָנענבערגס טאָכטער פאַרזעסן!

— מײנסטו יאַדװיגען?

— יאָ.
— ביסט נאָך יונג, סאַרוניו! – האָט די מראָזאָווסקין זי אָנגענומען מעשה חברטאָרין. — נאָר איין זאַך װעל איך דיר זאָגן, אַ מיידל טאָר נישט פאַרזיצן. דער שענסטער פרויס לעבן אָן אַ מאַן האָט פונקט אַזאַ פּנים, ווי די פעטסטע ערד אָן וואַסער. די ערד טריקנט איַין, ווערט פאַרברענט פון דער אייגענער פיַיכטקיַיט... אָט איך אַליין...–האָט די מראָזאָווסקין זיך פאַרלוירן, געשוויגן אַ ווײַלע, ווי זי וואָלט זיך געישובט, צי זי זאָל רעדן פאַר שרהקען. – געהאַט נישט איין געלעגנ-הייט. רודאָווסקי פון פעפלאָווקע, דו קענסט דאָך אים, האָט מיט זעכצן יאָר צוריק געבעטן מיַין האַנט... כ'בין דעמאָלט געווען שענער, ייִנגער...
— טאָ, פאַר וואָס האָט איר נישט התונה געהאַט? — האָט שרהקע זיך געפילט שלעכט, וואָס די מראָזאָווסקין קלאָגט זיך פאַר איר.
— ס'איז פיל צו רעדן, – האָט די מראָזאָווסקין אָפּגעזיפצט. — נאָר אַ פרוי, זאָג איך דיר, דאַרף חתונה האָבן! נעם מיַין קאָלעזשאַנקע, די פאַננע סטאַטקעוויטש. זי איז אַ גוט-באַזיצערין, איז רײַך און איך בין זי נישט מקנא. וואָס פאַר אַ לעבן פירט זי אָן אַ מאַן? דרייט זיך אַרום אַן אַלטע פאַננע, קיינער דאַרף זי נישט, ווו זי קומט, וויל מען זיך אָפּטשעפען פון איר, מען מיַידט זי אויס און אַלץ דערפאַר, וואָס זי האָט קיין מאַן נישט. אַ שאָד, אַ שאָד, סאַרוניו, וואָס כ'בין פאַר-זעסן, כ'האָב געהאַט אַזוי פיל געלעגנהייטן! – האָט די מראָ-זאָווסקין אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ. זיך מיט אַ מאָל געכאַפּט, אַז זי האָט עס נישט געדאַרפט רעדן פאַר אַ שילערין און בישלעכוויַיז, שוויַיגנדיק, זיך צוריק אָנגעצויגן.
אַז די בריטשקע מיט דער מראָזאָווסקין איז פאַר-שוונדן, איז שרהקע נאָך אַלץ געשטאַנען אויפן זעלבן אָרט, נאָכגעקוקט, ווי די פאַסן פון די רעדער האָבן זיך געשלענגלט און אײַנגעשניטן אין דער פיַיכטער ערד, געזען, ווי די מראָ-זאָווסקין האָט נאַריש אונטערגעשפרונגען אין דער בריטשקע,

געגלייבט, אַז זי מוז זײַן זייער אומגליקלעך. אַז פון הײַנט אָן וועט זי תּמיד מאַכן די לעקציעס און געפלאַנט, ווי ר'נאָך איר צו העלפן.

קאַפּיטל 6

דער וואַלד בליט, שרהקע ווערט צײַטיק

עס איז דורך אַ זומער, אַ ווינטער, דערנאָך נאָך אַ זומער, נאָך אַ ווינטער און דער סאָסנאָווער וואַלד איז ווידער צײַטיק געוואָרן, געשמעקט מיט שוואָמען, מיט קאַליפּאָניע.

טיף אין וואַלד האָט זיך די זמאָרע *) פונאַנדערגע־טרייסלט פון איר לאַנגן ווינטערשלאָף, געשפּרײַזט אין א׳ר ווײַסן העמד איבער פעלדער, איבער וועלדער, געשפּרייט די לאַנגע, פלאַקסענע האָר, ווי סיטשן. איבער הײַזער, איבער דערפער — האָבן זיך די בהמות גענומען דרייען אין די שטאַלן, זיך געריבן אָן די ווענט, געמעקעט: ס'האָט זיי געצויגן אין פעלד אַרײַן.

אַ ווילדע פון צופיל יוגנט און פרישקייט איז די פופצן־יעריקע שרהקע, מיט אַ צווײַגל בעז אין די שוואַרצע, צע־פּאַטלטע האָר, געגאַנגען פאַר נאַכט מיט דער ווײַסל און גע־שלײַדערט, וואָס עס איז נאָר געקומען אונטער די פיס אין וואַסער אַרײַן. זי האָט זיך יעדע ווײַל אָפּגעשטעלט, געקוקט מיט האַלב פאַרבענקטע, האַלב הונגעריקע אויגן אויף דער ווינט־מיל, וואָס איז געשטאַנען אויפן בערגל, אַ גאָלדענע אין פלאַ־מען, פאַרטריבן מיט די פליגל די בלוטיקע זון הינטערן וואַלד— און דער הימל איז פאַרבלוטיקט געוואָרן.

פון צופיל יוגנט און פרישקייט האָט שרהקע אַליין נישט געוווּסט, וואָס זי וויל. זי האָט פאַרביסן די ליפּן, זיך אַ וואָרף געטון אין גראָז אַרײַן, פאַרוואָרפן דעם קאָפּ אויף אַהינטער

*) אַ יונגע מכשפה, אַ מיידל וואָס שטיקט פערד.

און דערזען ווי דער וואַלד, די ווינטמיל ברענען אין דער וויַסל. און דאָרט ווו דער וואַלד שניַידט זיך אין וואַסער אַריַין, גייט אַ פּאָרל מיט די פּיס אַרויף.

שרהקע האָט זיך צעלאַכט, זיך מיט אַ מאָל דערשראָקן פאַרן אייגענעם געלעכטער, זיך אויסגעצויגן, ווי גרויס זי איז גע־ווען, דאָס פּאָרל זאָל זי נישט באַמערקן און אויף אַלע פּיר אַרונטערגעקראָכן הינטער אַ קוסט.

אַ ציגײַנער מיט נאָך גאָר אַ יונגער ציגײַנערין זענען אָנ־געקומען פון דער צווייטער זײַט וויַסל. זיי האָבן צונויפגע־נומען עטלעכע שטיינער און צעלייגט אַ פײַערל. דער ציגײַנער האָט אַרויסגענומען פון דער ציגײַנערינס פלאַכטע אַ ווײַס געגדזל, אַרײַנגעשטעקט זײַן גראָבן פינגער אין צעעפנטן שנאָבל ווי אַ האָק, האָט דער שנאָבל זיך פאַרקלעמט און דאָס געגדזל איז געבליבן הענגען מיט אויסגעצויגענע לאַפּקעס און מיט פאַרגלײַזטע אויגן. די ציגײַנערין האָט דאָס לעבעדיקע געגדזל באַקלעפּט מיט ליים, די פעדערן זאָלן זיך אַליין אָפּצופן און האָט עס אַרײַנגעלייגט אין פײַער. זי האָט פאַרשאַרצט דאָס קלייד ביז איבער די קניִען, אָפּגעוואַשן פון די הענט און פיס דעם ליים און אַרויס צום ציגײַנער.

דער ציגײַנער האָט זיך באַהאַלטן הינטער אַ פאַרצווײַגטן בויב, ווי מען באַהאַלט זיך פאַר אַ קליין קינד. ער האָט זיך געדרייט אַרום דעם בוים, תמיד אויסגעקומען הינטער אירע פּלייצעס, און די ציגײַנערין האָט אים געזוכט, נישט געוווּסט, ווו ער איז אַהינגעקומען. דער ציגײַנער איז אָפּער פון הינטערן בוים, צעשפּרייט די הענט, האָט די ציגײַנערין מיט אַ פריי־לעכן קוויטש זיך אַ וואָרף געטון אים אויפן האַלדז. זיי האָבן זיך אויסגעצויגן און זיך גענומען קײַקלען איבערן גראָז, ווי קודלאַטע הינט.

שרהקע האָט זיך שיר נישט צעלאַכט אויפן קול, וואָס גרויסע שפּילן זיך ווי קינדער, דערפילט ווי פון שפּיץ פינגער צעוואַקסט זיך עפּעס איבער אירע אַלע גלידער. האָט זי איינ־געהאַלטן דעם אָטעם און זיך פאַרשעמט.

זי האָט מיט אַ מאָל אַ צאַפּל געטון — אַ יונג פייגעלע איז אַרויסגעפאַלן פון אַ נעסט, און געבליבן ליגן נעבן איר, ווי אַ שטיין. שרהקע האָט געכאַפּט דאָס פייגעלע, עס געמונטערט, אַרײַנגעשטעקט דאָס שנעבעלע זיך צווישן די ליפּן, געהייכט, באַנעצט דאָס שנעבעלע מיט שפּײַעכץ, איז דאָס פײגעלע צו זיך געקומען. זי האָט אַרײַנגעלייגט דאָס פייגעלע אין בוזעם. דאָס קלײנע נפשל האָט געוואַרעמט הינטערן האַרץ, געגלעט מיט די פליגעלעך, מיטן שנעבעלע און אַן אָנגענעמער, פרישער ריח פון געבראָטענער גאַנדז האָט געדעגט, מיד געמאַכט — האָט שרהקע פון גרויס גליק אַזש פאַרמאַכט די אויגן.

און איבער דער ווײַסל האָט זיך געטראָגן וואַנדע, געשפּרייט די פּאָלעס פון איר קלייד איבער די שפּיצן פון די ביימער — האָבן זיי אויסגעזען, ווי קופּערנע און בורשטינענע זײַלן. זי איז מיט אַ מאָל געבליבן הענגען אַנטקעגן דער פאַרגייענדיקער זון, זיך געוויגט אויף דורכזיכטיקע וואָלקנדלעך, און אָפּגעגאָסן שרהקען מיט פּליטערלעך, מיט בלענדנדע שרויטנדלעך.

און די מאַמע, אַ וואַסערדיקע, געשלייערט אין שבתדיקע טערקישע שאַלטיכער, האָט גערופן, איר געוויזן שנירלעך פערל, לאַנגע דימענטענע אוירינגלעך, אַראָפּגענומען פון האַרץ אַ כותל-מערבי, גרויס ווי אַ גאָלדן טעצל און זיך געשפּילט, גערופן צו זיך...

די פײַכטע, פרישע ערד האָט פון צופיל פרישקייט זיך אַזש געשפּאָלטן, דערפילט אין זיך מיליאָנען באַשעפעניש, האָט די ערד מיט סויזנטער ריחות שווער און אָפּגעהאַקט געאָטעמט, זיך צעבורמט און אײַנגעהילט, אײַנגעשלעפערט אַלץ אַרום.

שרהקע האָט דערפילט, ווי די ערד קילט איר לײַב, ווי די ריחות פאַרשיכורן זי, האָט זי זיך אײַנגעגראָבן מיט די שפּיצן פון די פיס, פון די הענט אין דער פײַכטער ערד, האָט די ערד זי דורכגענומען. אירע אַלע קעמערלעך. וואָס זענען

געשלאָפן פופצן יאָר. האָבן זיך ביסלעכווײַז געגומען עפּענען, ווי זיי וואָלטן אָנגעקוואָלן פון דער ערד, געוואָרן פולער, אײַבערגאַנגען, האָט שרהקע נאָך שטאַרקער פאַרקוועטשט די אויגן.

אַ נישט צופרידענע, וואָס שרהקע קומט נישט, האָט וואַנדע נעכאַפּט איין האָלקנרל נאָכן צווייטן. זיי אָנגעוואָרפן ווי אַ באַרג, פון כעס צעבראָכן דעם באַרג, איז פון די וואָלקנס אַרויס דער יונגער פּאַטאַצקי אויף אַ שוואַרץ צוגאָוון פערד, זיך געטראָגן צו שרהקען.

אַ בויגיקער, מיט בלאָנדע לאָקן, איז ער געבליבן שטיין מיטן פערד, אין דער העלפט געבויגן.

— שיינע פאַננע, שרעק זיך נישט! דאָס בין איך, דײַן געליבטער. איבער פעלדער, איבער וועלדער זוך איך דיך. דעמבעס זענען אַלט געוואָרן, פון אַלטקייט געפאַלן, פעט געמאַכט די ערד, אַרויסגעשפּאַרט צו די וואָלקנס נאָך שטאַרקערע דעמבעס, און איך זוך דיך אַלץ. איצט וועט אונדז שוין קיינער נישט שיידן! קום, שיינע פאַננע, זעץ זיך אויף מײַן שוואַרצן פערד, האַלט זיך פאַר מײַן ווײַסן פלאַשטש. קום! די טישן זענען געגרייט, די געסט וואַרטן אויף אונדז, און מײַן פּאַלאַץ איז וויסט אָן דיר — — —

דער גראַף האָט זי געגומען אין זײַנע אָרעמס, זי געטוליעט אין ווײַסן פלאַשטש, און דאָס פערד איז געפלויגן, זיך געטראָגן ווי אַ שוואַרצער אָדלער, וואַלד אײַן, וואַלד אויס.

שרהקע האָט דערפילט, ווי דעם גראַפס בלייכע ליפּן גליִען, ברענען, האָט זי זיך געטוליעט צו אים אַלץ שטאַרקער, שטאַרקער, או-ה!

— —

עטוואָס אַ מידע, אַ פאַרחלומטע, האָט זיך שרהקע אויפגעשטעלט, אויסגעגלײַכט דאָס צעקנייטשטע קליידל, און דערפילט, אַז זי איז געוואָרן אָן אַנדערע. זאַכן, וואָס זי האָט ביז אַהער כמעט נישט—באַמערקט, האָבן מיט אַ מאָל אויפגעבליצט בײַ איר אין מוח און זי האָט זיי גאָר אַנדערש געזען. שרהקע האָט זיך פאַרשעמט פאַר זיך אַליין און זיך אַרומגעקוקט. איר

האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז אין דעם האַלב טונקעלן וואַלד, ערגעץ דאָרט הינטער ביימער זיצט דער טאַטע, ברײַנע, ברוך, לאָזן קיין אויג נישט אַראָפּ פון איר — איז זי שטאַרק רויט געוואָרן. פון אַלע זײַטן האָט זי דערהערט טריט, דערזען אַזוי פיל הענט, האָט זי גיך אַרויסגענומען פון בוזעם דאָס פייגעלע, עס אַרויפגעשטעלט אויף אַ צווײַג און זיך געלאָזט גיין אַהיים.

דער וואַלד האָט גערוישט, דאַכט זיך, געדיכטער געוואָרן, און דאָ און דאָרט זענען געשטאַנען בויגיקע יונגען מיט צעשפּרייטע הענט און געוואַרט אויף איר — האָט זיך שרהקע צום ערשטן מאָל דערשראָקן צו גיין מיטן וואַלד און איז געגאַנגען מיט דער ווײַסל.

דאָס געזאַלצענע ווינטל, וואָס עס האָט זיך געטראָגן פון דער ווײַסל, האָט זי אויסגעניכטערט, און שרהקע האָט זיך דערפילט נאָך פרישער און גליקלעכער. זי איז כמעט געלאָפן אַהיים, אָנגערירט אויפן וועג יעדן בוים, יעדן קוסט, זיך דערמאָנט אָן ברוכן, ווי ער איז געזעסן אויפן פערד און געמאַכט קולות, און זי האָט זיך שטאַרק צעלאַכט. עס איז איר מיט אַ מאָל קאַלט געוואָרן. שרהקע האָט גענומען לויפן נאָך גיכער. נישט געוואָלט טראַכטן, איז, ווי אויף צו להכעיס, ברוך, אַן אויסגעווייקטער, אַ שרעקעדיקער, איר אַלץ געקראָכן אין קאָפּ אַרײַן.

אויפן הויף האָט זיך שרהקע אָפּגעשטעלט. דער קאָלטענעוואַטער הונט מיטן דרענגל צווישן די פיס, איז אַרויס פון דער בודע, זיך איבערגעצויגן מיט אַ הייזעריקן ביל גלאַט אין דער וועלט אַרײַן, און זיך גענומען רײַבן אַרום שרהקען. דער הונט האָט עפּעס דערשמעקט, זיך מיט אַ מאָל דערפילט פרישער, זיך גענומען יאָגן נאָכן אייגענעם עק, האָט אָבער דאָס דרענגל אים אָפּגעשלאָגן די הינטערשטע לאַפּעס, האָט ער זיך אויסגעצויגן נעבן דער בודע און זיך פאַרקוקט. די הינער זענען שוין געזעסן אויף די לייטערלעך און געדרימלט, די קוואָקע האָט גדלותדיק, ווי אַ באַיאָרנטע באַלעבאָסטע, גערופן די קינדער שלאָפן, געשאַרט מיט די פיס, מיטן שנאָבל, גע-

פונעם אַ קערנדל — און אַ מחנה קורטשאַקעס האָבן זיך גע־וואָרפן צו דער מוטער, געזוכט מיט די שנעבעלעך.

אַ שוואַרצער קרוק *) מיט אַ שוואַרצן קרומען שנאָבל, ווי אַ האָק, האָט זיך באַוויזן. זייער הויך, זיך געדרעדלט. דורכגע־שניטן פאַרשידענע קרייזן און געקוקט מיט איין בייז אויג אויף די קורטשאַקעס. די הון האָט גענומען קוואָקען, צעשפּרייט די פליגל, אויפגעשטעלט די פעדערן, אַרונטערגענומען די קינ־דער.

דער קרוק האָט זיך אַראָפּגעלאָזט. דער שוואַרצער קרו־מער שנאָבל אָפן, דאָס אויג רויטלעך, שפּריצט פייער. די הון האָט זיך געוואָרפן מיט אַ קוואָקעריי אויפן פויגל. עס האָבן זיך באַוויזן פעדערן, דער קרוק האָט זיך צוריקגעצויגן און פון דער הון האָט געטריפט בלוט.

דער קרוק האָט זיך אַרויפגעדרעדלט זייער הויך, אַרויס־געלאָזט אויפן וועג אויפטרייסלענדיקע געשרייען. באַלד צו־ריק אַראָפּ, זיך געוואָלט וואַרפן אויף דער הון. דער קרוק האָט אַ האַסטיקן דריי געטון מיטן פליגל, געכאַפּט מיטן שנאָבל אַ קורטשאַקל און פאַרשוווּנדן.

די הון איז געלאָפן איבערן הויף ווי אַ משוגענע און געקוואָקעט.

מיט אַ מאָל, ווי איבער נאַכט, איז שרהקע אויסגעוואַקסן פון אירע קליידער, געוואָרן שענער און צייטיקער פון טאָג צו טאָג. די שפּיציקע הענט און פיס, וואָס האָבן זיך געהאַלטן אין איין וואַרפן אין די אויגן, ווי דער קערפּער וואָלט פון עפּעס אַנדערש נישט באַשטאַנען, זענען מיט אַ מאָל פאַרשוווּנדן. די צעפּאַרעטע ערד, די זון, האָבן זי פאַר די עטלעכע זומער־חדשים דורכגענומען, ווי אַ זאַפטיקע פרי, ווען זי ווערט צייטיק, און די רייפקייט האָט אַרויסגעקוקט פון איר לייכט זו־מערקלייד.

*) אַ פויגל פון אָדלער־מין

זי איז זעלטן ווען געזעסן אין שטוב. גאַנצע טעג איז זי געווען אין וואַלד, זיך פאַרקליבן טיף, ווו דער וואַלד איז געדיכט און ווו מען זעט זעלטן ווּעמען. און פונקט ווי אַ כּישוף, מאַכער טוט אַ מאַך מיטן שטעקעלע און רופט אַרויס ווּעמען ער וויל, אַזוי האָט שרהקע נאָר געדאַרפט זיך אַוועקלייגן הינטער אַ בוים, פאַרמאַכן די אויגן און דער יונגער פּאָטאָצקי מיט די בלאָנדע לאָקן איז געשטאַנען נעבן איר און זי האָט מיט אים גערעדט, וואָס איר מיידלשע האַרץ האָט געגלוסט.

זי האָט אים כּמעט תּמיד פאַרטוישט אויף קראָנענבערגן, ווּעמען זי האָט באַפרייט פון דער תּפיסה, זיך פאַרקליבן מיט אים טיף אין וואַלד, געוואָלט אים האָבן נאָר פאַר זיך. און אַז זי האָט זיך פון צופיל פרייד פאַרבענקט, האָט זי זיך גע־לאָזט מיט קראָנענבערגן איבער דער וועלט. ווו זיי האָבן זיך באַוויזן, זענען מענטשן געוואָרן גליקלעך, אויפגעהערט זיך צו טיילן אין רייכע, און אָרעמע, איבערגעלאָזט די הייזער אָפן און טאַנצנדיק זענען קינדער און קיים זיי אַנטקעגן געקומען.

און אַז זי האָט געעפנט די אויגן און זיך דערמאָ... אַז דאָס אַלץ איז נישט מער ווי אַ חלום, האָט איר עפּעס ...ויך נישט שטאַרק באַנג געטון. ווי זי וואָלט נישט געגלייבט, און האַלב פאַרזשמורענדיק די אויגן, האָט זי ווייטער געצויגן דעם חלום און שעהן לאַנג געפּלאָפּלט מיטן בויגיק יינגל.

שרהקע איז געלעגן הינטער אַ בוים אין אַ ווייס באַ־טיסטן קליידל. זי האָט אַרויסגערוקט איבערן שטערן אַ צע־פּאַטלטע קושמע האָר, צוויי מאָל אַרומגענומען די האָר מיט איר לאַנגער ווייטש קרעלן, זיי אויסגעפּלאָכטן ווי אַ קרוין און געשמייכלט צום בויגיקן יינגל, געשמייכלט צו קראָנענבערגן.

— און דו האָסט מיך טאַקע ליב? שטאַרק ליב?

— אַוודאי האָב איך דיך ליב!

— ס'אַ ליגן. ווען דו וואָלסט מיך ליב געהאַט, וואָלסטו נישט נאָכגעטראָגן צעשקען דעם שלעפּ.

— אַז דו ווילסט נישט, ביסט איינגעשפּאַרט. נישט נאָר דעם שלעפּ וואָלט איך דיר נאָכגעטראָגן, נאָר אפילו די טריט געקושט...

Opłata pocztowa uiszczona gotówką

פרייז 60 גר. № 4 23 LISTOPADA 1938

„Kinder-Frajnd“

DWUTYGODNIK Wydanie A

[illegible] redakcji i administracji: Warszawa I, Nowolipki 30 m. 31

אין פארלאג
„קינדערפריינד“
זענען כון די פעריאדישע
אויסגאבעס
דערשינען:

ראבינזאן קרוזא

212 זייטן מיט 14 פלאנשעס
פראכטבאנד—פרייז 2.75 גילדן.

פינאקיא

152 זייטן מיט 70 צייכענונגען
פראכטבאנד—פרייז 2.25 גילדן

– פרייזן נעטא –
פון די פרייזן ווערן קיין שום ראבאטן
נישט געגעבן.

אדרעס פאר בריוו:
„Kinderfraind“ Warszawa I,
Nowolipki 30/31

אדרעס פאר געלט:
דורך פאסט — פשעקאז ראכונקאווי—
Kartoteka 662.

קינדערפֿריינד

י. אָפּאַטאָשו

שרהקע

א	„קינדערפֿריינד“, וואַרשע	נומער 5 39/1938 פֿערטער יאָרגאַנג

— סאָ לייג זיך ביי מײַנע פיס!

קראָנענבערג האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קני, געקושט אירע פיס.

— אָט אַזוי!

— און וועסט שוין מער נישט פאַרפאַלן ווערן, מיך איבערלאָזן איינע אַליין און אַוועק צו די פויערים?

— כ׳וועל דיך נישט איבערלאָזן!

— איך האָב פײַנט פויערים.

— פאַר וואָס?

— כ׳ווייס נישט — — — ווייסט? זיי שלאָגן די ווײַבער... איז אמת, וואָס ברײַנע זאָגט, אַז מען האָט דיך געשלאָגן אין געפענגעניש?

— אמת!

— און דו האָסט זיך געלאָזט?

— זיי זענען געווען שטאַרקער.

— און די פויערים, וואָס זענען געזעסן מיט דיר, האָבן דיך געלאָזט שלאָגן.

— זיי האָבן מיר נישט געקאָנט העלפן.

— זיי האָבן יאָ געקענט. זעסט, דו דאַרפסט מער נישט גיין צו זיי, זיך אײַנשטעלן ס׳לעבן. זאָגסטו מיר צו, אַז דו וועסט מער נישט גיין?

— ניין.

— האָב איך דיך נישט ליב. גיי, כ׳בין מיט דיר ברוגז!

— שרהקע!

— וואָס איז?

— זײַ נישט ברוגז.

— זאָגסט מיר צו?

— יאָ.

· סאָ נעם מיך אַרום!

— שטאַרקער!

— שטאַרקער!

— כ׳האָב מורא!

– שרעק זיך נישט, טײַערע, כ׳בין מיט דיר!

– זע נאָר וואָס וואַסער־מיידלעך!

– וואָס טוען זיי?

– זיי נייען מיר אַ קלייד.

– פון וואָס?

– פון זילבערנע טראָפּנס וואַסער, פון בלויע וועלן, פון גאָלדענע פליספעדערן – – –

אַ וואַסער־מיידל איז אויסגעוואַקסן פאַר שרהקען:

– טײַערע, קום גיכער! די טישן זענען געגרייט, די געסט וואַרטן אויף אונדז און דער פּאַלאַץ איז ווײַסט אָן דיר, מײַן קייסערין, די קייסערין פון דער ווײַסל!

– כ׳האָב מורא!

– שרעק זיך נישט, איך בין מיט דיר!

– כ׳האָב מורא, כ׳וועל זיך אײַננעצן מײַנע קליידער.

– טאָ, טו זיי אויס.

– ביסט געערנכט.

שרהקע האָט זיך אויפגעשטעלט, פונאַנדערגעהעקלט דאָס באַטיסטן קליידל, עס בעלאָזט ליגן אַרום אירע פיס, ווי אַ בײַגל, און אַ־וויסגעשפּ־וננען. זי האָט גענומען אויפקנעפּלען די שיך און זיך געפּיעשטשעט:

– כ׳שעם זיך.

– פאַר וועמען!

– פאַר דיר.

– פאַר מיר?

– יאָ.

– קעצעלע!

– טאָ באַהאַלט זיך דאָרט, הינטער יענעם בוים. אז נישט, וועל איך זיך נישט אויסטון.

– אז דו קוקסט מיט איין אויג! קוק נישט...

– אָט אזוי, זײַ אַ גוטער!

שרהקע אין ווײַסן העמדל בין איבער די קני איז גע־שפּרונגען פון איין פוס אויפן צווייטן. זי איז נישט געווינט

געזוען צו גיין באָרוועס, האָט זי יעדע ווײַלע זיך געכאַפּט פאַר אַ פוס, צוגעהינקט, געשפּרײַזט ווי איבער צעשטויסטן גלאָז.

שרהקע איז געבליבן שטיין אין וואַסער איבער די קנעכלעך, פאַרזשמורעט די שוואַרצע אויגן און הנאה געהאַט, וואָס דאָס וואַסער קילט און די זון ברענט: זי האָט עטוואָס אונטערגעהויבן דאָס העמדל, ווי זי וואָלט מורא געהאַט עס איינצונעצן, און געקוקט אין דער קלאָרער, דורכזיכטיקער ווײַסל, ווו יעדעס שטיינדל האָט געלויכטן, יעדעס גרעזל האָט זיך געצויגן צו דער זון, זיך געשפּילט מיט זוניקע פּליטערלעך און אַ גרין זשאַבקעלע האָט זיך צעלייגט בײַם ברעג, פאַרוואָרפן אין וואַסער די לאַפּקעס, אויפגעהערט שילטן און זיך געוואָרעמט.

די ווײַסל האָט זיך געצונצלט, געלאָפן באַרג אַראָפּ, געהויפערט. דער וואַלד, שרהקעס וואַלד, איז געשטאַנען ווי אַן אַלטער באַוואַקסענער זיידע, ווי אַ ריז, געהיט דאָס אייניקל, קיין אויג נישט אַראָפּגעלאָזט פון איר. — איז שרהקען מיט אַ מאָל אַזוי גוט געוואָרן. זי האָט אונטערגעשטעלט דער צעפלאָמטער זון דאָ דעם האַלדז, דעם קאַרק, די פּלייצעס, דעם גאַנצן קערפּער, אַזש געקרעכצט פון פרייד.

שרהקע האָט אויפגעהויבן אַ פוס און ווי אַ יונג, שיין פערדל האָט זי פון ווילטאַג געבריקעט, מוטנע געמאַכט דאָס וואַסער, וואָרפנדיק שטיינדלעך אַהין און צוריק. אַ צערייצטע האָט זי אַ כאַפּ געטון מיטביידע הענט די זוים פון איר ווײַס העמד, זי צעשפּרייט, געקוקט אויף איר קלאָר און לויטער לײַב, געאָטעמט דעם ריח פון איר יונגען קערפּער, זיך אַליין אַ קוש געטון, זיך אײַנגעביסן, ווי מען בײַסט זיך אײַן אין אַ זאַפטיקן עפּל, אין איר אייגענער ברוסט און נישט ווילנדיק אַ פּאַטש געטון איבערן וואַסער — זענען הונדערטער זילבערנע טראָפּנס, ווי אַ האָגל, ווי פּײַערדיקע פונקען, אַדורך מיט אַ ברי איבער איר צעפלאַמטן לײַב און שרהקע האָט מיט אַ פריילעכן קוויטש זיך אונטערגעטונקען.

אַ פּרישע, אַן אויסגעניכטערטע איז שרהקע אַרויס פון וואַסער, צעפלאָכטן אירע שוואַרצע נאַסע האָר און זיי גע־טרוקנט אונטער דער הייסער זון.

טרוקענע צווייַגעלעך האָבן ערגעץ געקנאַקט, זיך גע־בראָכן. איז שרהקע, ווי אַן איבערגעשראָקענע סאַרנע, פאַר־שווונדן אין וואַלד. זי האָט זיך אויף גיך גענומען אָנטון. דאָס קאַלטע וואַסער, די פייַכטע, פאַריקע ערד, די וואַרעמע וואַלד־ריחות, וואָס האָבן געשלאָגן אין פּנים אַריין, ווי פון פריש געבעקס, דאָס אַלץ האָט גערייצט, געמאַכט אַפּעטיט און שרהקען האָט זיך מיט אַ מאָל שטאַרק פאַרוואָלט עסן. זי איז געגאַנגען אַהיים. בייַם הויז האָט שוין שרהקע דערשמעקט דעם ריח, וואָס האָט זיך געטראָגן דורכן אָפענעם פענצטער, פון פרישע אומגערייסטע קאַרטאָפל, פון אייַנגעדעמפטן פלייש. זי האָט געפילט, ווי אַלץ אין איר וויל עסן און מיט ציטער־דיקע נאָזפליגל, ווי בייַ אַ יונגער חיה, ווען זי דערשמעקט פלייש, איז שרהקע מיט עטלעכע שפרונג געווען אין שטוב.

– ברייַנע, כ׳שטאַרב עסן!

– טאַקע גוט, וואָס דו ביסט געקומען, כ׳האָב נאָר וואָס אָפּגעזייַעט די קאַרטאָפל.

שרהקע האָט נישט געוווסט, וואָס פריִער צו עסן. זי האָט געכאַפּט די הייסע קאַרטאָפל אין מויל אַריין, זיך גע־בריט, זיי געוואָרפן פון איין באַק אויף דער צווייטער, געכאַפּט אַ ביס פ.ייש, אַ פּאָר רייפּטלעך אוגערקעס, אַ לעפל זיסן עסיג.

– וואָס יאָגסטו זיך, וואָס? זע נאָר, ווי עמעצער וואָלט געוואָרט אויף איר! שרעק זיך נישט, קיינער וועט דיך נישט צוכאַפּן. – האָט ברייַנע זי געשטראָפט, און זיך אָנגעקוקט מיט פאַרלייגטע הענט אַנטקעגן שרהקען.

– כ׳בין שוין לאַנג אַזוי הונגעריק נישט גצוועז. כ׳האָב געמיינט, כ׳וועל אויפעסן, כ׳ווייס – – אַ – – אַן אָקס מיט קאָפּיטעס! – האָט זיך שרהקע צעלאַכט. – און ווו איז דער טאַטע?

– ביסט נאָך אַ ווילדע, שרהקע. ס׳איז שוין אויף מייַן

יאָרט, צײַט, אַז דו זאָלסט זיך אַ ביסל סטאַטקעווען, אויסטון די קינדערשיכלעך, ווי לאַנג איז דער שיער? ביסט דאָך שוין אַ כּלה-מיידל! דו פֿרעגסט, ווו איז דער טאַטע? ער איז געפֿאָרן אין שטאָט אַרײַן צו דער מומע גיטל.

– עפּעס אין מיטן דרינען?

– וואָס דען? וואַרטן ביז אַן אַנדערער וועט אויסכאַפּן?

– וואָס מיינסטו?

– כ׳מיין, לאָז מען זיך נישט נאַרן. מען האַלט ברוכן פֿאַרן בעסטן בחור אין שטאָט, און ער שטייט אין די שענסטע שידוכים, הלוואַי אויף אַלע ייִדישע זין געזאָגט. טענה איך, אַז ער איז גוט פֿאַר אַנדערע, איז ער דאָך פֿאַר אונדז אוודאי גוט! פֿאַרט אַן אייגענער, אַ שוועסטערקינד. דאַרף מען טון אַ שידוך פֿון דער פֿרעמד, טאַפּן אין דער פֿינצטער, ווו מען קען קיינעם נישט דען, טאָכטערשי. אַ שידוך איז אַ בלינדע זאַך און אַ טאָכטער איז קיין זון. צווישן אונדז זאָל עס בלײַבן, ביסט קיין עין-הרע אַ שיין מיידל, נאָר אַפֿילו מיט דער שענסטער טאָכטער איז זיך נישטאָ מיט וואָס איבערצונעמען. וואָס זאָגט מען – אַז מען האָט אַ זון, האַלט מען די פֿיס אויף די שטאָלן, און אַז מען האָט אַ טאָכטער, ווערן די פֿיס געשוואָלן.

– אַז כ׳וויל נאָך נישט קיין חתן, – האָט זיך שרהקע צעלאַכט.

– ס׳רעדט זיך נאָר אַזוי, שרהקע. איך האָב אויך נישט געוואָלט און פֿונדעסטוועגן בין איך אין דײַנע יאָרן שוין אַ מאַמע געווען. וואָס האָב איך קיין ליגן נישט געוואָלט זאָגן? יאָ, דער טאַטע וויל, אַז איר זאָלט נאָך דער חתונה וווינען מיט אונדז. ברוך וועט זיצן און לערנען, ספֿרים קיין עין-הרע פֿעלן נישט, דערווײַל וועט ער זיך ביסלעכווייז באַקענען מיטן געשעפֿט און נאָך הונדערט און צוואַנציק יאָר, די שעה זאָל נישט באַשעהן, וועט ער איבערנעמען דעם מסחר. די מומע גיטל ווידער וויל, אַז איר זאָלט וווינען נאָך דער חתונה בײַ איר. און דעם אמת געזאָגט, קען מען צו איר גאָר נישט

האָבן: אַן עלנט מענטש, קראַנק, אַ צעבראָכענער שאַרבן. זי שפּיגלט זיך דאָך אין ברוכן. נו, איז אַ ווונדער? האָב איך דעם סאַטן אָן, עצה געגעבן, אַז ער זאָל מאַכן אַ קנים מיט אַ שלייף – לאָז די מומע גיטל איינלייגן דאָס געוועלבל, זי מאַכט סײַ־חי־סײַ דאָרט „איישעם־שיישעם", און זײַן מיט אונדז צוזאַמען. נו, וואָס זאָגסטו, שרהקעשי? איצט ווענדט זיך בלויז אין דיר.

— לאָז מיך צורו, אַז כ'וויל נאָך נישט קיין חתן! — האָט שרהקע שטיפעריש געזאָגט, זיך אָנגעטרונקען מיט קוואַל־וואַסער פון אַ קרוג און איז אַרויס פון שטוב.

אַ געשפּאָרעטער האָן מיט אַ בלוטיקן קאַם האָט געפירט אַ מחנה הינער. די הינער האָבן זיך נעבעכער געדרוקט צום האָן, געהויבן די פליגל, אַז די רוקנס זאָלן אויסזען ברייטער, גע־דרייט מיט די נאַרישע קעפּלעך, זיך געפילט זיכער און געקוואָקעט.

דער האָן האָט זיך יעדע ווײַלע אַ שטעל געטאָן אין זײַן גאַנצער גרייס, צעשפּרייט די פליגל, פאַרריסן דעם גרגרת, אויפגעשטעלט דעם קאַם און זיך צעקרייעט. עס האָט גע־הייסן – ער האָט באַזיגט דעם קלענערן האָן, וואָס איז נאָכ־געגאַנגען אַ צעשלאָגענער נאָך דער סטאַדע און בײַ אים צו־גענומען די ווײַבער.

שרהקע, וואָס איז די גאַנצע צײַט געשטאַנען און זיך צוגעקוקט, ווי דער גרויסער האָן האָט צעשלאָגן דעם קלענעם, האָט זיך אונטערגעגנבֿעט, אַ כאַפּ געטון דעם האָן, ווען ער איז זיך פאַרגאַנגען אויף דער העכסטער אָקטאַווע, און אים אָפּגעטונקט אין דער קאָרעטע מיט וואַסער.

דער האָן איז געבליבן שטיין אַ צעטומלטער, נישט געחוסט, וואָס דאָ איז געוואָרן, און געהאַלטן אין איין שלינ־גען לופט. פון קאָפּ, פון די פליגל, פון די פיס האָט גערונען וואַסער און אַליין איז ער מיט אַ מאָל געוואָרן אַזוי קליין, קלענער פון אַ הון. ער האָט געשאָקלט מיטן נאַסן קעפּל, זיך

געווישט די פּאַרצעלאָענע אויגן און אַן אײַנגעקאָרטשעטער זיך געגומען רוקן אונטער דער זון.

דער צעשלאָגענער האָן האָט זיך גלײַך אַ שטעל געטון, פּאַרוואָרפן איין פליגל רעכטס, דעם צווייטן פליגל לינקס, פּאַרריסן דאָס קעמל און מיט אַ פּאַטשעריי האָט ער זיך צע־קרייעט, צום ערשט רעכטס, דערנאָך לינקס, אַזש אונטערגע־שפּרונגען פאַר פרייד — האָבן די הינער ביסלעכווײַז אים אַרומגעריגלט, זיך גענומען פאַר אים חנדלען, און ער איז מיט זיי אַוועק.

שרהקען איז מיט אַ מאָל עפּעס קלאָר געוואָרן. זי האָט זיך אויף אַ ווײַלע פאַרטראַכט, געפּילט, ווי אַלץ אין איר בענקט, צאַפּלט, וויל אַ געשריי טון, און די פיס, ווי פון גומי, שפּרינגען אונטער. האָט זי זיך אַוועקגעזעצט אויף דער היל־צערנער הוידע, זיך פאַמעלעך צעוויגט:

קומט דער ליבער זומער, זומער.

שפּילן כ׳יר אין זאַמד...

די הוידע האָט זיך שטאַרקער צעוויגט און יעדעס מאָל, ווען זי האָט זיך אויסגעגלײַכט מיט דער ערד, האָט שרהקע אונטערגעשטעלט אַ פוס און זינגענדיק זיך געהויבן אַלץ העכער און העכער.

דאָס חיגן זיך האָט איר באַלד דערעסן, האָט זי פאַר־ביסן די ליפּן, זיך כלומרשט צעוויינט, ווי אַ צעפּיעשטשעטע קינד, אַהינטערגענומען הינטער זיך די פיס, זיי באַדעקט היטן באַטיסטן קליידל, פאַרמאַכט די אויגן און געבליבן ליגן ווי אין אַ חאַקלדיק שיפל.

אַרום איז געווען אַזוי שטיל, אַז זי האָט געקענט ציילן דעם טיק־טאַק פון איר אייגן האַרץ. אַ בין האָט זיך געטראָגן מיט אַ הוזשעריי אַרום איר רעכטן אויער, האָט שרהקע עס געוואָלט פאַרשטעלן, זיך געפּוילט אַפּערצונעמען די האַנט, גע־בליבן ליגן חי פריִער און געווען זיכער, אַז זי חיגט זיך נאָך, כאָטש די הוידע האָט זיך שוין לאַנג געהאַט אָפּגע־

שטעלט. זי האָט מיט אַ מאָל דערפילט א האַנט אויף זיך און געעפנט די אויגן.

— ווי דאָס באַקט זיך אויף דער זון. ווי אַ קאַך! דער קאָפּ וועט דאָך דיר ווײ טון! וואָס איז, שרהקע, ביסט נישט געזונט?

— וואָס פעלט דיר אײַן...

עס איז עפּעס נישט גלאַטיק, שרהקע. דו זאָלסט זיך אין מיטן העלן טאָג אַזוי אַוועקלייגן? זאָג, וואָס איז דיר?

— ס'איז אָסור גאָר נישט, ברײַנע, — האָט זיך שרהקע פאַרלוירן, צעשמייכלט, אַרומגעכאַפּט די אַלטע, זי גענומען קושן און געפּילט, ווי עפּעס שטייט איר אין האַלדז.

— טאָ זעץ זיך אין שאָטן!

שרהקע איז אַראָפּ פון דער הוידע, זיך איבערגעצויגן און זיך גענומען רײַבן די אויגן.

די אַלטע ברײַנע האָט זיך בײַם ערשטן קוק אנגעשטויסן, וואָס מיטן מיידל טוט זיך. זי האָט זי אַרומגענומען ווי א מו-טער, צוגעפירט צו דער באַנק, וואָס איז געשטאַנען הינטערן פענצטער, זיך געזעצט און אָנגעשפאַרט שרהקעס קאָפּ אָן איר אַקסל:

— איצט, טאָכטערשי, דערצייל מיר!

— וואָס זאָל איך דיר דערציילן? — האָט שרהקע גע-עפנט אַ פּאָר אויגן.

— כ'מיין, — דאַרפסט זײַן גליקליך, ביסט קיין עין-הרע יונג, שיין, דערצו קריגסטו אַזאַ ווילן חתן, וואָס קרימסטו זיך? מיט אַן אמת, זאָג! — האָט ברײַנע אָנגעשטעלט אויף שרהקען א פּאָר ווייכע אויגן. — האָסטו עפּעס אויסצוזאָגן קעגן ברוכן? ווייסט דאָך, אַז דו וועסט נישט וועלן, וועט דיך קיי-נער נישט נייטן! דען וויסן זאָלסטו, טאָכטערשי, אַז געניייטע זאַכן טרעגנען זיך! מיר אָבער דאַכט זיך, אַז קיין בעסערן חתן ווי ברוך, קענען זיך קיין יידישע טעכטער נישט ווינטשן! לאָמיר זיך נישט נאַרן — וואָס, דער יחוס געפעלט דיר נישט? ס'איז דאָך דײַן שוועסטערקינד! זינדיקסט, שרהקע, זינדיקסט...

אַ ווידערנער בחור, דאָס פּנים אַזוי איידל, די שכינה רוט דאָך אויף אים. און דער עיקר — האָט ברײַנע שרהקען אײַנגערוימט אין אויער אַרײַן — מען שמועסט, אַז ער איז דער בעסטער בחור אין בית המדרש... ביסט נאָך יונג, קריכן אַלע נאַריש־קייטן אין קאָפּ אַרײַן. מעגסט מיר גלויבן, כ׳בין אויך אַ מאָל יונג געווען. נאָך דער חתונה וועט מען איצט, אַז נישט אַלץ, וואָס האָט געבלישטשעט, איז גאָלד! דער עיקר איז די יאָדרע, די שאָלעכץ פּאַלט סײַ ווי סײַ אַראָפּ! זינדיקסט, שרהקע, זינדיקסט... נו, וואָס האָב איך זיך אָוועקגעזעצט כ׳וועל אַ קוק טון צו די בהמות.

שרהקע האָט די גאַנצע צײַט פאַרלוירן געשמייכלט, זיך געחידושט, וואָס ברײַנע רעדט מיט איר, ווי מיט אַ דערוואַקסענער, זיך געשעמט איר צו קוקן אין די אויגן און, אַז זי איז געבליבן אַליין, האָט זי זיך נישט געקענט שענקען, פאַר וואָס זי האָט געשוויגן, געדאַרפט איר געבן צו פאַרשטיין, אַז פון דעם שידוך וועט גאָר נישט ווערן, אַז זיי זאָלן אויפהערן איר צו פאַרדרייען דעם קאָפּ מיט ברוכן.

די שטילקייט אַרום האָט שרהקען דערנערוועירט. זי האָט נישט געוווסט, וואָס צו טון מיט זיך, זיך דערפילט אַן אי־בעריקע, נישט געוואָלט קלערן. אַז דאָס גאַנצע לעבן וועט זי פאַרן אין דעם הויז, געהאַפּט, אַז עמעצער וועט קומען, מוז קומען, און מיט געוואָלט זי אַרויסרײַסן פון דאַנען. זי האָט פאַרביסן די ליפּן, חשק געהאַט אונטערצוצינדן דעם טרוקענעם סטויג מיט היי, וואָס איז געשטאַנען אין מיטן הויף — ס׳זאָל כאָטש פלאַקערן! אַ מידע איז זי געבליבן זיצן אויף דער באַנק, געקוקט צום וואַלד צו. דער האָט געשפּונען זײַנע מעשיות און וואָס נעפּלהאַפטער זיי זענען געווען, דערציילט וועגן אומ־מעגלעכע העלדישקייטן, וואָס מען קען נאָר בײַקומען אין חלום, אַלץ רויקער איז שרהקע געוואָרן.

די טיפע וועלדער, דער גרויסער, הינקעדיקער וואַלדהעקער און אפילו ברײַנע — אַלע האָבן געהאַט צו דערציילן וועגן אַ

בלאָסער רחל מיט שוואַרצע אויגן, וואָס האָט געצויגן שרהקעס פּאָטער בחורוויַז, ווי מיט אַ מאַגנעט.

זי האָט זיך אויפגעשטעלט, זיך געערגערט, וואָס צו איר קומט קיינער נישט, געליטן, וואָס דער פּאָטער וויל איר אויס־קלויבן אַ חתן, און געפילט אַ שינאה צו ברוכן. זי איז אַ גליַיכ־גילטיקע אַריַין אין שטוב, געגאַנגען פון איין צימער אין צווייטן און זיך אָפּגעשטעלט ביַי די שווערע שענק מיט ביכער. צום הונדערטסטן מאָל האָט זי איבערגעלייענט די נעמען אויף די רוקנס, אַרויסגעשלעפּט „קרול כלאָפּווו" און אויפגעמישט די שטעל, חז אסתר וואַרט איינע אַליין ביַי נאַכט אויפן קייסער. דאָס יונגע האַרץ האָט ביַי שרהקען שנעלער אָנגעהויבן קלאַפּן.

זי האָט מער נישט געוווסט, וואָס זי לייענט, מעכאַניש געזאָגט די ווערטער און אין דער זעלבער צייַט אָפּגעמאַכט ביַי זיך, אַז זי וועט קיין מאָל נישט ווערן אַ כלה פאַר ברוכן.

שרהקע האָט זיך געכאַפּט, אַז זי האָט אַדורכגעלייענט אַ זייַטל און ווייסט קיין איין וואָרט נישט, וואָס דאָרט שטייט. זי האָט נאָך אַ מאָל אָנגעהויבן פון אָנהייב, באַלד זיך ווידער פאַרפלאָנטערט, אָנגעוווירן דעם פאָדעם, געזען ווי קראַנענבערג לאָזט זיך צו איר אַראָפּ אויף אַ שטריק, טוט איר אָן מאַנס־בילשע קליידער און זיי פאַרשווינדן. זיי פאָרן אַ נאַכט מיט אַ טאָג און נאָך אַ נאַכט, ביז זיי קומען אין אַ געדיכטן וואַלד אַריַין. קראַנענבערג גראָבט אויס אַ קעסטל פון אונטער אַן אַלטן דעמב, נעמט אַרויס אַ בלויען פויגל, פליקט אויס אַ פעדער פונעם פויגלס קאָפּ און שרהקע זיצט אויף אַ שוואַרץ צוגאָוון פערד. צוועלף בויגיקע ייַנגלעך לויפן איר נאָך, טראָגן דעם שלעפּ פון איר וואַסערקלייד, און וואַסער־מיידלעך, געשלייערט אין הייכע וואַלקנדלעך, לויפן אויף אָפּריַער. האַלטן לאַנגע הערנער און שאַלן — רוקן זיך די בייכער איַין, דער וואַלד הילכט, די הייַסל שפּאַלט זיך און וואַנדע קומט שרהקען אַנט־קעגן, פירט זי אין פּאַלאַץ אַריַין.

קאפיטל 8

שרהקעס תנאים

דער אויוון, וואָס האָט פאַרנומען איבער אַ האַלבע קיך, האָט געברענט, רויט געמאַכט די בלעך, און בריינע, אַ צעיאָכמערטע, האָט אַלץ אין איינעם געשטופּט העלצער דורך די צעגליטע פּייערקעס, צוגעוואָרפן שטיקער קאָרע אונטערן דרייפוס, וואָס איז געשטאַנען אין אַ ווינקל און ווו אַ טאָפּ מיט געגדזענע גריוון האָבן זיך אויסגעלאָזט מיט אַ קוואַקעריי.

בריינע האָט געמישט דעם קרופּניק, יעדע ווײַלע אויפגעריקט די בלעך פון באַקאויוון, אַרײַנגעשטעלט אַ ברענענדיק שײַטל האָלץ און געקוקט צו די געבראָטענע גענדז. זי האָט געהאַלטן אין איין בעטן גאָט, עס זאָל אַלץ געראָטן, יעדע ווײַלע געקוקט דורכן פענצטער, צי מרדכי פּאָרט, געוואָלט, ער זאָל ברענגען וואָס מער חסידים. אַ קלייניקייט עפּעס: שרהקעס תנאים, ר׳ מענדעלעס יאָרצייט!

שרהקע איז געזעסן בײַם פענצטער איבער אַ צעעפענט בוך, אויפגעצויגן אויף אַ גומע קרעלן און געקוקט אויף די פּאַרשנייטע ביימער, ווי זיי וואָלטן געווען באַצויגן מיט צעדריוולטער וואַטע.

— די קרעלן וועלן נישט אַנטלויפן, וועסט זיי מאָרגן אויפציִען,—האָט זיך בריינע געבעטן בײַ שרהקען — זע בעסער, מען זאָל גרייטן צום טיש, זיי וועלן דאָך באַלד אָנקומען.

— האָסט דאָך געזאָגט. אַז מאַריאַנע וועט גרייטן צום טיש? — האָט שרהקע זיך געטוליעט אין אַ טערקישן זײַדענעם שאַל.

— אַז די כּלבטע קומט נישט! מסתמא שוין ווידער זיך צעשלאָגן מיט וואַצעקן. אַזאַ שלום־בית אויף אַלע גוים נעזאָגט! נו, וואָס זיצסטו? גיכער!

— כ׳גיי שוין, — האָט שרהקע אָנגעהויבן צו בלעטערן ס׳בוך.

—

— ס'זאָל נישט נמאס ווערן אַ גאַנצן טאָג צו לייענען? מאַכסט דאָך דיר די אויגן קאַליע! און גראָדע היינט האָסטו געמעגט נעמען אַ ייִדיש ביכל, נישט זיך האַלטן אין איין שטאָפּן מיט גויִיש!

— טאָ פאַר וואָס ברענגט ער נישט דער מוכר-ספרים אַ נײַ ביכל? די אַלטע קען איך שוין אויף אויסווייניק, — האָט שרהקע זיך פאַרענטפערט.

— דו מיינסט, אַז אַלץ איז אַ מעשה-ביכל, אַ שטיקל תהילים וואָלט דיר אָסור נישט פאַרשאַדט, — האָט ברײַנע זיך בײַ איר געבעטן.

— הייבט זיך אָן!

ברײַנע האָט אַראָפּגענומען דעם טאָפּ מיט גריון, אים אַוועקגעשטעלט אויף דער פּאַדלאָגע, און גענומען אָפּשעפּן שמאַלץ אין אַן ערדענער שיסל.

— דאָס שמאַלץ קוואָקעט נאָך אַלץ? — האָט זיך שרהקע געפרעגט.

— ס'קוואָקעט אַזוי לאַנג, ווי אַן אַלמן באַווײנט אַ װײַב, — האָט ברײַנע געשמייכלט און צוריק אַוועקגעשטעלט דעם טאָפּ אויפן דרײַפוס.

מאַריאַנע איז אַרײַן אין קיך, געריבן איין האַנט אָן דער צווייטער, זיך געהויכט, זיך געוואַרעמט אָן די צעגליטע פּײַערקעס:

— מײַן אַלטער האָט מיך דאָ אַהערגעשיקט, איר דאַרפט מיך? אוה, אַ פראָסט היינט!

— גוט קאַלט? — האָט שרהקע געפרעגט. — כ'בין נאָך היינט אין דרויסן נישט געווען.

— וואָס פרעגסטו? דער פראָסט בײַסט, ווי אַ משוגענער הונט!

— זיי וועלן דאָס האָבן אַ שליטוועגס, — האָט ברײַנע אָפּגעזיפצט. - וואָס האָב איך קיין ליגנט נישט געוואָלט זאָגן? יאָ, הער זין אײַן מאַריאַנע, וועסט אויפרוימען דעם עסצימער, און צושטעלן די טישן, גוט?

— גוט?

ברײַנע האָט אָנגעגאָסן אַ שנאַפּס, אָפּגעבראָכן אַ האַלבן קוכן, און אַ קלאַפּ געטון מאַריאַנען איבער דער פּלײצע:

— ס'ערשטע פּאַרזוך מײַן געבעקס.

מאַריאַנע האָט געגעסן מיט אַ פול מויל, אונטערגע־שמעלט איין האַנט אונטער דער צווייטער, די קרישקעס זאָלן האָבן ווו אַרײַנצופאַלן און נאָך יעדן ביס האָט זי אָפּגע־טרייסלט דעם קוכן אין דער האַנט אַרײַן און אַרײַנגעשיט זיך די קרישקעס אין מויל.

— אַצינד וועט מען זיך נעמען פאַר דער אַרבעט, — האָט מאַריאַנע געזאָגט מיט אַ הכנעה־שמייכל, זיך באַלעקט, אָפּגעקלאַפּט די הענט אָן פאַרטעך און אַרײַן אין עסצימער.

שרהקע האָט אַראָפּגענומען פון וואַנט אַ שפּיגעלע, עס אָנגעשפּאַרט אָן אַ טעפּל, זיך גלאַט פאַרקעמט די האָר, מיט אַ שרונט אין דער מיט, פאַרלייגט די צעפּ אין אַ קאָקס און זיך געווענדט צו ברײַנען:

— ווי זע איך איצט אויס? טרעף, ברײַנע.

— פרעג מיך עפּעס בעסערס! — האָט ברײַנע אָפּגעזיפצט און ווידער אָפּגעשעפּט דאָס שמאַלץ אין דער ערדענער שיסל אַרײַן.

— דו ווייסט, שרהקע, אַ מציאה געווען די גענדז, — האָט ברײַנע אָנגעהויבן. — מיר וועלן קיין עין־הרע האָבן איבער אַ טאָפּ שמאַלץ. הלוואַי קריג איך אויף פּסח נישט קיין ער־גערע! כ'ווייס, אַז הײַנט איז אַלץ וואָכעדיק! ווו איז דאָס געהערט געוואָרן, אַז אין אַ באַלעבאַטישער שטוב זאָל מען נאָך נישט האָבן קיין שמאַלץ אויף פּסח? ס'איז דאָך שוין באַלד פּורים! בײַ לײַטן, ווייס איך, לאָזט מען חנוכה אויס שמאַלץ אויף פּסח. אַז מײַן באָבע רבקהלע, צו לענגערע יאָר אונדז, אַ כּשרה נשמה געווען, האָט אויסגעלאָזט חנוכּה שמאַלץ, איז בײַ אונדז, קינדער, אַן אמתער יום טוב געווען. כ'געדענק ווי הײַנט. — האָט ברײַנע אַ צופרידענע גענומען די הענט פאַדבאָקעס. - מײַן באָבע, אַ קליינטשיקע, איז געשטאַנען אויף

אַ הויכן בענקל, געמישט דאָס שמאַלץ און אונדז אייניקלעך האָט זי דערציילט ווען אָן אָרעמער יידענע, אַ צדקנית, וואָס האָט אויסגעלאָזט שמאַלץ. האָט זיך דורכן קוימען באַוויזן אַ קליין, ווייַס הענטל און וואָס די יידענע האָט נישט אָפּגעשעפּט דאָס טעפּל, איז עס באַלד צוריק פול געוואָרן ביז צום ראַנד. און וואָס מיינסטו? מייַן באָבע, אַ ליכטיקן גן־עדן זאָל זי דאָרט האָבן, האָט אַזוי דערציילט די מעשה און מיר, קינדער, האָבן מיט אַ מאָל דערזען אַ קליין ווייַס הענטל, ווי פון אַ יעריק קינד. איז דאָרט געוואָרן אַ רעש! די באָבע האָט גענומען טאַנצן פאַר שמחה, געקלאַפּט אַ האַנט אָן אַ האַנט, און מיר האָבן מיטגעזונגען:

הענטעלע, הענטעלע, גיב אונדז שמאַלץ מיט א פולער האַנט!

הענטעלע, הענטעלע, גיב אונדז שמאַלץ איבער דער ראַנד!

און וואָס מיינסטו? פון פינף פוילישע פונט שמאַלץ האָבן מיר געהאַט אַ קימא־לן פון זיבן, אַכט טעפּ. ווי איך בין אַ יידישע טאָכטער!

—און פאַר וואָס באַווייַזט זיך שוין הייַנט נישט מער דאָס הענטעלע? — האָט שרהקע אַ נייַגעריקע זיך געפרעגט.

— חײַל מען איז עס נישט ווערט, קינד מייַנס. די וועלט ווערט אַלץ ערגער. אָט נעם, למשל, איך אַליין: תּיפל געזונט קאָסט מיך, אַז דו דאַוונסט אַ מאָל שבת ראש־חודש? און גלייב מיר, אַז איך אין דייַנע יאָרן האָב דרייַ מאָל אַ טאָג געדאַוונט.

— און אַז כ׳וועל דאַווענען דרייַ מאָל אַ טאָג, וועט זיך דאָס הענטל באַווייַזן? — האָט שרהקע געשמייכלט.

— אפשר, פּראָבירו! נאָר דאָס, טאָכטערשי, טויג שוין נישט. איידער וואָס ווען, מאַכסטו שוין אַ קאָנטראַקט מיטן רבונו־של־עולם!

עס האָט זיך געהערט אַ סקריפּ פון רעדער — אַ בויד געשפּאַנט אין דרייַ פערד איז געבליבן שטיין אין מיטן הויף.

ברײַנע איז צו צום פענצטער, גענומען ווישן די פאַרפרוירענע שויב.

— ברײַנע, זעסט, די מומע גיטל איז אויך געקומען! און אָט איז ברוך, דער טאַטע, און אַזוי פיל ייִדן, קוק!

— אויב אַזוי, שרהקע, טו זיך טאַקע גיכער איבער! באַלאַמוטשע נישט, וואָס חאַרםסטו? איך וועל אויך איבער-וואַרפן אַ האַלב קלייד.

— וואָס מיינסטו?

— כ׳מיין, — האָט ברײַנע געשמייכלט, — כ׳וועל זײַן אַ גאַנצער נאַר און אַ האַלבער נביא: מיר וועלן, אם ירצה השם, הײַנט ברעכן טעלער.

— וועל איך זיך דווקא נישט אָנטון,-האָט שרהקע כמעט אַ געשריי געטון.

-שרהקע, פאָלג מיך, מאַך נישט קיין למטישע געלעכטער און טו זיך איבער. אַז וועסט נישט וועלן, וועט דיך קיינער נישט נייטן! גענייטע זאַכן, טעכטערשי, טרעגנען זיך! איבעריקנס, איז ער אויך נישט קיין פרעמדער.

מרדכי איז ברייט אַרײַן, דאָס פוטער צעקנעפלט, מעשה באַלעבאָס. נאָך אים איבער אַ מנין חסידים, האַלב געפרוירענע מיט בלויע נעזער, די קעפ אײַנגעקורטשעט צווישן די אַקסלען.

— נו, וואָס מאַכסטו, ברײַנעשי? — האָט זיך גיטל אַרײַנגעקײַקלט ווי אַ פעסל און זיך אַרומגעכאַפּט מיט דער אַלטער.

— נישט צו פאַרזינדיקן. און איר, גיטלשי קרוין? קאַלט, האַ?

גיטל האָט אויסגעטון אַ שובע, אַראָפּגעשלעפּט איין קאָפּ-טאַן נאָכן צווייטן, אויסגעטון עטלעכע פּאַטשיילעס און פון דעם פעסעלע איז געבליבן אַן אויסגעדאַרטע, אײַנגעהויקערטע ייִדענע.

— און ווו איז שרהקע?

— טוט זיך איבער, — האָט זיך ברײַנע געשמאָלצן פון נחת. אָנגעטון בשעת-מעשה אויפן גאָלן קאָפּ אַ קאָפּקע, געמאַכט פון קאָלירטע סטעגעס, באַפוצט מיט קרעלן און גאָלדענע בלעכ.

לעך. — אַ קינד, שעמט זיך אַ ביסל. נאָר וואָס זאָל איך אייַך זאָגן, גיטלשי, קרוין, איז דאָס קיין עין־הרע, א שרהקע? אַט גייט זי!

— וואָס, איך ווייס נישט? — האָט גיטל ווי זיך באַליי־דיקט, וואָס ברייַנע דערציילט איר וועגן שרהקען. — נישקשה, זי האָט אין וועמען אַרייַנצוגראָטן.

און כאָטש שרהקע האָט זייער נישט געוואָלט אַ כלה ווערן, האָט זי פונדעסטוועגן דורכגעוואָרפן אַלע אירע קליי־דער, געוואָלט דאָס מאָל געפעלן, אויסזען שענער. זי האָט זיך פאַרקעמט אַ פריזורע, פאַרלייגט די צוויי צעפּ אַרום דעם קאָפּ ווי אַ קראַנץ, אָנגעטון אַ שוואַרץ קרעפּן קלייד פון דער זייַט צו קנעפּלען, און אַ בלאַסע פון שרעק, מיט רויטלעכע אויגן פון טרערן, איז די זעכצניעריקע שרהקע מיט אַ מאָל ווי על־טער געוואָרן.

זי האָט זיך מעשה דאַמע אַ שטעל געטון אין שפּיגל אַרייַן, עפּוואָס אונטערגעהויבן דאָס קלייד, זיך דערמאָנט, אַז זי זעט אויס, ווי ישראל אַלטערס עלטסטע טאָכטער, די יונגע אלמנה, און מיט אַ געמאַכטן שמייכל איז זי אַרייַן צו די געסט.

— זע נאָר, זע, ווי זי האָט זיך דאָס אויסגעשלייערט? — האָט ברייַנע אַ הייב געטון מיט די פּלייצעס. — אין שוואַרצן גאָר? פאַר וואָס האָסטו נישט אָנגעטון דאָס בלויע קלייד? מען זאָגט: מ'האָט נישט...

— פּטור, נו, — האָט גיטל אַלץ מבטל געמאַכט מיט אַ קוועטש, אָנטקעגן געגאַנגען שרהקען און זיך מיט איר צעקושט.— נו, שרהקע, וואָס מאַכסטו? קיין עין־הרע אויסגעוואַקסן, כ'וואָלט דיך אָסור דערקענט!

די חסידים זענען געוואָרן לעבעדיקער, אַראָפּגעוואָרפן די שווערע פּאַלטענעס, געשפּרייַזט איבער דער שטוב, געריבן, גע־פּאַטשט איין האַנט אָן דער צווייטער:

— אַ, וואַרעם, אַ מחיה! אַ!

זיי האָבן זיך אייַנגעקוויַיז צעזעצט אַרום די טישן, וואָס האָבן זיך געצויגן דורך דער גאַנצער לענג פון עסצימער.

ברוך, אין אַ שוואַרצער, קאַנגאַרענער קאַפּאָטע מיט אַ שפּאַלט, און אַ צו גרויסן, סאַמעטענעם קאַשקעט אויפן קאָפּ, פון אונטער וועלכן זײַן אויסגעדרייקט פּנים, האָט זיך קוים אַרויסגעזען, איז געזעסן בײַם טיש ווי אַ האַלצערנער, זיך קיין ריר נישט געטון.

שרהקע האָט גלײַכגילטיק געקוקט אויף ברוכן, כמעט ווי נישט געוווּסט, וואָס דאָ קומט פאָר, חשק געהאַט אים צו פרעגן, ווו ער האָט פאַרטוישט זײַן היטל און זיך שטיל פונאַנדערגע־לאַכט.

בײַם קאַבל־אויוון איז געשטאַנען אַ יונגערמאַן, זיך גע־וואַרעמט די פּלייצעס און ווי צו זיך גערעדט:

— דאָס הייסט אַ קריעה! אין „שטיבל" איז ס'וואַסער פאַרפרוירן געוואָרן!

— ווייס איך וואָס? מען וועלט שוואַכער פון דור צו דור, — האָט שמואל־דוד שוחט, אַ שווערער ייִד, מיט אַ גאַרטל איבערן גרויסן בויך, געשפּרײַזט איבערן צימער, מיט אַ מאָל זיך אָנגעשפּאַרט מיט ביידע הענט אָן קאַכל־אויוון, ווי ער וואָלט נישט געזען דעם יונגנמאַן, אים אַרײַנגערעדט גלײַך אין מויל אַרײַן, און זיך צעשאָקלט, ווי בײַ מנחה. — וואָס מיר פראָסט? ס'איז אַ קימאַ־לן פון אַ יאָר דרײַסיק. ס'ערשטע יאָר, ווי ר' מענדעלע, זכרונו לברכה, איז נסתלק געוואָרן. מיר האָבן זיך צונויפגענומען איבער אַ מנין חסידים, געדונגען אַ באַלע־גאָלע, און אַוועק נאָך קאָצק אויף יאָרצײַט. וואָס זאָל איך אײַך זאָגן? ס'איז געווען אַ מוראדיקע קריעה! דער פראָסט האָט אַזוי געברענט, אַז פייגל זענען ממש אויף די פלויטן געפרוירן געוואָרן! מיט אונדז איז געפאָרן אַן אַלטער קאָצקער, [illegible]ייבוש קודש האָט מען אים גערופן. דאָס איז געווען אַ ייִד [illegible] גבֿרן! ווו זעט מען עס הײַנט אַזעלכע ייִדן! אַ מאָל פלעגט [illegible] טראָגן ריפּסענע קאַפּאָטעס, נישט פאַר אונדזערע צײַטן, כ'געדע[illegible] ווי הײַנט: לייביש איז געזעסן אין אַ ריפּסענער קאַפּאָטע אויף וואַטע, די באָרד ווײַס פון פראָסט, די וואָנסעס — צוויי אײַז־ליכט, און געהאַלטן אין איין זינגען. דער פראָסט האָט פאַר־

כאַפּט דעם אָטעם, ס׳איז געווען סכּנות־נפשות דאָס מויל צו עפענען, און לייביש, ווי קיין מאָל גאָר נישט, געהאַלטן אין איין זינגען, געפאָרן צום רבין מיט אַ זמר. איר פאַרשטייט? די קאָצקער זענען אַלע גרויסע בעלי־ניגונים! און ווי מיר זענען נאָר אַרײַן אין שטאָט, שלעפּט ער אונדז אין מקווה. יענע צײַטן, דאַרפט איר וויסן, האָט מען נישט געהייצט די מקווה, ווי הײַנט, איז ס׳וואַסער טאַקע געווען פאַרפרוירן. לייביש האָט לאַנג נישט געקלערט, קיין שהיות געמאַכט, אויסגעהאַקט אַ שטיק אײַז און זיך דרײַ מאָל טובל געווען. נישטאָ דער אַמאָליקער ברען, נישטאָ! — האָט דער שוחט געענדיקט מיט אַ זיפץ און אַוועק פון אויוון.

— אמתע חסידים ווערן אַלץ חייניקער! — האָט זיך איינער אָנגערופן.

— נו, רבותי, וואָס באַלאַמוטשען מיר? מיר האָבן דאָך עפּעס הײַנט צוויי שמחות, — האָט שמואל־דוד שוחט געזאָגט און זיך ברייט אַוועקגעזעצט בײַם טיש. — לאָזן זיך חתן־כּלה חתמענען. די מחותּנים, דאַכט זיך, זענען דאָך פאַרטיק, האַ?

— געוויס, אַוודאי פאַרטיק! — האָט מרדכי אַ ביסל צעטומלטער געזאָגט, געקלימפּערט מיט אַ האַנט אין אַ הויזן־קעשענע, און געווונקט עמעצן מיט די אויגן. — ברײַנע, מיר קענען שוין גיין צום טיש?

באַלד האָט דער עולם געמאַכט פּלאַץ פאַר דער כּלה, און שרהקע, ווי נישט זי האָט מען געמיינט, האָט זיך אַוועקגעזעצט און געשמייכלט. דער שוחט האָט אַרויסגענומען פון בוזעם־קעשענע אַ געשריבענע תּנאים, זיך אָנגעטאָן אויף דער שפּיץ נאָז אַ פּאָר שפּאַקולן מיט האָלאָבליצעס אין די פּאות אַרײַן און גענומען לייענען.

ברײַנע מיט גיטלען זענען געשטאַנען אָנגעלאָדנט מיט צוויי טעלער יעדע, נאַריש געשאָקלט מיט די קעפּ, געקוקט אויף די מאַנסבילן, ווי זיי וואָלטן זיי געפרעגט: נו, שוין? וואָרפן?

דער שוחט האָט געענדיקט: — ברוך, נו חתמעט זיך.

שרהקע איז געזעסן מיט דער פעדער אין דער האַנט און געוואַרט, וואָס מען וועט איר הייסן טון.

— דאָ, דאָ! — האָבן גיך עטלעכע פינגער מיט אַ מאָל באַוויזן אויף די תּנאים און איר געוויזן, וווּ אונטערצושרײַבן זיך.

— אַז איר צעטומלט דאָך די כּלה! — האָט דער שוחט אַ געשריי געטון און געוויזן מיט זײַן לאַנגן נאָגל, מיט וועלכן ער פּרובירט חלפים. — כּלה, חתמע זיך!

דאָס וואָרט „כּלה" האָט שרהקען אַ ביסל צעטומלט. אין זי געבליבן זיצן אַ פאַרפּלאָנטעטע און געקוקט אויפן שוחט.

— נו?

— וואַרט, שרהקע, — וואַרט, — האָט ברײַנע אַ גליקלעכע געזאָגט. — פאָלג מיך, חתמע זיך אויף אַלע דרײַ לשונות — ייִדיש, פּויליש און פראַנצויזיש, — וועסטו קריגן דרײַ מאָל חתימה-געלט, כאַ, כאַ!

— גערעכט, געדעכט, — האָט דער עולם געקוואָלן.

דער שוחט האָט אַרויסגענומען זײַן קאַלירטן שניפּטוך מיט טאַבאַקפּלעקן, געגעבן איין עק ברוכן, דעם צווייטן שרהקען און אויסגעשריגן:

— מזל-טוב, מזל-טוב! חתן כּלה, מזל-טוב! — און טעלער זענען זיך צעפלויגן איבער דער פּאָדלאָגע.

ברוך האָט אַ שעמעוודיקער אָנגערירט שרהקען מיט אַ פינגער, זי זאָל זיך אומקוקן. אַ שאָקל געטון אויף אַפּריער מיטן קאָפּ און איר אָפּגעגעבן מזל-טוב, האָט שרהקע אַרויסגעפּלאַצט מיט אַ געלעכטער, זיך פאַרשעמט, אַרומגעכאַפּט ברײַנען. וואָס איז געשטאַנען נעבן איר און זיך צעוויינט.

— אוי, זי האָט אויף וואָס צו וויינען, — האָט ברײַנע מיטגעוויינט. — ווען די מאַמע וואָלט זוכה געווען... — אַזאַ יונג מענטש, כי, כי, כי!

גיטל האָט אַרומגענומען שרהקען, זי געקושט, איר אָנגעטון אַ גרויסע, גאָלדענע אַרבעסקייט:

— נאַ, טאָכטערשי, חתימה-געלט!

שרהקע האָט אַ קוש געטון גיטלען אין דער האַנט, דער-

נאָך איר געפּאַלן אויפן האַלדז, און די ווײַבער זענען אַרײַן אין אַ צווייטן צימער.

– נו, רבותי, וואָס זיצן מיר? — האָט זיך אַ יונגערמאַן אָנגערופן. – מיר וועלן זיך אַליין סאַרווען! קום, שמואל־דוד, דו ביסט דאָך אויך עפּעס אַ שטיקל בעל־שמחה!

שמואל־דוד שוחט מיטן יונגנמאַן האָבן אַרײַנגעבראַנגט דעם קרופּניק, אים צעגאָסן, און דער עולם האָט זיך געבריט, עוסק געווען אין דער אַכילה און הנאה געהאַט...

די חסידים האָבן שוין לאַנג געענדיקט דאָס געבראָטנס, און פֿון דער זײַט געקוקט אויף מרדכין. זיי האָבן געוווּסט, אַז מרדכי איז געווען אין קאָצק אַ בן־בית, ר׳ מענדעלע האָט אים מקרב געווען, אים צוגעלאָזט צו זיך, ביז צו דער פּטירה. טאָ, וואָס זיצט ער אַ גלײַכגילטיקער און שווײַגט? זיי האָבן געגלייבט, אַז אַלץ, וואָס שמואל־דוד שוחט האָט דער־ציילט, איז אמת, געוואָלט אָבער הערן פֿון דער ערשטער האַנט, און מיט חשד געקוקט אויפֿן שווײַגנדיקן באַלעבאָס.

מרדכי האָט זיך פֿאַרגעסן, זיך געזען אין קאָצק אַ בחור. ווי ס׳וואָלט איצט נעכטן געווען, און דאָ גייען שוין אַרום לע־גענדעס וועגן מענדעלען. אים האָט זיך עפּעס נישט געגלייבט, אַז דאָס זיצט ער אַ מחותּן, און דאָס גאַריש בחורל וועט זײַן זײַן איידעם. ס׳האָט אים ווי געטון פֿאַר שיהקען – געהאַנדלט קענען איר, פּונקט ווי זײַן פֿאָטער האָט קענען אים געהאַנדלט נישט אַחוץ ווײַטער פֿון פֿאָטער. אים האָט עפּעס באַנג גע־טון, געפֿילט, אַז זײַן שווײַגן, דאָס צוריקציִען זיך פֿון לעבן, האָט אים נאָך ווייניקער געגעבן – און געבליבן זיצן אַ פֿרעמ־דער אויף דער אייגענער שמחה.

דער שוחט איז אַפּער פֿון טיש, אויפֿגעשטעלט זײַן לאַנגן קאָלנער פֿון צעבראַשטשעטן הצמד, לויז געמאַכט דעם גאַרטל, פֿאַרזשמורענדיק דאָס רעכטע אויג און קלאַפּנדיק אַ האַנט אָן אַ האַנט, האָט ער זיך לײַכט געלאָזט איבער דער שטוב:

אוי, כאַלאַדנאָ, ס׳איז קאַלט אויף דער נשמה,
אוי, כאַלאַדנאָ, ס׳איז קאַלט אויף דער נש—מה!

באַלד זענען אַלע אַפּער פון די טישן, ווי אַרײַנגעשטעלט אין אַ צווייטן צימער. די חסידים האָבן אַרויפגעלייגט צו האַנט אויפן צווייטנס אַקסל, פאַרבויגן די קעפּ און געשלאָסן אַ ראָד. אין דער מיט איז געשטאַנען שמואל-דוד שוחט, חווילעריש אַראָפּגערוקט דאָס סאַמעטענע היטל איבער אַן אויער און גע- קלאַפּט אַ האַנט אָן אַ האַנט:

אוי, כאַלאָדנאָ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה.

אוי, כאַלאָדנאָ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה!

דער עולם האָט לײַכט געהויבן די פיס צום טאַקט, פאַר- וואָרפן האַנט איבער אַקסל, פאַרמאַכט די אויגן און זיך שטיל צעזונגען. דאָס האַרציקע געזאַנג האָט זיך געצויגן אָן אַ סוף, געצונדן אַ פונק אין אויג און אָנגעיאָגט אַ קעלט — האָבן זיך די ווײַבער געדרוקט אין די ווינקלען, גליקלעכע זיך געטוליעט אין שווערע ווינטערטיכער און שטיל מיטגעזונגען:

אוי, כאַלאָדנאָ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה...

— — — — — — — — — —

שרהקע איז געשטאַנען אין דער טיר און געקוקט, ווי די חסידים טאַנצן. דער אַלטער שוחט מיט זײַן לאַנגן, ווײַסן קאַלנער פון העמד, מיטן אָפענעם, האַריקן לײַב, דעם גאַרטל איבער די פיס, איז איר געפעלן. זי האָט געקוקט אויף ברוכן, ווי ער האָט זיך נאָכגעשלעפּט א פידער, מיט אַ נאַריש פנים, ווי אַ ייִנגל וואָלט נאָכגעמאַכט גרויסע און ס'איז איר קאַלט געוואָרן. זי איז אַרײַן אין אַ צווייטן צימער, זיך אויסגעצויגן אויף אַ קאַנאַפּע, פאַרמאַכט די אויגן און געהאַלט באַגרײַפן, וואָס דאָ טוט זיך, וואָס מען וויל פון איר. ס'ערשטע מאָל אין איר לעבן האָט זי דערפילט אַ שינאה צו איר פאָטער, אים חושד געווען, אַז ער איז אַ פאַלשער און נישט געטויגט, פאַר וואָס ער וויל זי אומגליקלעך מאַכן. און פון צווייטן צימער האָט זיך שטיל און טרויעריק ביז צו טרערן געטראָגן:

אוי, כאַלאָדנאָ, ס'איז קאַלט אויף דער נשמה...

אין אַ זומער־פֿאַרנאַכט

פֿאַר נאַכט איז ברײַנע געשטאַנען בײַם מעלקן. די מילך האָט זיך געשוימט איבער די ראַנדן פֿון װײַס־געשמײַרטע עמערס, זיך געבלעזלט, און אַרום אין דער לופֿט איז געשטאַנען דער ריח פֿון בהמות, פֿון פֿריש געשניטן גראָז.

ברײַנע האָט געזען, װי שרהקע קומט אָן פֿון װאַלד. האָט זי אָנגעשעפּט אַ פֿול טעפּל מיט מילך, פֿאַרבויגן אַ שפּיץ פֿון קלייד אין סטאָן אַרײַן און איר פֿאַרלאָפֿן דעם װעג:

— כ׳בעט דיך, שרהקע, טרינק אויס דאָס טעצל מילך. װאָס קרומסטו זיך? אויב דו װעסט אויסטרינקען, װעל איך דיר אויף מײַן װאָרט עפּעס זאָגן!

— װאָס, די רויטע האָט זיך געקעלבט? – האָט שרהקע פֿראָבירט טרעפֿן.

— װעסט נישט טרעפֿן. – האָט ברײַנע איר אונטערגע־טראָגן ס׳טעפּל. — טרינק בעסער אויס, איידער כ׳קריג אין גאַנצן חרטה.

— טאָ זאָג מיר פֿריִער! – האָט שרהקע זיך געפּיעש־טשעט.

— נו, ניכער, באַלאַמוטשע מיך נישט! – האָט ברײַנע איר אַרײַנגעשטעקט דאָס טעפּל אין דער האַנט אַרײַן.

— אַז כ׳קען נישט, – האָט שרהקע אַ קוק געטון אויף דער צעבלעזלטער מילך און זיך אָפּגעטרייסלט, װי זי װאָלט געהאַלטן אַ מײַזל.

— קוק, װי דאָס פּיעשטשעט זיך, אָסור אַ פֿינפֿיאָריק קינד, ביסט דאָך שוין אַ כּלה־מיידל! — האָט די אַלטע גענו־מען די הענט פֿאַדבאָקעס. באַטראַכט ש־הקען און געשאָקלט מיטן קאָפּ. – בײַ אַנדערע קינדער, אַז ס׳איז דאָ מילך אין שטוב איז אַ יום־טוב, און דאָ װאַרפֿט מען זיך מיט גאָטס גאָב. זינדיקסט, שרהקע, זינדיקסט!

שרהקע האָט אָן עפּן געטון ס׳מויל, ווי צום טרינקען, באַלד צוריק עס פאַרמאַכט און זיך כּלומרשט צעוויינט:

— אַז כ׳קען אָסור נישט.

— נו, איז נישט, פּטור, — האָט ברײַנע זיך אויסגע-דרייט, ווי אָוועקצוגיין.

שרהקע האָט זיך אָנגענומען מיט אַלע כּוחות, פאַרמאַכט די אויגן, ווי זי וואָלט נישט געגאַנגען טרינקען מילך, נאָר ריצנאייל און עס אויסגעטרונקען מיט איין אָטעם.

— נו, האָסט זיך געסמט! — האָט ברײַנע צוגענומען דאָס ליידיקע טעפּל. — אײַ, שרהקע, ביסט נאָך ווילד!

שרהקע האָט אַרומגעכאַפּט די אַלטע, וועלכע האָט איר געגרייכט ביז אונטערן אָרעם און גענומען שפּרײַזן מיט איר ווי אַ הער מיט אַ דאַמע.

— נו, גענוג, משוגענע דו! — האָט די אַלטע זיך פון איר אַרויסגעדרייט.

— טאָ וואָס האָסטו מיר געוואָלט זאָגן?

— יאָ, ווייסט, ווער ס׳איז געקומען?

— ווער?

— די מומע גיטל מיט ברוכן.

— טאַקע? וואָס עפּעס?

— די מומע גיטל איז געקומען אָפּשטעלן די חתונה, און ברוך וועט מיסתּמא שוין דאָ בלײַבן. דער טאַטע וועט אים דערוויל פירן צווישן מענטשן, אים צוווײַזן, וועט ער, אם ירצה השם, ווערן אַ סוחר מיט לײַטן גלײַך!

ברײַנע האָט געזען, ווי ס׳פּנים בײַ שרהקען האָט זיך מיט אַ מאָל געענדערט, בלאַסער געוואָרן. זי האָט זיך אַ דריי געטון אויף איין פוס, צוריק געוואָלט אָנשטעלן אַ פריילעך פּנים, ווי עס וואָלט זיך גאָר נישט געהאַנדלט וועגן איר, האָט עס אָבער איר זיך נישט אײַנגעגעבן. זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגן, געעפנט ס׳מויל ווי עפּעס צו זאָגן, געבליבן אַנטשוויגן און געשאַרט מיטן שפּיץ שוך שטיינדלעך, וואָס זענען געלעגן אונטער אירע פיס.

ברײַנע האָט טיפֿער אַרײַנגעשטופּט דעם שפּיץ פֿון קלייד אין סטאַן אַרײַן, ווי זי וואָלט זיך געקליבן אָפּצוטון אַ שווער שטיקל אַרבעט, גענומען שרהקען אונטערן אָרעם, זי צוגעפֿירט צו דער מאַכענער באַנק וואָס בײַם שטאַל און זיך מיט איר אַוועקגעזעצט.

אויפֿן הויף איז געווען שטיל. פֿון מאָל צו מאָל האָט אַ בהמה זיך גענומען רײַבן אָן דער וואַנט פֿון שטאַל. פֿאַרבענקט זיך צעמעקעט, און עס איז נאָך שטילער געוואָרן. פֿון אַ קאַשטאַנבוים האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אַ ווערובעל אין מיטן הויף, נאָך אים אַ צווייטער, באַלד האָט זיך אַ שאָט געטון אַ גאַנצע מחנה מיט אַ צוויטשערײַ, מיט אַ פּאַטשערײַ, די פֿייגעלעך זענען געשפּרונגען איינס איבערן צווייטן, איינס אויפֿן צווייטן, זיך געקוליעט אין זאַמד, זיך צונויפֿגעפּלאָכטן אין אַ קנויל, מיט אַ מאָל זיך איבערגעשראָקן, זיך אַ ריס געטון, זיך געטראָגן ווי אַ שוואַרצער פֿלעק און מיט אַ צוויטשערײַ זיך צוריק צעשאָטן איבערן קאַשטאַנבוים.

בײַם הינערשטאַל האָט זיך באַוויזן מאַריאַנע, אַ באָרוועסע. זי האָט געהאַלטן אַ גרויסע דראָטענע זיפּ און גערופֿן די עופֿות שלאָפֿן:

— ציפּ, ציפּ, ציפּ, ציפּ!

פֿון אַלע זײַטן האָבן זיך געטראָגן הינער, הענער, גענדז, קאַטשקעס, אַלע מיט צעעפֿנטע שנאָבלען. אַ גאַנער מיט אַ פֿאַרריסענעם קאָפּ האָט צעטריבן די הינער מיט די קאַטשקעס, פֿלאָך געמאַכט פֿאַר די גענדז, און אַז ס׳האָט זיך אים אײַנגעגעבן אַלע צו פֿאַרטרײַבן, איז ער אַרײַן אין דער מיט, געכאַפּט עטלעכע האָבערס, אויסגעצויגן דעם לאַנגן האַלדז, צעשפּרייט די פֿליגל און אַרויסגעלאָזט אַ ברייטן גאָן, גאָן, גאַ־אָן!

פֿון דער זײַט האָט ברײַנע געקוקט אויף שרהקען. געשאָקלט מיטן אַלטן קאָפּ, ווי זי וואָלט זי באַדויערט, נישט געקענט צוזען, ווי דער גאָנער צעטרײַבט די איבעריקע עופֿות, געסופֿעט פֿון געוווינהייט מיט אַ פֿוס און גערעדט צו זיך: אַ טי פּשאָ קרעוו! אַ טי!

מיט אַ זיפץ האָט זי זיך אַרומגעקוקט איבערן הויף, ווו יעדעס שטיינדל, יעדעס גרעזל איז איר געווען ליב. דערפילט אויף דער שויס שרהקעס קאָפּ און זיך דערמאָנט, אַז מיט יאָרן צוריק איז זי געזעסן אויף דער זעלבער באַנק מיט שרה־קעס פאָטער, אים מוסר געזאָגט, פאַר וואָס ער האָט זיך צע־קריגט מיט די עלטערן, פאַר וואָס ער וויל חתונה האָבן מיטן פּאַכטערס מיידל. די אויגן זענען ביי דער אַלטער פאַרלאָפן. זי האָט געשוויגן, געקוקט פאַר זיך און דערזען דורך די פאַר־לאָפענע אויגן, ווי דורך שויבן, טויזנטער זאַכן, ווי ס׳וואָלט ערשט נעכטן פּאַסירט: ווי ערשט נעכטן האָט זי זיך געיאָגט נאָך מרדכין, אים געבעטן ער זאָל זיך לאָזן אויסצוואָגן, און ער, אַן איינגעשפּאַרטער, האָט דווקא געוואָלט, זי זאָל אויס־רייסן פון אַ פערדס עק עטלעכע האָר. געוואָלט מאַכן אַ שיד־לע צו כאַפּן פייגל; ערשט נעכטן, דאַכט זיך, איז דאָס שרה־קע געבוירן געוואָרן, מיט אַזעלכע פוכינקע פינגערלעך, דורכ־זיכטיקע נעגעלעך, ווי זי האָט זי אַרומגעשלעפּט גאַנצע טעג אויף דער האַנט. און ווען דער רבונו־של־עולם וויל צוהערן איר תפילה, זי זאָל נאָך דערלעבן אַ־ומט־אָגן שרהקעס אַ קינד?...
נאָר ווער ווייס? אפשר האָט מען נישט געדאַרפט שטערן מיטן פּאַכטערס מיידל? ווער ווייס, צי ס׳איז נישט קיין שטראָף פון גאָט? זיצט דאָך מרדכי אַן אַלמן אַזוי פיל יאָרן? און איצט מיט שרהקען – ס׳רעדל דרייט זיך, דרייט זיך.

ברײַנע האָט געגלעט שרהקען איבערן קאָפּ און אָפּגע־הוסט:

– שרהקע, כ׳בעט דיך, מיר דאַרפסטו זאָגן. כ׳זע, אַז ס׳קוועלט דיך עפּעס. ס׳איז עפּעס נישט גלאַטיק, זאָג, וואָס באַהאַלטסטו אויס? צײַט דו ביסט אַ כלה געוואָרן, גייסטו אַרום ווי אַ נעכטיקע. וואָס, ברוך געפעלט דיר נישט? זאָג? אַז דו שווײַגסט. אפשר ביסטו נישט געזונט? כאָטש מיר דאַכט זיך, אַז צו ברוכן קענסטו גאָר נישט האָבן! זיצט אַ בחור על התורה ועל העבודה, ווי גאָט האָט געבאָטן. נו? אַז ווער ווייס? כ׳וועל דיר זאָגן דעם אמת! ביסטו גראָטן, טאָכטער, אין טאַטן אַרײַן,

—

ווי אַ טראָפּן וואַסער! ס'איז אין בלוט ביי איין! דער טאַטע האָט בחורהײַ! דעם שידוך אויך נישט געוואָלט! זעסטו דאָך, וואָס עס האָט זיך אויסגעלאָזט! אויף אַלע חיסטע ווע‌לדער געזאָגט. וויפל שרהקעס האָבן מיר אין גאַנצן? — האָט ברײַנע זיך אַ וויש געטון די אויגן. — איין־אָפּגעציטערט קינד! בעט איך זיך, שרהקע, זאָג מיר, וואָס קוועלט דיך!

— אַז ס'איז מיר גאָר נישט, — האָט שרהקע אויפגעהויבן דעם קאָפּ.

— כ'זע דאָך, אַז ס'איז פון דיר געוואָרן אַ תל פאַר דער לעצטער וואָך? וואָס ווסטו מיר אײַנרעדן?

— כ'וויס, די היצן מאַטערן אויס, — האָט שרהקע זיך צעשמייכלט.

— גוט, — האָט די אַלטע איר אַ וויש געטון מיט דער האַנט איבערן פּנים. — וואָס, דער טאַטע האָט מיט דיר גערעדט?

— וועגן וואָס?

— וועגן שידוך.

— יאָ.

— נו?

— וואָס נו?

— האָסטו אים געזאָגט, אַז דו ווילסט נישט?

— ניין. כ'האָב אים געהייסן טון, ווי ער פאַרשטייט.

ברײַנע האָט זיך אײַנגעקוקט אין שרהקען, ווי זי וואָלט אַזוי נאָך געוואָלט אַרויסקריגן, וואָס זי באַהאַלט פון איר און זיך אָפּגעווישט מיטן קלייד די נאָז:

— כ'האָב שוין אויך געטראַכט, אַז שולדיק אין דעם אַלעם איז אפשר דער זומער? וואַר הייס? אַז מען איז יונג, דאַכט זיך, מען וואָלט מיט די אויגן אײַנגעשלונגען די גאַנצע וועלט. שפּעטער, טאַכטערשי, אַז מען האָט חתונה, פאַרשווינדט עס און מען זעט זיך אַרום, אַז עס איז נישט מער געווען ווי אַ כישוף. דען, מישטיינס געזאָגט, וואָס איז אונדזער גאַנץ לעבן דאָ אויף ד'ערד? סאָ צו וואָס זיך נאַריש מאַכן ווי די

גוייִם? נו טאָקע? מאָלע, וואָס ס'האַרץ וויל? כ'חייס, ליבע — מ'איז יונג, מיינט מען-אַלץ איז ליבע.. נו, גלייב מיר, ס'האָט קיין האָפּט נישט און מיט זייער גאַנצער ליבע מעגן זיי זיך גיין לערנען שלום-בית בײַם פּראָסטן ייִד!

די לעצטע ווערטער האָט שרהקע שוין נישט געהערט, זי האָט זיך אויפגעשטעלט און גענומען אַוועקגיין.

— וווּהין גייסטו? — האָט ברײַנע איר נאָכגעשריגן.

— דאַרפסט מיך דען?

— דאַרפן דאַרף איך דיך נישט, — האָט ברײַנע זיך אויך אויפגעשטעלט. — נאָר כ'פרעג דיך, ווי פּאַסט עס? די מומע גיטל וואַרט דאָ אויף דיר!

— כ וועל באַלד אַהיים קומען!

— זע, ווים דיך נישט!

שרהקע איז געגאַנגען מיט דער לאָנקע און געהאַלטן אין איין זוכן אויף ברוכן חסרונות, אין דער זעלבער צײַט זיך געוווּנדערט, וואָס זי האָט צו אים. ער איז דאָך נישט ערגער פון אַן אַנדערן. ווען זי קען צו מאָל נישט? זי איז זיכער געווען, אַז דעם, וואָס זי חלומט, וועט זי דאָך קיין מאָל נישט קריגן. טאָ צו וואָס דער גאַנצער אָנשטעל? זי איז געווען אַזוי גלײַכגילטיק, אַז ווען דער פאָטער וואָלט איר איצט נישט געשדכנט, וואָלט זי נישט געוועז דערקעגן. אַבי מען זאָל זי לאָזן צו רו.

די לאָנקע, וואָס האָט זיך אַ גאַנצן טאָג געבאָקן אונטער דער זון, איז פרישער געוואָרן, גענומען אײַנזאַפּן אין זיך די פײַכטקייט, ווי זי וואָלט אַ גוטן טרונק וואַסער געטון, און פון אַלע זײַטן האָבן זיך פאַרהלשטע זשאַבעס צעקוואַקעט. באַרג אַרויף, וווּ די זון אַ צעפלאַמטע האָט זיך געהאַלטן אין זעצן, איז אויף דער לאָנקע געשטאַנען אַ בושל אויף איין פוס. אין צווייטן האָט ער געהאַלטן אַ שטיין, אײַנגעקוועטשט אין דער לאַפּע, ער זאָל נישט אײַנשלאָפן, און מיט אַ פאַרוואָרפענעם קאָפּ געקוקט, ווי דער טאָג פאַרגייט. אין מיטן דער לאָנקע אויף אַ צעקרומטן בוים איז געשטאַנען אַ פויגל, געהאַקט מיטן

שנאָבל אין דער קאָרע, און איינטאָניק געשריגן, ווי ער וואָלט געחיינט: הוק — הו־וק, הוק־הו־וק!

שרהקע האָט נישט געקענט הערן, ווי דער פויגל שרײַט. זי האָט א וואָרף געטון אין אים א שטיינדל, אין ייער פויגל איבערגעפלויגן אויף אַ העכערן צווײַג, א רגע אַנטשוויגן געוואָרן און באַלד האָט זיך איבער דער לאָנקע ווידער געהערט: הוק—הוק, הוק—הו־וק!

ווו נישט ווו האָט זיך פאַרוואַלגערט אַ יאַגדעביימל — אַ זכר פון אויסגעהאַקטן וואַלד. שרהקע האָט זיך פאַרגעסן, געריסן יאַגדעס, זיי געוואָרפן אין מויל אַרײַן און פאַרקראָכן צו דער „שוואַרצער סקאַלע", —וואָס האָט פון דער ווײַטנס אויסגעזען, ווי אַ קניִענדיקע פרוי מיט צעלאָזענע האָר.

אין טאָל, בײַם קאַרשינער באַרג, ווו ס'יידישע בית־עולם איז פאַראַן, איז מיט הונדערטער יאָרן צוריק געווען אַ יידישער ישוב.

— כמיעלניצקי מיט זײַנע מחנות האָבן באַלאַגערט דעם באַרג, געגעבן די יידן דרײַ טעג צײַט, זיי זאָלן זיך אָפּפרייען מיט זייער גאָט, דערנאָך אים אַרײַנוואַרפן אין דער ווײַסל, ס'זאָל פון אים קיין זכר נישט בלײַבן, פרײַ עפענען די טויערן און זיך צוגרייטן צום שמד. אויב די יידן וועלן דאָס נישט טון, וועט מען פון זיי אויסהרגענען קינד און קייט.

די יידן האָבן געפאַסט, געוויינט, און דער רב מיט די שיינסטע באַלעבאַטים האָבן אָפּגעמאַכט צו וואַרטן ביז דער לעצטער מינוט, אין אויב גאָט וועט נישט ווייכער מאַכן דעם רשעס האַרץ, וועלן זיי זיך אַליין אויסשעכטן, איבערגעבן דעם רשע אַ שטאָט מיט מתים.

דעם רבס בן־יחיד האָט געזאָלט די זעלבע וואָך חתונה האָבן מיטן גבירס טאָכטער פון שטעטל. אויפן דריטן טאָג, דער רב האָט געזען, דער רשע ווערט נישט ווייכער, האָט ער געשיקט דעם זון, ער זאָל זיך געזעגענען מיט דער כלה.

זיי זענען אַרויס הינטער דער שטאָט, און פון דער ווײַטן

איז דער כּלהס דינסטמיידל זיי נאָכגעגאַנגען. אַ מינהג געווען, נישט צו לאָזן חתן־כּלה אַליין.

אויפֿן ברעג ווײַסל, וווּ די „שוואַרצע סקאַלע" שטייט, האָבן זיי זיך צוגעזעצט.

די—שיינע כּלה האָט זיך געבעטן בײַם חתן, ער זאָל זי נישט פֿאַרלאָזן, אַז זי קען נישט זײַן אָן אים. אַז זי האָט מורא, ווילדע קאָזאַקן קאָנען זי כאַפּן. האָט דער חתן זי באַרויִקט, אַרומגענומען, און ביידע האָבן זיך אַראָפּגעלאָזט אין דער ווײַסל אַרײַן.

דאָס דינסטמיידל איז צוגעלאָפֿן צום ברעג מיט אַ געשריי, געפֿאַלן אויף די קני, אויסגעשטרעקט די הענט, ווי זי וואָלט זיי געוואָלט אָנכאַפּן, און געבליבן אַ פֿאַרשטיינערטע מיט אַן אָפֿן מויל און אויסגעגלאָצטע אויגן.

שרהקע האָט זיך אַזוי פֿאַרגעסן, אַזוי פֿאַרטיפֿט אין דער מעשה, ווי דאָס וואָלט פּאַסירט מיט איר. זי האָט אַלץ אויף דאָס נײַ דורכגעלעבט, און אַז זי האָט זיך אַ וואָרף געטון מיט ברוכן אין וואַסער אַרײַן און די אַלטע ברײַנע איז געבליבן אַ פֿאַרשטיינערטע אויפֿן ברעג, האָט זי זיך דערכאַפּט, אַז דאָס איז אַ מעשה, זיך גאַריש־אַרומגעקוקט און ס'איז איר אַ שאָד געווען, וואָס די מעשה האָט זיך שוין געענדיקט.

אויפֿן שפּיץ שטיין זענען געוואַקסן יאַגדעס. שרהקע האָט לײַכט גענומען קלעטערן אַ־יף אַלע פֿיר, זיך געצויגן אַרויף דעם משופּעדיקן שטיין, זיך צוגעהאַלטן אָן די שפּאַלטן פֿון פֿעלדז, אָן די ביימלעך, וואָס זענען אַרויסגעוואַקסן פֿון שטיין. אויפֿן שפּיץ האָט זי זיך אויסגעצויגן, געריסן יאַגדעס מיט די ציין, ווי די יינגלעך רײַסן אום שבת, און אַראָפּגעקוקט אין וואַסער אַרײַן. זי האָט געפֿילט, אַז ס'איז גענוג אַ בייג, מען זאָל פֿאַרלירן דעם גלײַכגעוויכט און פֿליִען אין דער ווײַסל אַרײַן, וואָס פּליושקעט און רײַבט זיך אָן „שוואַרצן פֿעלדז".

עס איז געוואָרן טונקעלער. דער הימל איז געלעגן איבער וואַלד, איבער די לאָנקעס אַ שווערער, אָן אָנגעזאַפּטער, שטיקער פֿאַרע האָבן זיך געהויבן פֿון וואַסער, ווי רויך פֿון צע־

לייגטע אין מיטן פעלד פּײַערלעך. די פּאַרע איז געשטאַנען פאַר די אויגן, ווי פאַרלאָפענע שויבן און אַז מען האָט זיך אײַנגעקוקט, האָט אַלץ אויסגעזען צעשוואומען. און דאָרט, ווו די זון איז פאַרגאַנגען, זענען די בלוטיקע פאַסן זיך צעשוואומען און איבערגעלאָזט איבערן הימל שטיקלעך וואָלקן, ווי אָפּגעסמאַליעטע פלעקן. די לאַנקעס, די ביימער, וואָס אויך זיי האָבן, דאַכט זיך, מיטן אָנקומען פון דער נאַכט, זיך איבערגערוקט און דאָרט, ווו ס'וואַסער איז געווען פלאַך, האָבן ליליעס געבויגן די ווײַסע קעפּלעך צווישן רויער־שטעקעלעך און אויסגעזען פון דער ווײַטנס, ווי ווײַסע העלזער פון שווימענדיקע קאַטשקעס.

—

קאַפּיטל 9

שרהקע לייענט די גאַזעטן

דער גלאָק, וואָס האָט געהאָנגען אין מיטן הויף אויף אַ קלאָץ, האָט גערופן צו מיטאָג, זענען די פּויערים, אָפּגעשאָטענע מיט זעגעכץ, אַרויס פון די גריבער, ווו זיי האָבן געשניטן ב־עטער, זיך צעלייגט אין שאָטן, ווו זייערע ווײַבער, זייערע קינדער פון די אַרומיקע דערפער, האָבן שוין געוואַרט אויף זיי מיט „דוואָיאַקעס" עסן און אין דער זשומענדיקער שטילקייט וואָס אַרום האָט זיך געהערט דער שאַרפער ריח פון קרויט און געקאָכטע אַרבעס.

ברײַנע האָט צעשטעלט אַ טיש, ווי פאַר אַ מנין מענטשן. פון די נאָר וואָס אָפּגעזאָטענע קאַרטאָפל האָט זיך געהויבן אַ פּאַרע, זיך אויסגעמישט מיטן ריח, וואָס האָט זיך געטראָגן פון דעם פּולמיס שלײַען געפּרעגלט אין פּוטער און יעדער, ווער ס'האָט אַרײַנגעצויגן אין זיך דעם ריח, זענען די אויגן בײַ אים געוואָרן זשעדנע.

מרדכי איז אַרײַן אין שטוב מיט שווערע טריט, זיך גוט אַרומגעוואַשן, געריבן מיט אַ האַנטעך ס'פּנים, דעם קאַרק, אַז

זיי זענען אוש פאַרפּלאָמט געוואָרן און זיך געזעצט עסן. אַנטקעגן אים איז געזעסן ברוך. זײַנע בלאַסע באַקן האָבן זיך עטוואָס צוגעברוינט, זײַענדיק די פּאָר וואָכן אין וואַלד, און איבער די באַקן, אונטער דער גאָמבע, האָבן זיך געזען אײַנצלנע געקרויזטע האָר, ווי עס פאַרוואַלגערן זיך אַ מאָל אין אַ זאַמדיקן געגנט אייַנצלנע גרעזלעך.

— וואָס שטייסטו, זעליק, זעץ דיך עסן! — האָט מרדכי געזאָגט צום קאַסירער, אַן עלטערן בחור מיט דיקע־וואָנסעס, אָנגעטאָן ווי אַן עקאָנאָם, וואָס האָט צוויי מאָל אַ וואָך געבריינגט מרדכין „לייזעכץ".

נישט קיין דרייסטער, האָט דער קאַסירער זיך אָוועקגעזעצט גלײַך באַלעבאָס, אַרויסגענומען פון קעשענע אַ נומער „הצפירה", אים וווילעריש צעוואָרפן און פון דער זײַט געקוקט, וואָס פאַר אַן אײַנדרוק ס׳מאַכט אויף די אַרומיקע.

ברײַנע האָט געהאַלטן אין איין טיילן, אַראָפּגענומען פון איין טעלער, צוגעלייגט צו אַ צווייטן און יעדע חײַלע גערופן:

— שרהקע, גענוג צו לייענען, קום אַרײַן עסן!

— כ׳גיי שוין! — האָט זיך געהערט פון צווייטן אָפּעגעם צימער.

ברוך האָט געקוקט אין שפּיגל, וואָס האָט געהאָנגען קעגנאיבער דער אָפענער טיר און געזען, ווי שרהקע זיצט איבער אַ בוך, די האָר אין די אויגן, שלינגט אַ שורה נאָך אַ שורה, ווי זי וואָלט זיך געאײַלט צו דערלייענען ביז צו אַ געוויסן פּלאַץ. ער האָט באַמערקט אויף איר פּנים אַ לײַכטן שמייכל. דער שמייכל איז זיך צעוואַקסן, ווי ער וואָלט געקומען פון אינעווייניק, זיך איבערגעריסן; באַלד זיך ווידער צעלייגט, האָט ברוך זיך אויך צעשמייכלט, וואָס שרהקען טוט הנאה פון דער מעשה. זי האָט גענומען בלעטערן ס׳בוך, געוואָלט זען, צי עס איז נאָך ווײַט צו אַ קאַפּיטל, מיט אַ מאָל פאַרקנייטשט די זײַט, ווו זי האָט געהאַלטן און מיט אַ שפּרונג אַרײַן אין עסצימער:

— אָ, די פיש שמעקן!

— ווילסט אַ מיטל-שטיקל? — האָט ברײַנע זי געפרעגט.

— כ'וויל אַ קעפּל!

— װעסט דאָך קאַליע מאַכן! — האָט ברײַנע געזוכט מיטן גאָפּל וואָס איר צו געבן. — נו, נאַ דיר ביידע, נאָר זאָלסט עס אויפעסן, הערסט?

— וואָס פאַר אַ ביכל לייענסטו? — האָט דער פּאָטער זי געפרעגט.

— אַ פּויליש, — האָט זי נישט װילנדיק געענטפערט.

— װעמעס?

— וואָס? — האָט שרהקע אַ טראַכט געטון וואָס צו זאָגן און געענטפערט אויפן אָרט. — ס'איז דײַן ביכל: פאַן טאַדעוש.

זי האָט זיך באַלד געכאַפּט, אַז ברוך ווייסט, וואָס זי לייענט, אַ קוק געטון אויף אים, געפילט, ווי זי רויטלט זיך, וואָס זי זאָגט אַ ליגן און גענומען עסן.

— אַ פײַער ביכל „פאַן טאַדעוש", — האָט דער קאַסירער געשלונגען די הייסע קאַרטאָפל, פאַרטרונקען מיטן קאַלטן שטשאַוו און געוועזן צופרידן, וואָס ער קען אַרויסווײַזן זײַן ווילגעלערנטקייט. — יעדעס װאָרט דאָרט איז צו קושן! הײַנט זעט מען שוין נישט די שררים, אָבער אַ מאָל! אַז איך האָב עס צום ערשטן מאָל געלייענט, — האָט ער זיך געווענדט צו שרהקען. — בין איך געוועזן אין אינס יאָרן! וואָס האָב איך געוואָלט זאָגן? יאָ, האָט זיך מיר געדוכט, אַז די אַלע שררים, וואָס ער באַשרײַבט, קען איך! ס'זאָל פעלן, זאָג איך, אַ האָר! ווי ער באַשרײַבט ס'געיעג, דעם װאַלד, זייערע קריגערײַען איבער אַ האָז — אַלץ לעבט. ווי דו וואָלסט געשטאַנען דערבײַ!

— דערפאַר, אַז ער קומט צו יידישע מנהגים, — האָט מרדכי זיך אָנגערופן. — הינקט ער אַ ביסל אונטער, פאַרט אַ גוי!

— װאָס מיינסטו? — האָט שרהיע צעעפנט די אויגן, זיך געחידושט, וואָס האָט דעם פּאָטער געקענט אַרײַנציִען אין אַ שמועס.

— ביי אים אַ שטייגער קומט אויס, אַז יידן לייגן אויפן קאָפּ ציצית, נישט קיין תּפילין, — האָט מרדכי גע־שמייכלט. — אמת, ס'איז אַ קלייניקייט, פאַר מיר אָבער פּער־זענלעך איז עס גענוג, כ'זאָל קיין צוטרוי נישט האָבן צום שרייבער.

שרהקע האָט געהאַלט פאַרציִען דעם שמועס, זייער ליב געהאַט צו הערן דעם פאָטער רעדן, זיך אָבער געשעמט עפּעס צו ענטפערן אין ברוכס קעגנוואַרט, געוואָלט, דער שמועס זאָל איבערגיין אויף עפּעס אַנדערש, מורא געהאַט, זי זאָל זיך מער נישט פאַרהאַלטן.

נאָך די פיש האָט דער פאָטער זיך אויפגעשטעלט, הויך געמאַכט אַ „בורא נפשות", אויסגעטון דעם לויזן, העלן כאַלאַט און זיך געווענדט צו שרהקען:

— האָסטו שוין אָפּגעגעסן?

ער האָט נישט געוואַרט, זי זאָל אים ענטפערן, און אַרויפגעלייגט אויף ברוכן אַ האַנט:

— אויב די פוילסט זיך נישט, ברוך, ניי אַריבער מיט זעליקן צו דער אַלשינע און צייכן, אַפּ די הונדערט פערטל האָלץ, נעם מיט ס'קלענערע העקל.

— כ'וועל גיין.

שרהקע האָט געוווסט, אַז דאָס רופט זי דער פאָטער, זי זאָל אים פאַרלייענען די גאַזעטן, וואָס זענען אָנגעקומען איין מאָל אַ וואָך אין וואַלד אַריין. יעדן נאָכמיטאָג האָט זיך מרדכי צוגעשפּאַרט, און די טאָכטער האָט פאַר אים געלייענט די טעלעגראַמעס פון אַלע טיילן וועלט, נייס וועגן רויבערייען און די פּאָליטיק פון דער וואָך.

ער האָט אַראָפּגעוואָרפן מיט אַ קרעכץ די לאַטשן, זיך אויסגעצויגן אויף דער ווייכער אָטאָמאַנע, פאַרלייגט איין האַנט אונטערן קאָפּ, מיט דער צווייטער האָט ער זיך באַקוקט די לאַנגע באָרד, זי אונטערגעטראָגן צו דער נאָז, געקוקט, צי עס פאַרוואַלגערט זיך נישט אַ מאָל אַ גרויע האָר, און אַ זאָג געטון:

— נו לייען, טאַראַראַרשי!

שרהקע האָט געגומען דעם „קוריער פּאָלסקי״, פּאַרלייגט אַ פוס אויף אַ פוס, זיך געמאַכט באַקוועם און געלייענט:

— אַ שלאַכט אויפן ים. אַן אָפּטיילונג פון דעם יאַפּאַנישן פלאָט, וואָס איז באַשטאַנען פון שווערע און לייכטע קרייצערס, איז באַפאַלן די רוסישע, און נאָך אַ שלאַכט, וואָס האָט אָנגעהאַלטן פיר שעה, זענען דריי רוסישע שיפן געזונקען געוואָרן, און די איבעריקע, שווער באַשעדיקט, זענען אַנטלאָפן.

— איי, גוט, — האָט מרדכי זיך געווישט די באָרד. — כ'האָב תמיד געטענהט, אַז דעם רוסישן בערס גבורות זענען איבערגעטריבן. איצט מיט יאַפּאַן וועט ער גאָר כאַפּן אַ מפּלה! נו, לייען ווייטער!

שרהקע האָט געלייענט איין טעלעגראַמע נאָך דער צווייטער, אַלץ וועגן דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה, געזען, ווי דער פּאָטער מאַכט צו איין אויג, עפנט עס צוריק, חזרט איבער דאָס וואָרט, מיט וועלכן ער איז איינגעדרימלט, וועלנדיק ווייזן דער טאָכטער, אַז ער שלאָפט נישט.

— אַזוי, געזונקען אַזאַ שיף! נו, לייען! מיינסט, כ'שלאָף? כ'שלאָף נישט!

באַלד האָט דער פאָטער פאַרמאַכט ביידע אויגן, געבליבן ליגן אויף די פּלייצעס, געהאַלטן אַ האַנט אויפן הארץ און געשנאָרכט אויפן קול.

שרהקע איז נאָך געזעסן אַ ביסל, זיך איינגעקוקט, צי ער שלאָפט מיט אַן אמת, איבערגעקוקט די גאַזעטן, און מיט שטילע טריט אַריינגעגאַנגען צו זיך אין שלאָפצימער.

קאַפּיטל 10

שרהקעס חתונה

פון האַלב פוילן האָבן געהאַלטן אין איין אָנקומען מחותנים אויף שרהקעס חתונה. צען פּאָר פערד האָבן זיך

געטראָגן פאַר די לעצטע עטלעכע טעג איבער די זאַמדיקע וועגן, וואָס האָבן געפירט צו מרדכין. און וואָס אַ בריטשקע האָט זיך אָפּגעשטעלט בײַ דער וועראַנדע, זענען אַרויס קרובֿים, מיט וועלכע מרדכי האָט זיך נאָר געזען בײַ אַ שמחה. דאָס הויז, די שײַערן, אַלץ האָט מען אויסגעליידיקט פאַר די געסט און אַ טאָג פאַר דער חתונה איז שוין געווען אַזוי ענג, אַז אַ העלפט פון דעם עולם זענען געשלאָפן אין די „טאָפּעס" פון ברעטער, וואָס מען האָט אויפגעשטעלט אויפן הויף. מיט די נענטערע קרובֿים, וואָס האָבן געוווינט אַרום, זענען מיטגע־קומען די רבנים און קלעזמער פון שטעטלעך — האָט מען שוין עטלעכע טעג פאַר דער חתונה געשפּילט אין צימערן, אין די שײַערן, אין וואַלד.

דעם טאָג פון דער חתונה זענען פאַרן הויז געווען גע־גרייט טישן און דאָס פישערפאָלק, מרדכיס שכנים, זענען געזעסן מיט זייערע ווײַבער, געגעסן און געטרונקען.

מרדכי, אין אַ זײַדענעם שלאָפראָק, איז געגאַנגען צווישן די טישן, געזען, זײַנע שכנים זאָלן עסן, און אַז ס'פישער־פאָלק האָט גענומען שרײַען, מען זאָל אַרויספירן די כלה, איז מרדכי אַ צופרידענער אַרײַן אין שטוב:

— שׂרהקעלע! שׂרהקעלע!

— וואָס איז?

מרדכי האָט אַרויפגעלייגט זײַןברייטע פאַטערלעכע האַנט אויף שׂרהקעס קאָפּ, איר געגלעט די האָר:

— טאָכטער, גיי אַרויס צו די פישערס, זיי ווילן דורכ־אויס, זאָלסט טרינקען מיט זיי! טו זיי צוליב, עס פירט זיך אַזוי.

אַז די פישערס האָבן דערזען שׂרהקען, זענען אַלע אויפגעשפּרונגען פון די פּלעצער און מיט אַ „וויוואַט נאַ־זשעטשאָנאַ!" האָבן טייל געהויבן גלעזער ביר, אַנדערע־פּלע־שער, און ס'האָט נישט אויסגעזען, זיי זאָלן זיך האָבן צונויפ־גענומען אויף אַ ייִדישער חתונה, נאָר ווי זיי האַלטן נאָר וואָס אויסגעקליבן דעם עלטסטן פישער פאַר אַ וואָיט איבער דער גמינע.

שרהקע איז געווען גלײַכגילטיק, געטון יעדע זאַך, װאָס מען האָט איר געהייסן און געהאַט דאָס געפיל, אַז ווען דער פֿאָטער מאַכט זי חתונה פֿאַר אַ קאַליקע, וואָלט זי אַ חאָרט נישט געוועדט און געגאַנגען צו דער חופּה. זי האָט זיך פֿאַר די עטלעכע וואָכן געפֿילט זייער מיד, איצט, אַז זי איז אַרויס צו די פּישערס, איז זי געבליבן זיצן צווישן זיי, פֿאַרגעסן, אַז די נייטאָרין מיט די אַרויסהעלפֿערינס וואַרטן אויף איר־ אין שטוב, אַז די פֿריזירערין גליט די „רורקעס", ווייל זי אויפֿקעמען, נישט געדענקט צענדליקער אַנדערע זאַכן, איבער וועלכע יעדע כּלה ציטערט.

אויפֿן הויף האָט זיך געטומלט. ברייטשקעס זענען אָנגעקומען, אָפּגעפֿאָרן. אַלטע רבנים אין שטרײַמלעך זענען געשטאַנען אין אַ קופּקע, זיך אײַנגעהערט צו אַ זקן מיט אַ קלוג, איידל פּנים, וװ פֿון יעדן קנייטש האָט אַרויסגעשמייכלט — אין כּל חדש תּחת השמש*). חסידים אין אַטלאַסענע קאַפּאָטעס האָבן שפּאַצירט שורותווײַז, די גראָבע פֿינגער אין די גאַרטלען, די קעפּ פֿאַרריסן, און ווען נישט די יונגעלײַט, מיידלעך, וואָס זענען געזעסן אין די חינקלען, וואָלט מען געקענט מיינען, ־אַז דאָס זענען די חסידים זיך צונויפֿגעקומען אויף ימים נוראים צום רבין.

ברײַנע מיט אַן אַריבערגעוואָרפֿן פֿאַרטעך, מען זאָל דאָס אַלטע לײַב נישט אַרויסזען, איז אַרויס פֿון קיך אַ צעפּלאָסטע, זי האָט גענומען קוקן אין אַלע זײַטן, געזוכט און געשריגן:

— שר[illegible]ע! מען דאַרף דיך, שרהקע! ווו ביסטו?

שרהק[illegible] איר אַנטקעגנגעקומען.

— נו [illegible]זאַג איך דיך? — די נייטאָרין וואַרט מיטן חופּה־קלייד און [illegible] האָסט געפֿונען אַ צײַט צו שמועסן?

— די פֿריזירערין וועט מיר טאַקע אָפּשערן די האָר! — איז שרהקע איר אַרײַן אין דער מיט.

---

*) נישטאָ קיין שום נײַס אונטער דער זון.

— די שנײַדערין האַלט דיך אין איין אַרומזוכן, ווײַל דאָס קלייד אָנפּאַסן אויף דיר און דו...

— דאָס וועט איר נישט פּועלן בײַ מיר! — האָט שרהקע געטענהט אירס. — כ'וועל דאָך אויסזען ווי אַן אויסגעקראָכענע קאַץ!

— און דו לאָזסט זי מיט אַ פֿול מויל שפּילקעס און אַנטלויפֿסט! צײַט, צײַט, שרהקע, צו ווערן אַ שטיקל מענטש!

— ווו איז די פּריזירערין? אין קיך?

— אַז דו הערסט זיך צומאָל נישט אײַן, וואָס כ'רעד! — האָט ברײַנע זיך אָפּגעשטעלט און צעשפּרייט די הענט.

— ווער הערט זיך נישט אײַן? — האָט שרהקע אַ שמייכל געטון — דו רעדסט וועגן חופּה־קלייד.

— נעמט נישט פּאַר אומגוט, פֿרײַלין, — האָט אַ מיידל, אַן אַרויסהעלפֿערין, מיט דרימען פֿאָדעם איבערן גאַנצן קלייד, אָנגערירט שרהקען פֿאַר אַן אַרבל. — די שנײַדערין דאַרף אײַנען!

— אָ, — האָט שרהקע זיך אַ כאַפּ געטון, — כ'גיי שוין!

— טאָ גיי שוין, גיי! — האָט ברײַנע זי געטריבן פֿון זיך.

אייפֿן הויף איז געוואָרן אַלץ טומלדיקער. די מחותּנים זענען געלאָפֿן פֿון איין ווינקל צום צווייטן, זיך געהיצט און פֿון אַלע זײַטן האָט זיך בלויז געהערט:

— ווען וועט מען שוין גיין מקבל־פּנים זײַן דעם חתן?

די פּישערס האָבן געהאַלטן אין איין ברענגען זייערע וועגלעך, דער עולם זאָל האָבן אין וואָס אָנטקעגן צו פֿאָרן דעם חתן. די געזעסן פֿון פּרישע בונטן שטרוי, צוגעדעקט מיט געשטרײַפֿטע פּלאַכטעס, אַלץ האָט אויסגעזען, ווי די פּישערס וואָלטן זיך געקליבן אין „קאָשטשיאָל“ אַרײַן.

מיטאָגצײַט איז אַרײַן אין הויף אַ שטאָפּעט און איידער ער האָט אָפּגעאָטעמט האָט דער עולם אים אַזוי אַרומגערינגלט, אַז ער האָט נישט געקענט אַראָפּ פֿון פֿערד.

— וואָס הערט זיך, יאָסל? דער חתן פֿאָרט?

— מיר דאַרפֿן שוין אָנטקעגן פֿאָרן! — האָט יאָסל זיך אַ וויש געטון איבערן פּנים און איבערגעלאָזט דאָרט זײַנע פֿינף פֿינגער. — אָבער באַלד! איך האָב זיי געלאָזט בײַ דער אַל-שינע.

— מחותּנים, מחותּנים! מקבל־פּנים זײַן דעם חתן! — האָט זיך געהערט פֿון אַלע זײַטן.

— אין די פֿאָדערשטע בריטשקעס די רבנים!

— וווּ זענען די רײַטער?

— דער אמתער מחותּן וווּ איז? ר' מרדכי, מיין איך?

— נישט געשטופּט!

— אָט קומען זיי!

— אמתע טערקן!

פֿון אַלע זײַטן הויף האָבן זיך גענומען באַווײַזן בחורים-איבערגעטוענע ווי טערקן, אויף צוגאָווע פֿערד, בײַם אָרויס-פֿאָר פֿון הויף איז אויסגעוואַקסן אַ פֿאָן — דגל מחנה יהודה.

די רײַטערס האָבן זיך אויסגעשטעלט פֿון ביידע זײַטן פֿאָן אין צוויי לאַנגע שורות און דעם חתנס מקבל־פּנים זײַן האָט זיך אָנגעהויבן.

אַפֿריִער אין די בריטשקעס זענען געפֿאָרן רבנים אין שוואַרצע שטרײַמלעך, דערנאָך מחותּנים משפּחהווײַז. אַז די בריטש-קעס זענען אַרײַן אין וואַלד, האָבן די קלעזמער אַ הייב געטון די בויגנס און איבערן וואַלד האָט זיך צעשאָטן אַ פֿריילעכס. די אָנטרײַבער זענען געוואָרן לעבעדיק, גענומען יאָגן די פֿערד איבערן ברייטן, זאַמדיקן וועג, האָבן די פֿישערוועגלעך איבער-געיאָגט די בריטשקעס, זיך באַלד פֿאַרלוירן אין די וואָלקנס שטויב, וואָס האָבן זיך געלייגט איבערן וואַלד.

דאָס יונגוואַרג אויף די פֿערד האָט זיך צעשאָטן און יעדער איז נאָכגעריטן אַ וואָגן, וווּ זײַנס אַ באַקאַנט מיידל איז געזעסן.

— אַ שיינער חתן? — האָט אַ מיידל אויסגעדרייט דעם קאָפּ צום רײַטער און צוגעלייגט די האַנט צום מויל, די טעמים זאָל זיך נישט פֿאַרלירן.

— אבי די כלה איז שיין! — האָט דער רײַטער געענט־פערט, אַ טרײַב געטון ס'פערד אויפן וואָגן, אַז ס'מיידל האָט מיט אַ קוויטש זיך אויסגעבויגן, אויסצומײַדן דעם פערדס מאָרדע.

— איר פאָרט דאָך אויף מיר אַרויף, — האָט ס'מיידל אויף אים אָנגעשטעלט אַ פּאָר אויגן.

— האָט נישט מורא, — האָט דער רײַטער זיך אויסגע־גלײַכט מיטן וואָגן.

די פערד האָבן זיך געטראָגן גיכער. די אָנטרײַבער אויס־געבויגענע, ווי זיי וואָלטן געהאָלפן שלעפן, האָבן מיט אַלע כּוחות געוואָלט איבעריאָגן איינער דעם צווייטן און די קלעזמער, ווי זיי וואָלטן געוועגן צעשאָטן איבער אַלע עקן וואַלד, האָבן מיט אַ מאָל אַ הייב געטאָן די בויגנס און אַלץ אַרום האָט געזונגען:

— און ווידער אַ מעלה, איז אָבער אַ מעלה...!

מיט אַ מאָל האָט מען אָנגעהויבן אָפּשטעלן די פערד, און איידער מען איז נאָך געוואויר געוואָרן, וואָס עס האָט פּאַ־סירט, האָט מען שוין דערהערט:

— דרייט אויס, דרייט אויס, מאַכט פּלאַץ פאַרן חתן!

די בריטשקעס, די וועגעלעך האָבן זיך אויסגעשטעלט פון ביידע זײַטן וועג, דורכגעלאָזט דעם חתנס קאָטש, אַרומגע־רינגלט מיט די בחורים אויף די פערד. די גאַנצע צײַט, וואָס די קאָטש איז פאַרבײַגעפאָרן, האָבן די קלעזמער געשפּילט אַ „דזשען דאַברי" און די לופט איז פול געווען מיט: „ברוך הבא, חתן, ברוך הבא!"...*)

— אַז גאָט העלפט און מען קען חתונה מאַכן אַזוי אַ קינד, איז זיך נישטאָ וואָס צו שעמען, —האָט אַ ווײַטער קרוב זיך אָנגערופן.

— אַז ר' דודל ז"ל האָט חתונה געמאַכט די יינגסטע טאָכטער, זענען אויך רײַטערס געפאָרן מקבל פּנים זײַן דעם חתן, — האָט אַן עלטערער חסיד געקנייטשט דעם שטערן, ווי

---

*) באָרעך האָבאָ, כאָסן, באָרעך האָבאָ!

ער וואָלט זיך געוואָלט עפּעס דערמאָנען. – דאָרט זענען נאָך געווען מער פּענער.

– ס'איז אַ רבישער מנהג, – האָט אַ דריטער איבער־געריסן. -- אין טשאָרטקאָוו, זאָגט מען, אַז ס'איז אַ חתונה, פירט מען זיך קייסערלעך! נאָך דער חופּה פאָרן חתן־כּלה אין אַ קאָטש מיט גאָלדענע האַנטאָבן. ק... ...הרע, און עשירות דאָרט!

– פּוילישע רביים פירן נישט אַזאַ שטאָט; – האָט דער קרוב אַ שמיץ געטון דאָס פערדל און געוואָלט אויס־דרייען.

אַ בריטשקע איז אָנגעלאָפן, פאַרשפּאַרט ס'וועגעלע, עס שיר נישט איבערגעדרייט אוןביידע אָנטרייבער האָבן זיך אָנגעקוקט ווי הענער.

– וואָס האָט איר זיך געשטעלט שמועסן אין מיטן וועג?

– מיר האָבן צייט!

– יאָ צייט, נישט צייט, אָבער אָנטרייבן דאַרף מען קענען.

– מיר קענען!

– עסן, פּעטער!

– דאָס דאַרף מען אויך קענען, – האָט דער קרוב גלייכגילטיק געענטפערט און ס'האָט אויסגעזען, אַז דאָס, וואָס דער וואָגן מיט דער בריטשקע האָבן זיך פאַרשפּאַרט, אַרט אים נישט.

– וואָס איז דאָס? – איז אָנגעקומען נאָך אַ וועגעלע. וואָס האָבן זיי פאַרשטעלט דעם וועג;

– הער, דו, נעם רעכטס!

– גיב אַ יאָג ס'פערדל!

דער אָנטרייבער פון דער בריטשקע האָט געזען, אַז ער וועט מיט דעם ייִד גאָר נישט מאַכן, האָט ער אַ צי געטון די לייטשן און די בריטשקע האָט זיך אַ רוק געטון אויף צוריק.

די וועגלעך מיט די בריטשקעס האָבן זיך ווידער געיאָגט איבערן זאַמדיקן וועג. געוואָלט איינער ד... צווישן איבער־

יאָגן. ס'איז געווען שטיל, בלויז די שפּיצן פון די ביימער האָבן זיך באַוועגן, און אַ פאַרשטיקט געפּויש, ווי ס'וואָלט גע־קומען דורך פאַרקוואַטשטע ציינער, האָט זיך געהערט פון וואַלד.

דאָס געפּויש איז געוואָרן טעמפּער, ווי דער שטויב וואָלט עס נישט דורכגעלאָזט.

•

בָּרוך איז געזעסן מיטן רב, מיט זיין גמרא־מלמד, גע־מאַכט אַ מינע, ווי ער וואָלט זיך איינגעהערט, וואָס זיי רעדן און גאָר נישט פאַרשטאַנען. וואָס נענ[illegible] די פערד זענען צוגע־קומען צום וואַלד אַלץ אָפּגעהאַקטער [illegible] זיין אָטעם געוואָרן, די קני[illegible]ען האָבן [illegible] הויבן ציטערן פון פרייד. די משא, וואָס איז געלעגן [illegible] אים, האָט ביסלעכווייז אָנגעהויבן נאָכצולאָזן און ער וואָ[illegible]ילט, אַז קיין זאַך וועט נישט זיין פאַר אים צו שווער צוליב שרעקן. לאָז ער נאָר איבערקומען די חתונה. דאָס איז ביי אים געווען דאָס שרעקלעכסטע: דאָס באַדעקנס, די חופּה, די גאָלדענע יויך, דאָס מצוה־טענצל און בלויז געפילט, אַז ער וועט עס שוין איבערקומען, האָבן דאָך חתונה אַ וועלט מיט מענטשן. זיינע אייגענע ענטפערס האָבן אים נישט באַ־פרידיקט, ווי שרעקע וואָלט געווען עפּעס אַנדערש, ווי מען וואָלט זי נישט געקענט פאַרגלייכן מיט אַנדערע כלות. נו טאַקע? זי איז כמעט מיט אים ברוגז, זיך כמעט נישט געזעגנט מיט אים, ווען ער איז אַוועקגעפאָרן, און דאָ מיר נישט. דיי[illegible] סען זיי איבערלאָזן אַליין — אַזוי דאַרף נישט זיין! [illegible] ווי זיי וועלן קומען אין הויף אַריין, גייט ער זי איבערבעטן. מען וועט אים נישט צולאָזן? פאַרן באַדעקנס זעען זיך נישט חתן־כלה? די פרייד האָט אָנגעהויבן צו פאַרשווינדן און די משא, וואָס האָט נאָר וואָס נאָכגעלאָזט, האָט אים ווידער גע־דריקט און פון פאַרדרוס און ווייטיק האָט ער אויך פאַרמאַכט די אויגן.

די פערד זענען אַריין אין קילן וואַלד, זיך צעהירזשעט,

ווי זיי האָלטן אַ קאַלטן טרונק וואַסער געטון, געשמיסן מיט די עקן און אָפּגעהאָרפּן מיט קאַפּיטעס שטיקער ווייכע ערד מיט מאָך.

ס׳איז געוואָרן קילער. פון ביידע זײַטן וועג האָט זיך געצויגן אַן אַלטער, געדיכטער וואַלד. די ביימער זענען גע־ווען אַזוי צעוואַקסן, אַז די צווײַגן פון ביידע זײַטן וועג האָבן זיך אַזש אָנגערירט, נישט צוגעלאָזט די זון און זיך געפלאָכטן איבערן וואַלד, ווי אַ געוועלב. די זון האָט זיך ערטערווײַז פאַרגנבעט, זיך דורכגעבראָכן אַ וועג און טיף אין וואַלד האָבן זילבערנע ווײַלן פליגעלעך זיך געוויגט, זיך אויפגעהויבן איבער די ביימער. ס׳איז געווען שטיל. ווען נישט ווען האָט זיך אַ פויגל צעפײַפט, און איידער ברוך האָט צײַט געהאַט ... איבערצוטראַכטן, איז די קאַטש אַרײַן אין הויף.

ווײַבער זענען אַנטקעגנגעקומען מיט לעקעך און בראָנפ... און איידער וואָס ווען האָט מען אַ כאַפּ געטון ברוכן אונטערן אָרעם און אים געפירט, ווו דעם חתנס צד איז אײַנגעשטאַנען. פאַרבײַגייענדיק די ווערענדע, האָט ברוך אַ צאַפּל געטון — שרהקע איז געשטאַנען אין פענצטער.

•

מען האָט חתן־כלה איבערגעלאָזט אליין בײַם סערווירטן טיש. ברוך האָט זי אָנגערירט מיט אַ פינגער בײַם אַרבל, ווי ער וואָלט מורא געהאַט, זי וועט נישט הערן, און הויך אַ זאָג געטון.

— מזל־טוב, שרהקעלע!

— מזל־טוב, — האָט שרהקע זיך צעלאַכט און אָפּגע־אָטעמט, ווי זי וואָלט געווען צופרידן, וואָס מען האָט זיי אויף אַ ווײַלע געלאָזן אַליין.

— ווי איז דיר געגאַנגען דער תענית? — האָט ברוך אַ גליקלעכער געשמייכלט און איר אונטערגעטראָגן אַ טעלערל אײַנגעמאַכטס מיט טאָרט. — נאַ, בײַס איבער!

שרהקע אין איר ווײַס־זײַדן חופּה־קלייד, וואָס האָט לויז געהאָנגען פון די אַקסלען און זי געמאַכט אויסזען בויגיקער און העכער, די לאַנגע, ברייטע וואָל נאַכלעסיק פאַרוואָרפן אַרום דעם ווײַסן אויסגעבויגענעם האַלדז און די גירלאַנדע פון בלעטער אויפן שוואַרצן קאָפּ האָר — אַלץ האָט איר צוגעגעבן אַזאַ רײַכקײַט, אַז יעדער, ווער עס האָט זי נאָר געזען, אַפילו ייִדן זקנים, האָבן זיך אָפּגעשטעלט, ווי אין די אַלטע אויס־געדריבענע מוחות וואָלט עפּעס אויפגעבליצט, און פאַרגאַפטע זי אָנגעקוקט. זי איז אין אירע חופּה־קליידער ווי עלטער און רײַפער געוואָרן און ברוך האָט נעבן איר אויסגעזען, ווי אַ ייִנגל, וואָס וויל אויסזען עלטער, טוט ער אָן דעם פאָטערס קאַפּאָטע און שטרײַמל.

שרהקע איז דעם גאַנצן אָוונט געווען אַזוי גלײַכגילטיק, ווי נישט זי וואָלט חתונה געהאַט, נאָר אירס עפּעס אַ נאָענטע קרובה. ווער עס האָט זי גערופן טאַנצן, איז זי געגאַנגען, אַז די מחותנתטע, ברוכס מאַמע, האָט איר אַ זוש אויסגערעדט, דאָס פּאַר אַ כּלה פּאַסט נישט אַזוי פיל צו טאַנצן. פאַרן באַ־דעקנס, ווען דער בדחן האָט זי געגומען באַזינגען און די ווײַבער האָבן זיך צעוויינט, האָט שרהקע ·זיך אַזוי צעלאַכט, אַז בר־נע האָט איר געמוזט פאַרמאַכן ס׳מויל מיט אַ טיכל, און אַז ברוך איז אַרײַנגעקומען מיט צוויי רבנים באַדעקן די כּלה, האָט שרהקע אים באַגריסט און געגעבן די האַנט:

— ווי געפעלט דיר עפּעס די כּלה?

ברוך האָט זיך פאַרלוירן, נישט געוווּסט, וואָס צו ענט־פערן, און ווען נישט די רבנים, וואָס האָבן אים גלײַך אַ כאַפּ געטון אונטער די אָרעמס, ווייס איין גאָט, ווו ער וואָלט זיך פון בושה אַהינגעטון.

ע׳ ד׳ס ז ד זייער געשראָקן, שרהקע זאָל עפּעס נישט אָפּטון א... ר דס... יפה, געשטאַנען מיט פאַרשטעלטע אויגן, נישט געהערט, ... ר רב האָט געלייענט די כּתובה, בלויז געדענקט, ווי זײַן קו־ האָט געציטערט בײַם „הרי את“, זיך פאַרפּלאָנטערט, אַז די אַרומיק... האָבן אים געמוזט אַרויסהעלפן.

ער האָט זיך געפילט אַזוי קליין און נישטיק אין שרהקעס קעגנוואַרט, געליטן, וואָס ער איז אַזוי פיזיש שוואַך, נישט געהערט די ברכה איבערן ווײַן, זיך זייער געשראָקן, אַז ער וועט דאָס גלעזל נישט קענען צעברעכן און געוועזן זיכער, אַז באַלד וועט זיך אַזאַ זאַך אָפּשפּילן, וואָס קיינעם פון די אַרומיקע הייבט זיך נישט אָן צו חלומען. ער האָט מיטן גאַנצן כוח אַראָפּגעלאָזט דעם פוס אויפן גלעזל, אַז די שטיקלעך האָבן זיך צעשפּריצט אין אַלע זײַטן, זיך עטוואָס באַרויִקט און נישט באַמערקט, ווי די יונגעלײַט האָבן געשמייכלט.

שרהקע האָט זיך געלאָזט אַרומדרייען זיבן מאָל אַרום דעם חתן, געבליבן שטיין אַ גלײַכגילטיקע, געקוקט יעדן אין די־אויגן, געפאָלגט, וואָס מען האָט איר געהייסן, און אַז די מומע גיטל האָט איר פאַרשטעלט די אויגן מיט אַ טיכל, האָט זי זיך פאַרוויטלט און געהאַט דאָס געפיל, ווי מען וואָלט זי פאַר אַלעמען אין די אויגן גענומען אויסטון אַ נאַקעטע. די גאַנצע צערעמאָניע האָט בײַ איר אויסגעזען ווילד, אָן אָפּ־קומעניש, נישט פאַרשטאַנען, ווי ר׳נאָך אָן אייגענער טאַטע קען זי צונויפפאָרן מיט אַ מענטש, וואָס איז איר פרעמד. נו, טאַקע, ברוך איז דאָך איר אַזוי פרעמד! דאָס קדושין־פינגערל, וואָס ער האָט איר נאָר וואָס אָנגעטון, קען זי יעדע רגע אויסטון און זי איז צוריק פרײַ.

די קלעזמער האָבן אַ כאַפּ געטון די פידלען צו די גאָמבעס און אַ פריילעכס האָט זיך צעשאָטן איבערן הויף. פון אַלע זײַטן האָט זיך געהערט: מזל־טוב, כלה! מזל־טוב.

שרהקע האָט נישט געוווסט, מיט וועמען זי קושט זיך, מעכאַניש זיך געבויגן און יעדע ווײַלע געפילט אויפן מויל, אויף די באַקן אַ פּאָר אַנדערע ליפּן. זי־האָט דערהערט אַ באַקאַנטע שטים, זיך־אויסגעדרייט, זי האָט זיך אַרומגעקוקט — קיינעם נישט געזען. די מחותּנתטעס האָבן זי גענומען אונטער־ן אָרעם און מיט געזאַנג און טענץ זי געפירט אין שטוב אַרײַן.

די מחותּנים האָבן אָנגעהויבן צו כאַפּן „שיריים״, פּאַר־

זוכט די „גאָלדענע יויך" און אַרײַנגעפירט התן־כלה צו די געגרייטע טישן.

שפּעט אין אָוונט נאָכן עסן האָט מען צענומען די טישן, באַזעצט חתן־כלה און דער מצווה־טאַנץ האָט זיך אָנגעהויבן.

דער עולם איז שוין געווען מידלעך פון טאַנצן, פון לאַכן. מען האָט זיך שוין מער נישט אײַנגעהערט צו די הײַעריקע בדחנים, צו די דורכגעווייקטע קלעזמער, מען האָט זיך געהאַלטן אין איין רוקן צו די אָפענע פענצטער, צו די אויפגעפּראַלטע טירן, ווו אַ ווינטל איז יעדע ווײַלע אָנגעקומען פון די לאַנקעס, פון וואַסער.

בלויז עטלעכע פּעטערס האָבן זיך נאָך געפּלאָנטערט קופּקעסווײַז און ווי אַ פּײַערל. וואָס האָלט בײַם אויסגיין, טום זיך אַ צעפּלאַקער. אַזוי האָבן די פּעטערס אַ יעדע ווײַלע זיך צעטאַנצט ווילד, קלאַפּנדיק מיט די אָפּצאַסן, אַרײַנגע־כאַפּט, ווער עס איז נאָר אונטערגעקומען אונטער די הענט, האָט עס געמעגט זײַן אַ באָבע, אַ ווײַבל, אפילו אַ מיידל, און דער אַרומיקער עולם האָט זיך געשטיקט פון געלעכטער.

שרהקע מיט דער גירלאַנדע אַרום די שוואַרצע האָר, מיט די אויגן, וואָס האָבן געקוקט יידיש צוריקגעהאַלטן, מיט דעם קוסט ווײַסע רויזן, אויסגעריסן מיט די וואָרצלען, אויף דער האַנט, האָט אויסגעזען, ווי אַ פאַרבלאָנדזשעטע „וואַלד־ליבע" און וואָס שפּעטער אין דער נאַכט אַרײַן, אַלץ שענער איז זי געוואָרן.

דעם עלטסטן רב. אַ גראָען זקן, האָט מען מכבד געווען מיטן ערשטן ריקוד. ער האָט אַרויסגעשלעפּט אַ קאָלירטע פאַטשיילע, זיך געטרייסלט און זײַן גראָ שיטער בערדל האָט געציטערט.

שרהקע איז אים אַנטקעגנגעגאַנגען. דעם קאָפּ פאַרריסן, פון דער גירלאַנדע האָט אַרויסגעקוקט אַ ווײַסע רויז, די אויגן הייך און פאַרפירנדיק און אין גאַנצן האָט זי אויסגעזען, ווי ס'וואָלט איר הנאה געטון, וואָס דעם ערשטן טאַנץ גייט זי מיט אַ זיבעציק־יעריקן זקן.

דער אַלטער רב איז לעבעדיקער געוואָרן, דערמאָנט, אַז אַזוי דאַרף אויסזען אַן אַראַבישער „שייך", ווען ער גייט אין האַרעם אַריין ס'ערשטע מאָל אָנקוקן זיין יינגסטע ווייב, וואָס ער האָט זיך איינגעהאַנדלט פאַר שווערע געלט. דער רב האָט פאַרקוועטשט איין אויג, מיטן צווייטן האָט ער פון אַ זייט געקוקט אויף שרהקען, ווילעריש פונאַנדערגעוואָרפן זיין קאָלירטן שניפּטוך, האָט זי מיט א בייג אָנגעכאַפּט פאַר אַ שפּיץ און דער טאַנץ האָט זיך אָנגעהויבן.

דער אַלטער האָט עטוואָס פאַרבויגן זיין זיידענע קאַפּאָטע, צונעקלאַפּט מיט איין פוס, דעם אַנדערן נאָכגעשאַרט צום טאַקט דער פידל און ס'האָט אויסגעזען, אַז ער וויל געפעלן דער כלה. שרהקע האָט זיך אין גאַנצן פאַרגעסן, געררייצט מיט אירע פּלייצעס, מיטן בייגיקן קאָפּ האָר. ווי די גרינע בלעטער פון דער גירלאַנדע, די צעפּאַטלטע לעפלעך פון דער רויז, וואָס זענען געפאַלן איבער די אַקסלען, האָבן איר צוגעגעבן די פרישקייט פון די וועלדער. זי איז איבערגעגאַנגען פון איין רב צום צווייטן. און די גלייכגילטיקע יידן, טרוקענע ווי אַלטע פּאַרמעט, זענען אויפגערוימטער געוואָרן און אַ פאַר־באָרגענע שיינקייט האָט דורכגעגעסן דעם זשאַווער פון יאָרן און זיך צעלייגט איבער זייערע באַוואַקסענע פּנימער. כמעט אַלע, אָנרירנדיק דאָס טיכל, זענען ווי דורך אַ כישוף, יינגער געוואָרן.

שרהקע האָט ס'ערשטע מאָל אין איר לעבן דערפילט, אַז אַלעמענס אויגן, פון יונג און אַלט, וואַרטן אויף אירס אַ בליק. איז זי געוואָרן קאַפּריזנער און שענער. געפילט ווי זי הייבט זיך איבער אַלעמענס קעפּ, וואַקסט און וואָלט צו יעדער צייט געקענט שפּילן די ראָלע פון שבחי צביס שרה, וואָס האָט מיט אירע אויגן און האָר פאַרפירט אַ וועלט מיט יידן לומדים.

דער עולם איז נישט איינגעשטאַנען. דער איינפאַכער טאַנץ האָט אַוועקגענומען די מידקייט, געמאַכט די פיס לייכ־טער, האָבן די יונגעלייט זיך געשאַרט צו די ווייבער, גע־

וואָרן אויפגערוימטער, מיטגעטאַנצט און, קוקנדיק אויף שרהקע, האָבן די פּאָרלעך זיך איינציקווײַז אַרויסגעשאַרט, זיך באַזעצט איבערן הויף, אין וואַלד. —

דער מצווה־טאַנץ איז אָנגעגאַנגען ביז אַ שטיק אין דער נאַכט, געמאַכט פון אַלט יונג, פון יונג פאַרשײַט און קיינעם איז נישט אײַנגעפאַלן, אַז די אַלטע יידן האָבן נאָך בײַ הײַנטיקע צײַטן געקענט האָבן אַזאַ טאַנץ.

„שרהקע” איז אַ קירצונג פון י. אָפּאַטאָשוס „אַליין”.
די קירצונג האָט אויסגעפירט מ. טײַכמאַן מיטן וויסן און דער דערלויבעניש פון מחבר.

Opłata pocztowa uiszczona gotówką

פרייז 60 גר. № 5 10 GRUDNIA 1938

„Kinder-Frajnd“

DWUTYGODNIK Wydanie A

Adres redakcji i administracji: Warszawa I, Nowolipki 30 m. 31

פארלאג „קינדער־פריינד“, ווארשע

האלינא גורסקא

יינגלעך פון שטאטישע גאסן

נייע אויפלאגע (און אין בוך) 96 זייטן (אויף פיינעם פאפיר)

פרייז נעטא 80 גראשן (מיט איבערשיקן).

פארלאג „קינדער־פריינד“, ווארשע

ס. ראזאנאוו

גרעזעלעס פאסירונגען

נייע אויפלאגע

80 זייטן [illegible]

שיינע מתנה פאר קינדער.

פרייז נעטא 1.20 זלאטי (מיט איבערשיקן).

Wydawca: Wydawnictwo „Kinder-Frajnd“, Warszawa

SORKE — J. Opatoszu Druk. „Renoma“ Warszawa